

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΙΘ'.

ΙΟΥΛΙΟΣ—ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1956

ΑΡΙΘ. 173.

ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Ἀπὸ 13-16 Μαΐου ἐ ἔ. συνήλθεν, ὡς γνωστόν, ἐν Ἀθήναις τὸ Α' Συνέδριον Ἑλληνοχριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ. Κατὰ τὴν ἐναρκτήριον πανηγυρικὴν συνεδρίασιν ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν Τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου, μετὰ σύντομον προσφώνησιν τοῦ Προέδρου τοῦ Συνεδρίου, καθηγητοῦ κ. Μ. Γερουλάνου καὶ τὴν κήρυξιν τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας κ. Π. Λεβαντῆ, ὁ Πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Π. Μπρατσιώτης, ὡς ἀντιπρόεδρος τοῦ Συνεδρίου, εἰσηγήθη ἐπὶ τῶν σκοπῶν καὶ τῶν θεμάτων τοῦ Συνεδρίου.

Χαίρομεν ἰδιαιτέρως, δημοσιεύοντες, εὐθὺς ἀμέσως, τὴν ἐμπεριστατωμένην ταύτην εἰσηγήσιν τοῦ Πρυτάνεως κ. Π. Μπρατσιώτου, ἡ ὁποία δίδει σαφῆ καὶ πλήρη εἰκόνα τῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα προτίθενται πρὸς μελέτην διὰ τὴν πρόοδον καὶ τὴν ἐμπρακτον ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ.

Ἡ «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημῶν» καὶ ὁ «Χριστιανικὸς Κοινωνικὸς Κύκλος» θεωροῦν ἑαυτοὺς εὐτυχεῖς καὶ εὐχαριστοῦν ἐπὶ τούτῳ τὸν Θεόν, διότι βλέπουν σήμερον πραγματοποιούμενον κοινὸν παλαιὸν τῶν ὄνειρον, συγχρόνως δὲ καὶ ὄνειρον πολλῶν ἄλλων Ἑλλήνων, τὸ πρῶτον Συνέδριον τοῦ «Ἑλληνοχριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ».

Ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ Συνεδρίου τούτου εἶναι νὰ συμβάλῃ ἀφ' ἐνὸς εἰς τὴν παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ λαῷ ζωηροτέραν καὶ πληρεστέραν συνειδητοποίησιν τῆς σημασίας καὶ τῆς ἀνυπολόγιστου ἀξίας τοῦ «Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ», ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ἐντατικωτέραν ἀξιοποίησιν τοῦ πολιτισμοῦ τούτου διὰ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἄλλὰ τί εἶναι «Ἑλληνοχριστιανικὸς Πολιτισμός»;

Εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι, ἐνῶς ὁ Ἑλληνοχριστιανικὸς πολιτισμὸς ὑφίσταται ἐπὶ ἑκανᾶς δεκάδας αἰῶνων, αἱ δὲ ἀρχαὶ αὐτοῦ ἀναζητοῦνται τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ β' μ. Χ. αἰῶνος, ὅμως ὁ ὅρος «Ἑλληνοχριστιανικὸς πολιτισμὸς» χρησιμοποιεῖται μὲν συ-

χνάκις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, καθιερώθη δὲ καὶ εἰς τὸ ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1952 ἰσχύον νέον Ἑλληνικὸν Σύνταγμα, πλὴν εἶναι ἀμφίβολον ἂν μεταξὺ πάντων τῶν χρησιμοποιοῦντων τὸν ὄρον τούτον ὑφίσταται πλήρης σύμπτωσις γνώμων περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ὄρου τούτου, ἐκ τοῦ ὁποίου γεγονότος δύναται νὰ προκύψῃ ἐπιζήμιος σύγχυσις.

Τὸ πρῶτον λοιπόν, τὸ ὁποῖον θὰ ἔπρεπε νὰ καθορισθῇ, εἶναι τὸ βάθος καὶ τὸ πλάτος τῆς ἐννοίας τοῦ ἐν λόγῳ ὄρου.

Ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ εἶναι ἀπαραίτητος ἡ συνεννόησις πρὸ παντὸς ἄλλου περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ὄρου «πολιτισμός», ὁ ὁποῖος ἐπίσης φέρεται ἀνὰ τὰ στόματα πάντων, χωρὶς ὅμως νὰ ὑπάρχῃ σύμπτωσις γνώμων περὶ τῆς ἐννοίας αὐτοῦ. Ἡμεῖς ἐνταῦθα λέγοντες «πολιτισμὸν» καὶ τὴν λέξιν ἐν τῇ εὐρύτερᾳ αὐτῆς ἐννοίᾳ ἐκλαμβάνοντες, ἐννοοῦμεν μετὰ τῶν ἐπιφανεστέρων ἐκπροσώπων τῆς ἐπιστήμης ὅλον τὸ περιεχόμενον ὄχι μόνον (καθὼς συνήθως συμβαίνει) τοῦ γαλλικοῦ ὄρου civilisation (ὑπὸ τὴν στενὴν τῆς λέξεως ἐννοίαν) τοῦ ὁποῖου ὄρου μετάφρασις εἶναι ὁ ἀπὸ τοῦ Κοραῆ ἐν τῇ ἐν-

νοία ταύτη χρησιμοποιοῦμενος παρ' ἡμῖν ὄρος «πολιτισμός» καὶ διὰ τοῦ ὁποῖου δηλοῦται συνήθως ὁ ἑξωτερικὸς ἢ ὕλικὸς πολιτισμός, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἢ ψυχικοῦ πολιτισμοῦ. Αὐτὸς δὲ ὁ ψυχικὸς πολιτισμὸς εἶναι καὶ ὁ ἀληθινὸς πολιτισμὸς, ὁ πολιτισμὸς, τοῦ ὁποῖου τὴν ψυχὴν ἀποτελεῖ ἡ καλλιέργεια τῆς ψυχῆς. Die Kultur der Seele ist die Seele der Kultur ἢ γαλλιστὶ La culture de l' âme e' est l' âme de la culture.

Τὸ ἕτερον ζήτημα, τὸ ὁποῖον χρῆζει ἐνταῦθα βραχυτάτης διευκρινίσεως εἶναι, κατὰ πόσον εἶναι δυνατόν νὰ γίνεται λόγος περὶ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, διότι κατὰ τινὰς συζητητάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀφ' ἑνὸς ὁ Rousseau καὶ ὁ Ibsen καὶ ὁ Schopenhauer καὶ ὁ Τολστόη καὶ ὁ Kierkegaard καὶ προτεσταντικαὶ τινες αἱρέσεις, ὡς καὶ ἡ λεγομένη προτεσταντικὴ διαλεκτικὴ θεολογία, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐχθροὶ τινες τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐν οἷς καὶ ὁ Nietzsche καὶ οἱ λεγόμενοι ἐλευθεροδόξοι (Freidenker, Libre-Penseurs), ὁρμώμενοι ἐξ ὠρισμένων προκαταλήψεων καὶ στηριζόμενοι ἐπὶ παρεξηγήσεως χωρίων τινῶν τῆς Κ. Διαθήκης, ὡς καὶ τῆς φύσεως τοῦ πολιτισμοῦ, ἐθεώρησαν ὅτι Χριστιανισμὸς καὶ πολιτισμὸς εἶναι δύο δῆθεν φύσει ἀντίθετοι πρὸς ἀλλήλας πραγματικότητες, τῶν ὁποίων ὁ συμβιβασμὸς τυγχάνει ἀδύνατος. Ἄλλ' ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος εἶναι ἀσύστατος καὶ ἀνιστόρητος. Ἔχει δὲ ἀποδειχθῆ, ὅτι αἱ ἐν λόγῳ πραγματικότητες καὶ θεωρητικῶς πᾶν ἄλλο ἢ ἀσυμβίβαστοι εἶναι καὶ εἰς τὴν προᾶξιν καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν ἐπανειλημμένως ἐπραγματοποιήθη ὁ συμβιβασμὸς αὐτῶν καὶ ἐκ τοῦ ἁρμονικοῦ συμβιβασμοῦ αὐτῶν πολλὰ ἀγαθὰ ἀπέρρευσαν τόσον διὰ τὸν Χριστιανισμόν, ὅσον καὶ διὰ τὸν πολιτισμόν. Ἄλλωστε ὁ Χριστιανισμὸς ἀποτελεῖ, καὶ καθ' ἑαυτόν, μεγίστην ἡμερωτικὴν καὶ πολιτιστικὴν δύναμιν, ἡ ὁποία ὄχι μόνον προφυλάσσει τὴν ἀνθρωπότητα (πρέπει νὰ τὴν προφυλάσσει) ἀπὸ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν βαρβαρότητα, ἀλλὰ καὶ θετικῶς ἔχει προσφέρει καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ προσφέρει εἰς τὸν πολιτισμόν πολυτιμωτάτας ὑπηρεσίας, ἐκτρέφουσα καὶ περιθάλπουσα αὐτὸν παρὰ τε τῷ ἀτόμῳ καὶ εἰς τὴν οἰκο-

γένειαν καὶ εἰς τὸ ἔθνος καὶ εἰς τὸ κράτος, μάλιστα διὰ τῆς καλλιέργειας τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία, ὡς εἶπομεν, ἀποτελεῖ τὴν ψυχὴν τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ δὲ ἱστορία τόσον τοῦ Χριστιανισμοῦ ὅσον καὶ τοῦ πολιτισμοῦ πιστοποιεῖ καὶ διασαφεῖ πολλαχῶς καὶ περιφανῶς τὴν ἀλήθειαν ταύτην.

Χριστιανισμὸς δὲ καὶ πολιτισμὸς εἶναι δύο ἱστορικὰ φαινόμενα, δύο ἱστορικὰ πραγματικότητες τοσοῦτον στενῶς συνδεδεμένα πρὸς ἀλλήλας καὶ συνυφασμένα, ὥστε οὔτε ἡ ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ νὰ δύναται νὰ βοηθῆ ἄνευ τῆς ἱστορίας τοῦ Χριστιανισμοῦ οὔτε τὰνάπαλιν.

Αἱ σπουδαιότεραι τῶν μέχρι τοῦδε πραγματοποιηθεισῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ συνθέσεων μεταξὺ Χριστιανισμοῦ καὶ πολιτισμοῦ εἶναι ἐν μὲν τῇ Ἀνατολῇ ἡ θαυμασία ἐκείνη σύνθεσις, τῆς ὁποίας ἀγλαὸς καρπὸς εἶναι ὁ Βυζαντινὸς πολιτισμὸς, ὅστις καὶ κυρίως ἐνδιαφέρει ἡμᾶς ἐνταῦθα, διότι εἶναι κατ' οὐσίαν πολιτισμὸς ἑλληνοχριστιανικὸς, ἐν δὲ τῇ Δύσει ἡ ἑτέρα λαμπρὰ σύνθεσις, τῆς ὁποίας καρπὸς εἶναι ὁ μεσαιωνικὸς δυτικὸς πολιτισμὸς, ὁ ὁποῖος ὁμοῦ μετὰ τοῦ Βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ, ἀποτελεῖ τὴν γέφυραν τὴν συνδέουσαν τὸν ἀρχαῖον μετὰ τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ.

Εἰς τὴν δημιουργίαν καὶ τοῦ Βυζαντινοῦ καὶ τοῦ Δυτικοῦ μεσαιωνικοῦ πολιτισμοῦ προσέφερον, ὡς γνωστόν, ἀμέσως τε καὶ ἐμμέσως ὑψίστας ὑπηρεσίας πρὸ παντὸς ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, καὶ δι' ὅχι μόνον εἰς τὸν ἀνώτερον ἢ ψυχικὸν πολιτισμόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν κατώτερον ἢ ὕλικὸν πολιτισμόν διὰ τοῦ κλήρου τῶν καὶ τῶν καλογήρων τῶν.

Κυρίως ὁμοῦ καὶ πρὸ παντὸς ἄλλου ὑπῆρξεν ἡ Ἐκκλησία ἐν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει δημιουργικὴ καὶ ἀντιλογιστοὺς καὶ ἀνεξαντλήτους προσέφερον ὑπηρεσίας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ ψυχικοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ πολιτισμοῦ, καθ' ὅσον ἐκείνη ἐγνώρισεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ὄχι μόνον τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ τὴν ἀπόλυτον θρησκείαν, ἀλλὰ καὶ τὴν πραγματικὴν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως κατάστασιν καὶ ἀξίαν, ὡς καὶ τὸ βαθύτερον νόημα τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, συνεδύασε δὲ καὶ ἐνηρμόνισε τὰς ἄλλας ἀδιαλλάκτους ἀντιθέσεις με-

ταξὺ ἀτόμου καὶ κοινωνίας, αὐθεντίας καὶ ἐλευθερίας, ἀκόμη δὲ καὶ ρεαλισμοῦ καὶ ἰδεαλισμοῦ καὶ εἰσηγήθη τὸν ἀληθινὸν ἀνθρωπισμὸν διὰ τῶν ὑπὸ τοῦ ἰδρυτοῦ αὐτῆς διακηρυχθεισῶν τριῶν ὑψηλῶν ἀρχῶν, α) περὶ τῆς ἀνεκτιμήτου ἀξίας τῆς ἀθανάτου ψυχῆς, δηλαδὴ περὶ τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, β) διὰ τῆς ἰδέας περὶ τῆς ἰσότητος καὶ ἀδελφότητος μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ὡς τέκνων τοῦ αὐτοῦ πατρὸς, τοῦ Θεοῦ, ἀρα δὲ καὶ ὡς μελῶν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας καὶ γ) διὰ τῆς μεγάλης καὶ περιεκτικωτάτης ἐντολῆς τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης, τῆς διακονούσης καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων θυσιαζομένης ἀγάπης.

Μετὰ τὰ γενικά ταῦτα δυνάμεθα νὰ ἐξετάσωμεν δι' ὀλίγων *τί ἐστὶν Ἑλληνοχριστιανικὸς πολιτισμὸς*. Καὶ ἐνταῦθα εὐρισκόμεθα πρὸ νέου προβλήματος, διότι ὁ πολιτισμὸς οὗτος εἶναι προῖον τῆς περιφήμου συνθέσεως Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ ἢ μᾶλλον τῆς συζυγίας τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ χριστιανικοῦ πνεύματος, ἐναντίον τῆς ὁποίας ἀπὸ τοῦ Τατιανοῦ, Σύρου ἀπολογοῦ τοῦ Β' αἰῶνος, μέχρι τοῦ Adolph Harnack διευτώθησαν ἀρχεταὶ ἐνστάσεις καὶ ἀντιθέσεις προερχόμεναι ἐκ προφανῶν παρεξηγήσεων καὶ προκαταλήψεων εἴτε ἐκ χριστιανικῆς εἴτε ἐξ ἀντιχριστιανικῆς πλευρᾶς. Ἡ σύνθεσις ὅμως Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ, ἡ ὁποία εἰς τὸ πείσμα τῶν ἐν λόγῳ προκαταλήψεων καὶ παρεξηγήσεων ἀπεδείχθη τόσον γόνιμος καὶ τόσον ὠφέλιμος δι' ἀμφοτέρους καὶ δι' ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα, ἦτο φυσικὸν ἐπακόλουθον τῆς κοσμοϊστορικῶς βαρυσημάντου συναντήσεως τῶν δύο τούτων μεγάλων ἱστορικῶν πραγματικότητων, τοῦ θείου καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου στοιχείου, ἡ δὲ σύζευξις τοῦ ἑλληνικοῦ μετὰ τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος ὑπῆρξεν ἱστορικὴ ἀνάγκη, γεγονός ἐξ ἴσου ἀναποφευκτόν, ὅπως ἡ ἐνανθρωπήσις τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ ὅπως ἡ σύζευξις τοῦ λατινικοῦ μετὰ τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος καὶ βραδύτερον ἡ σύζευξις τοῦ γερμανικοῦ καὶ τοῦ ἀγγλοσαξωνικοῦ ἐν γένει πνεύματος μετὰ τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος. «Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν ὑπῆρξεν οὔτε παραστράτημα οὔτε ἐκμηδένισις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ ἀνάπτυξις καὶ συμπλή-

ρωμα αὐτοῦ»⁽¹⁾. Ἦρχισε δὲ ἡ εἰρημένη σύνθεσις Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ, διὰ τῆς ὁποίας ἐξελληνίσθη ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἐξεχριστιανίσθη ὁ Ἑλληνισμὸς, ἀπὸ τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀποστολικῆς ἐποχῆς. Ἐν πρώτοις δὲν ἦσαν ἐντελῶς ἄσχετοι πρὸς τὸ γεγονός τῆς ἐν λόγῳ συναντήσεως Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ οἱ προφητικοὶ λόγοι αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῇ εἰδήσει δύο μαθητῶν, φερόντων οὐχὶ τυχαίως ἑλληνικὰ ὀνόματα, τοῦ Ἀνδρέου καὶ τοῦ Φιλίππου, ὅτι «Ἑλληνες» (ἔστω καὶ ἐὰν ἡ λέξις Ἑλλήν εἶχε καταντήσῃ τότε πολιτιστικὴ ἔννοια καὶ ἐσήμαινε ἐν προκειμένῳ ἑλληνοφώνος ἔθνικος), ὅτι, λέγω, «Ἑλληνες ἐζήτουν ἵνα ἴδωσι τὸν Ἰησοῦν», ὅτε Ἐκεῖνος ἀνεφώνησεν «ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου» (Ἰωάν. ιβ' 20-23), ὅσον καὶ ἐὰν αἱ λέξεις αὗται ἔχουν εὐρύτεραν καὶ βαθυτέραν ἔννοιαν. Ἐπίσης δὲν ἦτο τι τυχαῖον, ὅτι εἰς τὴν ἑλληνοφωτάτην Ἀντιόχειαν ἐκλήθησαν διὰ πρώτην φοράν «χριστιανοί» οἱ θιασῶται τῆς νέας θρησκείας. Ὁ πρῶτος ὅστις ὄχι μόνον ἔτεινε τὴν χεῖρα τοῦ συμβιβασμοῦ πρὸς τὸν ἐθνικὸν κόσμον, ἀλλ' ἐγένετο ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀπόστολος τῆς Ἑλλάδος, ἦτο ὁ Ἰουδαῖος τῷ γένει, ἀλλ' ἐκ Ταρσοῦ τῆς Κιλικίας προερχόμενος, ἀπόστολος Παῦλος, τοῦ ὁποίου μνημειώδης παραμένει διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ ἡ ὑπὸ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ εἰς τὸ ιζ' κεφ. τῶν Πράξεων τῶν ἀποστόλων διασωθεῖσα περιφνημὸς δημηγορία του ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ μετὰ τὸν Παῦλον ἀκολουθεῖ ἤδη πρὸ τῶν μέσων τοῦ β' αἰῶνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς Ἰουστίνος μετὰ τὴν γνωστὴν ἑλληνίζουσαν διδασκαλίαν του περὶ «σπερματικοῦ λόγου», φωτίζοντας καὶ τὸν ἐθνικὸν κόσμον καὶ μετὰ τὴν περιφνημον ρήτραν του «οὐκ ἀλλότρια ἐστὶ τὰ Πλάτωνος διδάγματα τῶν τοῦ Χριστοῦ»· ἔπειτα δὲ καὶ ὁ κλεινὸς Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς περὶ τὰ τέλη τοῦ β' αἰῶνος, ὅστις χαρακτηρίζει τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν ὡς

(1) R. Livingstone, Ἑλληνικὰ ἰδανικά καὶ σύγχρονη ζωὴ. Μετάφρ. Δ. Χόνδρου σελ. 11.

«δῶρον Θεοῦ» καὶ αὐτὸ τοῦτο ὡς «διαθήκην» τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἑλληνικὸν κόσμον, ἀνάλογον πρὸς τὴν «παλαιὰν διαθήκην» πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας, καὶ ὡς πρὸδρομον τοῦ Εὐαγγελίου· καὶ μετὰ τὸν Κλήμεντα ὁ πολὺς Ὁριγένης.

Διὰ τῆς συνθέσεως ταύτης Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ, τῆς ὁποίας ὁ ἐπίσημος νυμφαγωγὸς ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ ἐδάφους ὑπῆρξεν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος διὰ τῆς ἀνοικοδομήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ διὰ τῆς ἀναδείξεως αὐτῆς εἰς πρωτεύουσαν τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, ὁ μὲν Χριστιανισμὸς, ὡς προσφυῶς ἐλέχθη, ἀπέδιδε τὰ τροφεῖα τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν, ὁ δὲ Ἑλληνισμὸς ἀνεξωογονεῖτο, ὡς διὰ μεταγίσεως ἐκ τοῦ ζωοποιοῦ αἵματος τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ ἀπέκτά ὁμοῦ μὲ τὸ Ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος καὶ τὴν μοναδικὴν εὐκαιρίαν, ἵνα μετὰ τὴν ἐκστρατεῖαν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου εὐρύνη καὶ ἐδραιώσῃ τὴν παγκόσμιον ἀποστολὴν του τόσο εἰς τὴν Ἀνατολήν, ὅσον καὶ εἰς τὴν Δύσιν.

Ἐπὶ δὲ τοῦ πνευματικοῦ πεδίου κλασικολοῦ μυσταγωγοὶ τῆς εὐλογημένης συζυγίας τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος ὑπῆρξαν οἱ τρεῖς μεγάλοι ἱεράρχαι, Βασίλειος ὁ Μέγας, Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς καὶ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἔστω καὶ ἂν ὁ τελευταῖος ἐμφανίζεται ὑποτιμῶν τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν Χριστιανισμὸν.

Τὴν τοιαύτην σύνθεσιν Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ, ἡ ὁποία ἦτο, ὡς εἶπομεν, ἱστορικῶς ἀναγκαῖα, διηκόλυνε τὰ μέγιστα ἢ ὑπάρχουσα μεταξὺ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ πνευματικὴ συγγένεια, παρὰ τὰς μεταξὺ τούτων οὐσιώδεις διαφορὰς. Ἡ συγγένεια δὲ αὕτη ἐνέκειτο εἰς τὰ ἑξῆς τρία κύρια σημεῖα: α) Εἰς τὸν θρησκευτικὸν χαρακτῆρα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τοῦ πολιτισμοῦ του, β) εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀναγνώρισιν τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐν γένει εἰς τὸν ὑψηλὸν τὸν ἀνθρωπισμὸν καὶ γ) εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀναγνώρισιν τῆς ὑπεροχῆς τοῦ πνεύματος ὑπὲρ τὴν ὕλην (θὰ ἤρκει ἴσως ἐνδεικτικῶς νὰ ὑπενθυμίσω τοὺς στεφανίτας ἀγῶνας τῶν Ἑλλήνων καὶ τὸν ἐπιτάφιον

τοῦ Περικλέους).

Τῆς παλιντόνου δὲ ἁρμονίας ταύτης Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ καρπὸς εὐκλεῆς ὑπῆρξεν ὁ τρίτος κατὰ σειρὰν ἑλληνικὸς πολιτισμὸς (ἂν θεωρήσωμεν ὡς δεύτερον τὸν ἑλληνιστικὸν πολιτισμὸν), ὁ τρίτος, λέγω, ἑλληνικὸς πολιτισμὸς δηλ. ὁ Ἑλληνοχριστιανικὸς πολιτισμὸς τοῦ Βυζαντίου, ὅστις διαμορφώθηκε εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ διὰ τῶν εὐλογιῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ διὰ προσπαθειῶν τῶν τέκνων αὐτῆς καὶ δημιουργήσας μοναδικὰς ἀξίας θρησκευτικὰς καὶ ἠθικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς καὶ καλλιτεχνικὰς καὶ τεχνικὰς καὶ ἐξαπλωθεῖς καὶ καλλιεργηθεῖς διὰ τῶν ἱεροποστόλων τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησίας κατηύρασαν Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν καὶ ἀπετέλεσε τὴν βάσιν καὶ αὐτοῦ τοῦ Μεσοαιωνικοῦ πολιτισμοῦ τῆς Δύσεως, ἐμμέσως δὲ καὶ κατὰ μέγα μέρος ἀπετέλεσε τὴν βάσιν καὶ τοῦ νεωτέρου εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ὑπογραμμίζομεν τὰς τελευταίας λέξεις ὑπενθυμίζοντες ὁρθὴν καὶ ἀδιάφειστον παρατήρησιν γενομένην ὑπὸ ξένων ἱστορικῶν, καθ' ἣν τὸ Βυζάντιον εἶναι ἡ πρώτη Εὐρώπη, διὰ τῆς βοηθείας τῆς ὁποίας καὶ ἐπὶ τῶν χριστιανικῶν πολιτιστικῶν βάσεων τῆς ὁποίας ἀνωκοδομήθη καὶ διεμορφώθη ἡ δευτέρα, ἡ μεγάλη Εὐρώπη, ὡς πολιτιστικὴ ἔννοια.

Ἐντεῦθεν καθίσταται πρόδηλον, ὅτι ἡ σημασία καὶ ἡ ἐπίδρασις τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, ὡς διεμορφώθη οὕτως ἐν Βυζαντίῳ, ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ προσλαμβάνῃ οὗτος ὑπερθετὴν καὶ δὴ παγκόσμιον χαρακτῆρα, τὸν ὁποῖον καὶ διατηρεῖ μέχρι σήμερον. Διότι ἔκτοτε καὶ μέχρι σήμερον δὲν εἶναι μόνον ὁ ἑλληνικὸς κόσμος, ὅστις διατελεῖ ὑπὸ τὴν ζωηρὰν ἐπίδρασιν τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ τοῦ Βυζαντίου, ἀλλὰ καὶ ὅλος ὁ ὀρθόδοξος κόσμος, ἄρα δὲ καὶ οἱ ἀραβόφωνοι χριστιανοὶ τῆς ἐγγύς Ἀνατολῆς καὶ ὁ σλανόφωνος καὶ ρουμανόφωνος κόσμος τοῦ Παρασέτασματος, ποὺ ἀναγκάζεται κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη νὰ συνθηκολογήσῃ μετὰ τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἐκπροσωπεῖ εἰς τὰς χώρας του ἡ γεραρὰ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ἐπίσης δὲ καὶ ὁ ὑπόλοιπος χριστι-

ανικὸς κόσμος τῆς Ἀνατολῆς, ὁ ἄρμενικὸς καὶ ὁ κοπτικὸς καὶ ὁ αἰθιοπικὸς καὶ ὁ ἰνδικὸς ἀκόμη κόσμος τοῦ Μαλαβάρ. Ἀκόμη δὲ καὶ ὁ σύγχρονος δυτικὸς κόσμος διετέλεσε καὶ διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ τοῦ Βυζαντίου, ὡς ὁμολογοῦν καὶ ἑτερόδοξοι ἐπιστήμονες καὶ δὴ καὶ ρωμαιοκαθολικοὶ τῆς περιοπῆς ἄλλων τε καὶ τοῦ ἐπιφανοῦς Γάλλου κληρικοῦ καὶ πατρολόγου Jean Daniélou, διακηρύξαντος πρὸ πέντε ἐτῶν μετὰ παρρησίας nous sommes spirituellement des Hellènes, ἥτις ὁμολογία ὑπενθυμίζει τοὺς λόγους τοῦ Ἰσοκράτους «Ἑλληνας εἶσι πάντες οἱ τῆς ἡμετέρας τυχόντες παιδεύσεως».

Ἐκεῖνος ὅμως, ὅστις ὄχι μόνον ἐπρωτοστάτησε καὶ πρωτηγωνίστησεν εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ τοῦ Βυζαντίου καὶ ἀπετύπωσεν ἐπ' αὐτοῦ τὴν σφραγίδα τοῦ πνεύματός του, ἀλλὰ καὶ διετέλεσε καὶ παρέμεινε μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὁ κατ' ἐξοχὴν πιστὸς αὐτοῦ οἰκονόμος, συγχρόνως δὲ εἶναι καὶ ὁ βαρυνόμενος μὲ τὰς περισσοτέρας ἔναντι τοῦ πολιτισμοῦ τούτου ὑποχρεώσεις, εἶναι κατὰ τὴν κοινὴν ὁμολογίαν ὁ ἑλληνικὸς λαός. Ὁ λαὸς οὗτος καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας, παρὰ τὴν ἀπερίγραπτον ἀντιξοότητα τῶν περιστάσεων, παρέμεινεν ὁ πιστότερος θεματοφύλαξ τοῦ πολιτισμοῦ τούτου, δεχόμενος συγχρόνως καὶ τὴν εὐεργετικὴν του θαλπωρὴν καὶ κατὰ τὴν ὁμολογίαν ἐγκρίτων ξένων ἱστορικῶν, ἀπὸ τὸ ἰδανικὸν τοῦ πολιτισμοῦ τούτου ἐμπνεόμενος ἐξηγέρθη πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ ξενικοῦ ζυγοῦ καὶ ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας του (ὡς πράττει σήμερον καὶ ἡ ἑλληνικωτάτη Κύπρος) καὶ εὐθὺς ἅμα τῇ συμπήξει τῆς πρώτης του φωλεᾶς ἐπὶ ἐλευθέρου ἐδάφους, ἐπεδόθη εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ Νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ διὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ τηλαυγοῦς τούτου φάρου, τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, καὶ δι' ὅσων ἄλλων μέσων, πνευματικῶν καὶ ὕλικῶν ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ, μὲ κυρίαν βᾶσιν τὸν ἑλληνοχριστιανικὸν τοῦ Βυζαντίου πολιτισμὸν, ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὰς πνευματικὰς ἀξίας καὶ ἀπὸ τὰς ἀγίας μορφάς, τὰς ὁποίας εἶχεν ὁ πολιτισμὸς ἐκεῖνος διαμορφώσει καὶ ἀνα-

δείξει.

Ὁμιλοῦμεν περὶ δημιουργίας Νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ ἐμπνεομένου ἀπὸ τὸν Βυζαντινὸν πολιτισμὸν καὶ ὄχι περὶ ἀπλῆς ἀντιγραφῆς αὐτοῦ, ἢ ὁποία θὰ ἦτο ἀνιστόρητος καὶ ἀπαράδεκτος, ὅπως ἀνιστόρητοι καὶ ἀπαράδεικτοι ὑπῆρξαν καὶ αἱ ἄλλαι ἐκεῖναι ἀπόπειραι τυφλῆς μμησεως εἴτε τοῦ κλασσικοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ εἴτε τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ. Εἶναι οἱ τρεῖς πειρασμοί, τοὺς ὁποίους εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσῃ ὁ μόνος ἐκ τῆς τετρακοσιετοῦς περιόδου δουλείας ἐξελθὼν ἄπειρος ἀκόμη καὶ πιθηκίζων ἑλληνικὸς λαός, πειρασμοὶ οἱ ὁποιοὶ δὲν τὸν ἀφήκαν, ἀτυχῶς, ἀνετηρέαστον.

Ὁ Νεοελληνικὸς πολιτισμὸς, πολιτισμὸς ἐνὸς λαοῦ μὲ τοιαύτην ἱστορίαν, ἀλλὰ καὶ μὲ τοσαύτην εὐφυΐαν καὶ ζωτικότητα, θὰ ἔπρεπεν εὐθὺς ἐξ ὑπαρχῆς—καὶ θὰ πρέπη καὶ εἰς τὸ μέλλον—νὰ ἐμπνέεται μὲν ἀπὸ τὰς ἀστειρευτοὺς πηγὰς τῶν ἰδανικῶν τῆς ἑλληνοχριστιανικῆς παραδόσεως, παραδόσεως ὄχι στατικῆς, ἀλλὰ δυναμικῆς, νὰ προσαρμόζεται δὲ πάντοτε εἰδολογικῶς καὶ ὄχι οὐσιαστικῶς πρὸς τὰς συνθήκας καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς συγχρόνου ζωῆς. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ διαμόρφωσις τοῦ Νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ προϋποθέτει ἐκ μέρους τῆς τε πολιτικῆς καὶ τῆς πνευματικῆς τοῦ λαοῦ τούτου ἠγεσίας γνῶσιν παμμερῆ τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν ἰδανικῶν αὐτοῦ, ἀτενῆ προσήλωσιν εἰς τὰ ἰδανικὰ ταῦτα, πλήρη ἐνημερώσιν περὶ τὸν σύγχρονον πολιτισμὸν καὶ τὰς συνθήκας καὶ τὰ προβλήματα τῆς συγχρόνου κοινωνικῆς ζωῆς, κρίσιν ἰσχυρὰν πρὸς διάκρισιν τῶν ἀφομοιωσίμων στοιχείων τῆς τε παραδόσεως καὶ τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ καὶ ἐπαρκῆ ἀφομοιωτικὴν ἰκανότητα πρὸς οἰκείωσιν τῶν χρησιμωτέρων στοιχείων ἐξ αὐτῶν.

Ἐκ μὲν τοῦ Ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ θὰ ἔχη ὁ Νεοελληνικὸς πολιτισμὸς νὰ ἐμπνευσθῇ τὴν προσήλωσιν εἰς τὰ ἰδανικὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δημοκρατίας· ἐκ δὲ τοῦ Βυζαντινοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν καὶ τὸν χριστιανικὸν ἀνθρωπισμὸν, μάλιστα δὲ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην, ἢ ὁποία εἶναι ἀναποσπάστως συνδεδεμένη μὲ τὸ χαρακτηριστικώτερον καὶ ἐντονώτερον αἰτη-

μα τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ, τὴν κοινωνικὴν δικαιοσύνην. Εἶναι δὲ εὐχάριστον ὅτι ἀπὸ τὰς ἀρχαῖς ταύτας διαπνέεται καὶ τὸ ἐν ἰσχύϊ ἑλληνικὸν Σύνταγμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ παρέλθουν ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἔτη ἐλευθέρου πολιτικοῦ βίου διὰ νὰ περιληφθῇ καὶ εἰδικὴ διάταξις θεσπίζουσα ἐν ἄρθρῳ 16 ὡς ἰδανικὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως «τὰ ἰδανικὰ τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ». Χωρὶς νὰ εἴμεθα συνταγματολόγοι, κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν, γνώμην τῆς κοινῆς λογικῆς, ἡ ὁποία πρέπει νὰ διεξηγηθῆ καὶ ἀπὸ τοῦ ἔθνικοῦ τούτου βήματος, ἡ διάταξις αὕτη, διὰ τῆς ὁποίας διακηρύσσεται ἐπισήμως ἡ προσήλωσις τῆς ἑθνικῆς τῶν Ἑλλήνων συνειδήσεως εἰς τὰ ἰδανικὰ ταῦτα, ἀποτελεῖ τὴν σπουδαιότεραν καὶ θαρραλεωτέραν καινοτομίαν τοῦ νέου Συντάγματος, ἃς ἐπιτραπῆ δὲ εἰς ἡμᾶς νὰ προσθέσωμεν καὶ τὴν εὐγλωττοτέραν δικαιολογίαν τῆς συγκλήσεως τοῦ παρόντος Συνεδρίου, τοῦ ὁποίου σκοπὸς εἶναι, ὅπως εἴπομεν, ἡ παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ συμβολὴ εἰς τὴν πληρεστέραν συνειδητοποίησιν καὶ ἀξιοποίησιν τοῦ πολυ-

τιμοτάτου ἔθνικοῦ θησαυροῦ, ποὺ μᾶς ἐκληροδότησαν οἱ πατέρες ἡμῶν, τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἐν βλέμμα εἰς τὸ πρόγραμμα τοῦ Συνεδρίου τούτου παρέχει ἰδέαν τῆς προσπαθείας, τὴν ὁποίαν κατέβαλον τόσον ἡ ὀργανωτικὴ ἐπιτροπεία, ὅσον καὶ οἱ ἐκλεκτοὶ συνεργάται τῆς, εἰς τοὺς ὁποίους ἐγκάρδιοι ἐκφράζονται καὶ ἐντεῦθεν εὐχαριστίαι διὰ τοὺς ὑπ' αὐτῶν καταβληθέντας κόπους πρὸς εὐόδωσιν τῶν ὑψηλῶν τούτων σκοπῶν. Χαίρομεν δὲ ἰδιαίτερος, διότι ἡ σύγκλησις τοῦ Συνεδρίου τούτου συμπίπτει εἰς περίοδον κρίσιμον ὄχι μόνον διὰ τὴν ἑθνικὴν ἡμῶν ἱστορίαν, ἀλλὰ καὶ δι' ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα, εἰς ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν εἴπερ ποτὲ ἄλλοτε ἐπιβάλλεται ἡ αὐτοσυγκέντρωσις εἰς τὸν ἔθνικὸν χαρακτήρα καὶ τὰ ἑθνικὰ ἡμῶν κεφάλαια, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἡ πρὸς τὰ ἔξω προβολὴ ἑνὸς θησαυροῦ μὲ τόσον παγκόσμιον χαρακτήρα, οἷος εἶναι ὁ Ἑλληνοχριστιανικὸς πολιτισμὸς.

Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

Πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΝΟΣΟΚΟΜΑ ΠΑΣΧΑΛΙΝΗΣ ΒΑΡΔΙΑΣ

Στις ἀδελφές τῆς «Εὐνίκης».

Θαρρῶ ἀκόμη πῶς ἀκούω, τῶν ἀδελφῶν
τὰ βιαστικά τὰ βήματα στίς σκάλες,
τὰ χαρωπὰ ξεφωνητά τους καὶ τὰ γέλια,
καθὼς γιὰ τὴν πασχαλινὴ τους ξεκινούσαν ἐκδρομὴν.

Ἐκεῖ, στίς πράσινες βουνοπλαγιές,
στὸ χαμομήλι πλάι, στὸ θυμάρι καὶ στὸ σκίνο,
τὴ μέρα αὐτὴ τὴ γελαστὴ ἃς χαροῦνε σὰν παιδιά.

Τὴ θλίψη τοῦ νοσοκομείου, τὰ βογκητά,
τοὺς πόνους τῶν ἀρρώστων,
γιὰ λίγο ἃς ξεχάσουνε,
στοῦ μπάτη τὸ μουμουρίσμα, μέσ' στῶν πουλιῶν τὴ μελωδία....

Κι' ἐγώ, ἐδῶ, μακριὰ τους,
ἀνάμεσα στῶν πονεμένων τὰ κρεββάτια,
τὸ μεσονύχτι, τὴν ἀνάστασί Σου θὰ προσμένω
Κύριε....

Μονάχα Σὲ παρακαλῶ, τὸ βράδυ τοῦτο τῆς χαρᾶς,
νὰ δώσης βάλαμο στοὺς ἀσθενεῖς π' ἀλγοῦν,
σ' αὐτοὺς ποὺ γιαιτρεῖα ζητοῦν, ἐλπίδα,
κι' αὐτοὺς, ποὺ σ' ἀγωνία βρίσκοντα
κι' εἶναι καιρὸς νὰ φύγουν πιά ἀπ' τὸν κόσμο,
μὲ χἀδι πάρε τους σιμά Σου ἀπαλό,
τώρα ποὺ ἀνοιχτοὶ Σὲ καρτεροῦν οἱ οὐρανοί.
Κι' αἴριο ἀργά, σὰν θὰ γυρίσουν πάλι οἱ ἀδελφές

μὲ ξαναμμένα πρόσωπα 'πὸ ἥλιο καὶ ἀγέρα
—λουλούδια φορτωμένες ἀγκαλιές,
δῶσε Χριστέ μου ἡ χαρά,
ποὺ νοιώσανε στὴν ἀνθισμένη φύσι,
νὰ μὴ χαθῆ στὸ σᾶτι αὐτὸ τοῦ πόνου,
μόνο ἡ ἀγάπη τους,
γιὰ τοὺς θλιφτοὺς μας τούτους ἀδελφοὺς
περίσσια στίς καρδιές τους νὰ φουντώσῃ.

Γ. Δ. ΚΑΧΡΙΜΑΝΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

Ένα από τὰ πιὸ φλέγοντα μεταπολεμικά πνευματικά προβλήματα εἶναι ἡ ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμισις. Ἡ ἀνάγκη σὲ ὅλες τὶς χώρες τοῦ κόσμου γιὰ μιὰ συγχρονισμένη ἐκπαίδευσι, πού θά ἀναδεικνύῃ ἄρτια μορφωμένους ἀνθρώπους καὶ ἱκανοὺς νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴ ζωὴ, δὲν συζητεῖται. Ἐκεῖνο πού συζητεῖται εἶναι ὁ τρόπος, πού θά λυθῇ αὐτὸ τὸ μεγάλο πρόβλημα.

Γιὰ τὸ λόγο τοῦτο νομίζω πὼς θά ἦταν χρήσιμο, προκειμένου μάλιστα στὴν Ἑλλάδα νὰ κάνουμε μιὰ σοβαρὴ μελέτη τοῦ θέματος, πού νὰ ἀντέχη, στὶς σύγχρονες ἐπιστημονικὲς καὶ γενικώτερα πνευματικὲς ἀπαιτήσεις, νὰ παρουσιασθοῦν ἀπὸ τὶς στῆλες τῶν «Ἀκτίνων», τὰ γαλλικὰ σχέδια ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως, ὅπως ἐξεπονήθησαν ἀπὸ εἰδικὲς ἐπιτροπές.

Δὲν εἶναι βέβαια τὰ μόνα κι' οὔτε ἴσως τὰ πιὸ ἄρτια. Εἶναι ὅμως ἀποτέλεσμα μελέτης ἀπὸ εἰδικούς, πού ἔγινε κατ' ἐντολὴν τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως, εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσι τῆς Γαλλίας. Ἀντιπροσωπεύουν δουλειὰ ἐπιστημονικὴ 10 ἐτῶν περίπου καὶ θά ἤμποροῦσαν νὰ ἀποτελέσουν ἕνα καλὸ ξεκίνημα καὶ ἀφορμὴ συζητήσεως γιὰ τὴ δική μας νεοελληνικὴ μεταπολεμικὴ πραγματικότητα.

Φυσικὰ τὰ σχέδια αὐτὰ ἔγιναν καὶ γίνονται στόχος συζητήσεων*, ἀκόμη καὶ γιὰ πολιτικούς, ἀλλὰ καὶ κοσμοθεωριακοὺς λόγους, γιὰτὶ πολλὲς φορὲς ἐχρωματίσθησαν μὲ τὴν α ἢ τὴν β πολιτικὴ ἀπόχρωσι. Ἄλλὰ στὴ βᾶσι τοὺς δείχνουν μιὰ ζωντανὴ καὶ δημιουργικὴ ἀνησυχία γιὰ τὰ σύγχρονα πνευματικὰ προβλήματα τοῦ λαοῦ. Ἄς

ἰδοῦμε λοιπὸν τὰ σχέδια αὐτὰ σὰν ξεκίνημα σπουδῆς καὶ μελέτης.

Ὅπως γίνεταί εὐθὺς ἀμέσως ἀντιληπτὸ ἀπὸ τὴν παραβολὴ τῶν σχεδίων, τὸ ἀρχικὸ σχέδιο Langevin (καθηγητοῦ τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς) ἀπετέλεσε τὸν πρῶτο πυρῆνα ἐπάνω στὸν ὁποῖο, μὲ μερικὲς παραλλαγές, στηρίχθηκαν καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, ἐπόμενα στὴ σειρά.

Ποιὲς εἶναι τώρα οἱ κύριες γραμμὲς αὐτῶν τῶν σχεδίων;

1) Ὅρίζουν μιὰ κάθετη γραμμὴ — πού ἔχει ἀνάγκη νὰ μελετηθῇ ἀπὸ ὅλες τὶς πλευρὲς γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ— στὴν παιδεία τοῦ λαοῦ. Θά πρέπη δηλ. νὰ ληφθῇ ἐπίσημη μέριμνα γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀνάπτυξι τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου ἀπὸ τὰ 3 χρόνια του μέχρι τῆς πλήρους συμπληρώσεως τῶν σπουδῶν του, μέχρι τῆς μετασχολικῆς, λαϊκῆς, μορφώσεως.

2) Ἡ ὀριζόντια γραμμὴ τῆς παιδείας πρέπει νὰ κυριαρχῆται ἀπὸ τὴν φροντίδα καὶ τὴν ἐπιμέλεια, μὲ ἐπιστημονικὴ κατοχύρωσι, τῆς ἐπιλογῆς καὶ τοῦ προσανατολισμοῦ κάθε παιδιοῦ καὶ κάθε νέου. Γιὰ κάθε ἕνα παιδί ξεχωριστά, σὰν ξεχωριστὴ ὄντοτητα, θά πρέπη νὰ ληφθῇ ἔγκαιρα ἐπισταμένη μέριμνα ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ του.

3) Ἡ κάθετη γραμμὴ τῆς παιδείας, πού εἶναι στὴ βᾶσι τῆς ἀνθρωπιστικῆς, δὲν θά ἀγνοῇ τὴν ὀριζόντια, πού θάρθῃ σὲ ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὸ ἐπάγγελμα καὶ τὸ σύγχρονο ἔργο κάθε ἀνθρώπου. Ἄλλὰ καὶ ἡ ὀριζόντια δὲν μπορεῖ νὰ σταθῇ χωρὶς νὰ στηριχθῇ στὴν κάθετη, πού εἶναι τὰ ἀνθρωπιστικὰ γράμματα σὰν ἀντιπροσωπευτικὰ τῶν ἀξιῶν τοῦ πολιτισμοῦ.

* Βλ. G. Sauvage: «Réforme de l'Enseignement: dix ans de projets» εἰς περιοδικὸν «Educateurs». Mars - Avril 1955.

ΣΧΕΔΙΟ LANGEVIN (Ἰούνιος 1947)

 Νηπιαγωγεῖα: 3 ἕως 7 ἐτῶν

ΠΡΩΤΟΣ ΒΑΘΜΟΣ

 ΠΡΩΤΟΣ ΚΥΚΛΟΣ: 7 ἕως 11 ἐτῶν

 ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΚΥΚΛΟΣ: 11 ἕως 15 ἐτῶν.
 (Κύκλος προσανατολισμοῦ)

 ΤΡΙΤΟΣ ΚΥΚΛΟΣ: 15 ἕως 18 ἐτῶν.

(Κύκλος τελικῆς ἀποφάσεως)

(» τελικοῦ προσανατολισμοῦ).

<i>Τμῆμα Θεωρητικὸ</i>	<i>Τμῆμα Ἑπαγγελματικὸ</i>	<i>Τμῆμα Πρακτικὸ</i>
Κλασσικαὶ σπουδαί. (κλασσικὰ ἀνθρωπιστικὰ μαθήματα: humanités) Σύγχρονα ἀνθρωπιστικὰ μαθήματα. Ἐπιστῆμαι (θεωρητικά). Τεχνικαὶ ἐπιστῆμαι.	Σχολαί: Ἑπαγγελματικά. Ἐμπορικά. Βιομηχανικά. Γεωργικά. Καλῶν Τεχνῶν.	Πρακτικαὶ Σχολαὶ ἐκμάθησεως.
Δίπλωμα: <i>Baccalauréat</i>	Δίπλωμα: Ἀπολυτήριον ἐπαγγελματικῆς σχολῆς.	Δίπλωμα: Πιστοποιητικὸ πρακτικῆς ἐκμάθησεως.

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΒΑΘΜΟΣ

18 ἕως 20 ἐτῶν

 ΠΡΟΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ἢ
 ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Πανεπιστημιακαὶ Σχολαὶ — Εἰδικευμένη Ἑκπαίδευσις.

ΛΑ·Ι·ΚΗ ΜΟΡΦΩΣΙΣ

ΣΧΕΔΙΟ DELBOS ('Ιανουάριος 1950)

Νηπιαγωγεία: 3 έως 6 ἐτῶν

ΠΡΩΤΟ ΣΤΑΔΙΟ

6 ἕως 11 ἐτῶν

Κύκλος στοιχειώδους ἐκπαιδύσεως

ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΤΑΔΙΟ

11 ἕως 13 ἐτῶν

Περίοδος προσανατολισμοῦ ἢ «εἰσαγωγῆς» εἰς τήν μέσην ἐκπαίδευσιν.

'Εξακρίβωσις ἱκανότητων + κλίσεως πρὸς τήν α' ἢ β' Σχολήν μέσης ἐκπαιδύσεως.

ΤΡΙΤΟ ΣΤΑΔΙΟ

13 ἕως 18 ἐτῶν

Κύκλος μαθημάτων Μέσης
Δημοσίας Ἐκπαιδύσεως.

13 ἕως 16 ἐτῶν
Συμπληρωματικὰ μαθήματα
Δίπλωμα: Πιστοποιητικὸ συμπληρωματικῶν μαθημάτων.

Τμῆμα Θεωρητικὸ

Λύκεια.
Κολλέγια.
Τεχνικαὶ Σχολαί.
Κλασσικαὶ ἀνθρωπιστικαὶ σπουδαί (Humanités).
Σύγχρονοι ἀνθρωπιστικαὶ σπουδαί.
'Επιστῆμαι (θεωρητικαί).
Τεχνικαὶ Ἐπιστῆμαι.

Δίπλωμα:

Baccalauréat (δὲν θὰ δίδεται πλέον ἀπὸ τήν Ἀνωτέρα Ἐκπαίδευσιν).

Τμῆμα Ἐπαγγελματικὸ

Σχολαί: Ἐπαγγελματικαί.
'Εμπορικαί.
Βιομηχανικαί.
Γεωργικαί.
Καλῶν Τεχνῶν.

Δίπλωμα:

'Απολυτήριον ἐπαγγελματικῆς σχολῆς.

Τμῆμα Πρακτικὸ

Πρακτικαὶ Σχολαί Ἐκμαθήσεως.

Δίπλωμα:

Πιστοποιητικὸ πρακτικῆς ἐκμαθήσεως.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΣΤΑΔΙΟ

Περίοδος προσανατολισμοῦ καὶ «εἰσαγωγῆς» εἰς τήν Ἀνωτέρα Δημοσίαν Ἐκπαίδευσιν

Δίπλωμα: Baccalauréat ès lettres ou ès sciences. Εἰσαγωγή εἰς τὰς Πανεπιστημιακὰς Σχολὰς.

ΠΕΜΠΤΟ ΣΤΑΔΙΟ

Κύκλος Μαθημάτων Ἀνωτέρας Δημοσίας Ἐκπαιδύσεως
Πανεπιστημιακαὶ Σχολαί — Εἰδικευμένα ἐκπαίδευσιν.

Δημοσία μετα-σχολικὴ ἐκπαίδευσιν

ΣΧΕΔΙΟ MARIE - BRUNOLD (23 Ἰουλίου 1953)

ΜΕΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Μαθήματα κλασσικά ἢ συγχρονισμένα	Μαθήματα εἰδικὰ συγχρο- νισμένα μικρᾶς διαρκείας	Μαθήματα ἐπαγγελματικά, θεωρητικά καὶ πρακτικά
Λύκεια + Κολλέγια	Λύκεια + Κολλέγια	Τεχνικαὶ Σχολαὶ
6e { Τμήματα 5e { κλασσικά ἢ μοντέρνα	Συμπληρωματικὰ μαθήμα- τα εἰς 2, 4 ἢ 5 τάξεις. 6e 5e	

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

4e { Τμήματα 3e { A, B καὶ Γ	4e 3e Δίπλωμα: Ἐπολυτῆριο Ἐπαγγελ. Σχολῆς.	Τεχνικὴ ἐκπαίδευσις (μικρᾶς διαρκείας)
2e { Τμήματα 1ere { προκαθορισμέ- να ἀπὸ τὸ προ- ἢ Μαθη- ηγούμενο πρό- ματικά γραμμα	2e Τελευταία τάξις. Δίπλωμα: Δίπλωμα μέσης ἐκπαιδευ- σεως.	Δημόσια κέντρα ἐκμαθή- σεως 3 χρόνια
Δίπλωμα: Baccalauréat Μέσης Ἐκπαιδευσεως		Δίπλωμα: Πιστοποιητικὸ πρακτικῆς ἐκμαθήσεως. Τεχνικὴ ἐκπαίδευσις (μετρίας διαρκείας)
		Τεχνικὰ Κολλέγια 4 χρόνια
		Δίπλωμα: Ἐπολυτῆριον Τεχνικῆς Σχολῆς.
		Τεχνικὴ ἐκπαίδευσις (μακρᾶς διαρκείας)
		Ἐθνικὴ Ἐπαγγελματικὴ Σχολή.
		Δίπλωμα: Δίπλωμα τεχνικοῦ. Baccalauréat τεχνικό. Εἰσα- γωγικαὶ Ἐξετάσεις διὰ τὰς Σχολὰς Μηχανικῶν.

Δυνατότης μιᾶς ἀκόμη συμπληρωματικῆς χρονιάς εἰς τὰ σχολεῖα μέσης ἐκπαιδευσεως.
Δίπλωμα: Ἀναλόγως μὲ τοὺς βαθμοὺς τῆς χρονιάς: Πιστοποιητικὸ συμπληρωματι-
κῶν σπουδῶν.

1. Στὸ Γαλλικὸ ἐκπαιδευτικὸ σύστημα αἱ τάξεις ἀρχίζουσι ἀπὸ τὴν 12η (ποὺ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν 1η δημοτικῶν) καὶ τελειώνουσι (γιά τὴν Μέση Ἐκπαίδευση) εἰς τὴν 1η (ποὺ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν 8η γυμνασίου, νέου τύπου).

ΣΧΕΔΙΟΝ MARIE (Νοέμβριος 1953)

ΣΤΑΔΙΟ ΠΡΩΤΟ

6 έως 11 ετών

Κύκλος μαθημάτων στοιχειώδους εκπαίδευσης

ΣΤΑΔΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

11 έως 18 ετών

11 έως 14 ετών: 'Υποχρεωτική εκπαίδευσις 1 ου βαθμού

Μαθήματα κλασσικά ή συγχρονισμένα

Λύκεια ή Κολλέγια

6e { Τμήματα
κλασσικά ή
5e { μοντέρνα

Μαθήματα ειδικά συγχρονισμένα μικρᾶς διάρκειας

Λύκεια + Κολλέγια

Συμπληρωματικά μαθήματα σὲ 2, 4 ἢ 5 τάξεις.

6e

5e

Μαθήματα ἐπαγγελματικά θεωρητικά + πρακτικά

Τεχνικαὶ Σχολαὶ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

'Εξακρίβωσις ἱκανότητων διὰ τὸ α ἢ β τμήμα πού ἀκολουθοῦν.

ΣΤΑΔΙΟ ΤΡΙΤΟ

4e { Τμήματα

3e { A, B καὶ Γ

2e

1ere

Φιλοσοφία ἢ Μαθηματικά { Τμήματα προκαθορισμένα ἀπὸ τὸ προηγούμενο πρόγραμμα

4e

3e Δίπλωμα:

'Απολυτήριο 'Επαγγελμ. Σχολῆς.

2e Τελευταία τάξις.

Δίπλωμα:

Δίπλωμα μέσης ἐκπαίδευσεως.

Τεχνικὴ ἐκπαίδευσις (μικρᾶς διάρκειας)

Δημόσια κέντρα ἐκμαθήσεως.

3 χρόνια

Δίπλωμα: Πιστοποιητικὸ πρακτικῆς ἐκμάθησεως.

Τεχνικὴ ἐκπαίδευσις (μετρίας διάρκειας)

Τεχνικὰ Κολλέγια

4 χρόνια

Δίπλωμα: 'Απολυτήριον Τεχνικῆς Σχολῆς.

Τεχνικὴ ἐκπαίδευσις (μακρᾶς διάρκειας)

'Εθνικὴ 'Επαγγελματικὴ Σχολή.

Δίπλωμα:

Δίπλωμα τεχνικοῦ. Baccalauréat τεχνικό. Εἰσαγωγικαὶ ἐξετάσεις διὰ τὰς Σχολὰς Μηχανικῶν.

Δίπλωμα:

Baccalauréat Μέσης 'Εκπαίδευσεως

ΤΕΤΑΡΤΟ ΣΤΑΔΙΟ

Περίοδος προετοιμασίας διὰ τὰς 'Ανωτέρας Σχολὰς

Δίπλωμα: Baccalauréat ès lettres ou ès sciences.

Εἰσαγωγικαὶ ἐξετάσεις εἰς τὰς 'Ανωτάτας Σχολὰς. Πανεπιστήμια.

ΠΕΜΠΤΟ ΣΤΑΔΙΟ

'Ανωτάτη 'Εκπαίδευσις Δημοσία

Πανεπιστημιακαὶ Σχολαὶ — Εἰδικευμένη ἐκπαίδευσις

ΔΗΜΟΣΙΑ ΜΕΤΑ - ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

4) Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἔχομε ἀνάγκη ἀπὸ ἀνανεωμένο ἔμφυχο ἐκπαιδευτικὸ ὕλικό. Ὁ σύγχρονος ἐκπαιδευτικὸς πρέπει νὰ εἶναι καὶ γενικὰ καὶ εἰδικὰ μορφωμένος. Θὰ ξέρη καλὰ τὴν humanitas, ἀλλὰ καὶ τὴ σύγχρονη ἐπιστήμη, πὺ διακονεῖ στὶς ἀξίες τοῦ πολιτισμοῦ, ἀνάλογα μὲ τὸν κλάδο πὺ ἔχει ἀναλάβει.

Ἔτσι ὅλοι οἱ ἐκπαιδευτικοί, ἀνεξαρτήτως βαθμοῦ, πρέπει νὰ ἔχουν συγχρονισμένη πανεπιστημιακὴ μόρφωση.

5) Ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις παρατείνεται, κατὰ τὰ σχέδια, μέχρι τοῦλάχιστον τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ. Τὸ σχέδιο Langevin θέλει μέχρι τοῦ 18ου ἔτους, ἐνῶ παράλληλα βέβαια θὰ γίνεται ἡ ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις, ἀν ὁ νέος πολὺ ἐνωρίτερα ἤδη ἐδιάλεξε ἕνα ἐπάγγελμα.

6) Αἱ ἐνεργητικαὶ μέθοδοι ἀγωγῆς (méthodes actives) πρέπει νὰ προσεχθοῦν ἰδιαίτερος γιὰ νὰ ἀποδώσουν καρπούς, ἐπὶ τῆ βάσει τῆς πείρας, ἐνῶ παράλληλα αἱ κλασικαὶ μέθοδοι ἀγωγῆς (méthodes traditionnelles) πρέπει νὰ ἔχουν ζωντάνια καὶ συγχρονισμό.

7) Ὁ σχολικὸς κῆπος γιὰ τὰ παιδιὰ τῆς προσχολικῆς ἡλικίας (3-6 ἐτῶν), εἶναι, γιὰ πολλοὺς λόγους, ἀπαραίτητη εἰσαγωγή στὴ στοιχειώδη ἐκπαίδευσι.

8) Εἰδικὴ μέριμνα λαμβάνεται γιὰ μιὰ οὐσιαστικὴ προπαρασκευὴ στὴν ἀνωτάτη

ἐκπαίδευσι, ὥστε, μαζί μὲ τὴ βοήθεια καὶ τοῦ προσανατολισμοῦ, νὰ ἔχομε ἀληθινὰ μορφωμένους ἐπιστήμονας καὶ ὄχι ἀπλοῦς πτυχιούχους.

9) Ἀκόμη λαμβάνεται εἰδικὴ μέριμνα γιὰ τὴ μετασχολικὴ μόρφωσι μὲ εἰδικὰ συμπληρωματικὰ μαθήματα, διαλέξεις καὶ ἄλλες μορφωτικὲς εὐκαιρίες, πὺ θὰ ὁλοκληρώνουν τὴν « παιδεία » τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου.

Αὐτὲς εἶναι οἱ κύριες γραμμὲς τῶν σχεδίων τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως στὴ Γαλλία, πολλὲς ἀπὸ τίς ὁποῖες βρῆκαν τὴν ἐφαρμογὴ τους (Commission Langevin - Wallon) στὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες, τὸ Μεξικό, τὴ Ρωσία.

Φυσικὰ ὑπάρχουν, πολλὰ ἐρωτηματικὰ καὶ πολλὰ προβλήματα πὺ περιμένουν λύσεις. Καὶ γι' αὐτὸ χρειάζεται πολλὴ δουλειὰ ἀπὸ φωτισμένους εἰδικούς καὶ ἀρμοδίους. Νομίζω πὺς καὶ τὰ σχέδια τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως στὴ Γαλλία θὰ μπορούσαν νὰ δώσουν λαβὴ γιὰ μιὰ συζήτησι ἐπὶ τῶν σχεδίων τῆς συγχρόνου ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως στὴν Ἑλλάδα.

Μιὰς μεταρρυθμίσεως, πὺ ἀκριβῶς γιὰ νὰ ἀνταποκρίνεται στὰ αἰτήματα τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, πρέπει νὰ εἶναι θαρραλέα, συγχρονισμένη, ἀλλὰ πρὸ παντὸς μελετημένη καὶ κατοχυρωμένη ἀπὸ ὅλες τίς πλευρές.

Η ΕΦΕΤΕΙΝΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΙΣ ΤΟΥ ΠΛΑΝΗΤΟΥ ΑΡΕΩΣ

Τὴν ὠραιότητα τοῦ καλοκαιρινοῦ οὐρανοῦ μὲ τὸν γαλαξίαν θὰ τὴν ἐπαυξάνουν ἐφέτος οἱ δύο λαμπροὶ πλανῆται, Ἄρης καὶ Κρόνος, οἱ ὁποῖοι διακρίνονται εὐκόλως μεταξὺ τῶν πολυαριθμῶν ἀστρων, εἰς τοὺς ἀστερισμοὺς τοῦ Ὑδροχόου ὁ πρῶτος καὶ τοῦ Ζυγοῦ ὁ δεῦτερος. Καὶ θὰ τὴν συμπληρῶνουν ὁ Ζεὺς, ὅστις θὰ φωτίξῃ δι' ὀλίγας ὥρας τὸν ἑσπερινὸν οὐρανὸν πρὸς δυσμάς, καὶ ἡ Ἀφροδίτη τὸν πρωϊνόν, ἀνατέλλουσα δύο ἕως τρεῖς ὥρας πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ Ἡλίου.

Ἀλλὰ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀστρονόμων ὅλου τοῦ κόσμου θὰ κινήσῃ ὁ Ἄρης, διότι κατὰ τοὺς μῆνας τοῦ θέρους τούτου θὰ πλησιάσῃ πάρα πολὺ τὴν Γῆν. Ἡ προσέγγισις αὐτῆ θεωρεῖται ἰδιαίτερος εὐνοϊκῆ. Καὶ θὰ δώσῃ τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκτελεσθοῦν πολυάριθμοι καὶ λεπτομερεῖς παρατηρήσεις διὰ τῶν τηλεσκοπίων, προκειμένου νὰ λυθοῦν πλείστα προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν τοὺς εἰδικοὺς ἐπιστήμονας.

Εἶναι, λοιπόν, ἐνδιαφέρον νὰ δοθοῦν μερικαὶ πληροφορίαι εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Ἀκτινῶν», διότι ἀναμφιβόλως ἡ ἑξαιρητικὴ προσέγγισις τοῦ Ἄρεως πρὸς ἡμᾶς θὰ κινήσῃ κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον τρόπον τὴν περιέργειαν τοῦ εὐρύτερου κοινοῦ. Θὰ συμβῇ δὲ τοῦτο, διότι μὲ τὸν πλανήτην αὐτὸν ἔχει συνδεθῆ καὶ τὸ ζήτημα τῆς ὑπάρξεως ζωῆς καὶ εἰς ἄλλους ἀστέρας, καὶ εἶναι φυσικὸν νὰ συγκινήται ἰδιαίτερος ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ἀκούῃ ὅτι ἐρευναῖται ἕνα τοιοῦτον θέμα.

★

Ἡ ἀπόστασις τοῦ Ἄρεως ἀπὸ τὴν Γῆν κυμαίνεται ἐντὸς ἀρκετὰ μεγάλων ὀρίων. Ἡ μεγαλτέρα εἶναι 385.200.000 χιλόμετρα καὶ ἡ μικροτέρα 55.200.000 χιλμ. Κατὰ τὴν ἐφετεινὴν προσέγγισιν—τὴν 8ην τοῦ προσεχοῦς Σεπτεμβρίου—ἡ ἀπόστασις θὰ εἶναι 58.637.000 χιλόμετρα. Ἐπομέ-

ως δύο μῆνες πρὸ καὶ ἄλλοι δύο μετὰ τὴν ἡμερομηνίαν αὐτήν, ἀποτελοῦν μίαν ἀπὸ τὰς καταλληλοτέρας εὐκαιρίας δι' ἀστρονομικὰ παρατηρήσεις. Ἡ πλεόν εὐνοϊκῆ τοῦ 20ου αἰῶνος ἦτο ἐκείνη τῆς 23ης Ἀυγούστου τοῦ 1924, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐν Ἑλλάδι ἐξετέλεσε σειρὰν πολὺ ἐνδιαφερουσῶν παρατηρήσεων εἰς τὸ Ἀστεροσκοπεῖον μας ὁ καθηγητὴς κ. Στ. Πλακίδης⁽¹⁾.

Ἦδη ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος διεπιστώθη ὅτι ἐπὶ τοῦ Ἄρεως ὑπάρχουν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον μόνιμοι σχηματισμοί, οἱ ὁποῖοι μεταβάλλουν συνεχῶς θέσιν ἐν σχέσει πρὸς τὰ χεῖλη τοῦ δίσκου του. Οὕτως ἐπέτυχαν οἱ ἀστρονόμοι νὰ προσδιορίσουν μὲ ἀκρίβειαν τὸν χρόνον πού χρειάζεται διὰ νὰ κάμῃ μίαν πλήρη περιστροφήν περὶ τὸν ἄξονά του. Εὐρέθη ὅτι ἡ διάρκειά μιᾶς ἡμέρας ἐπὶ τοῦ Ἄρεως εἶναι 24ῶ. 37λ. 22.688δ., δηλαδὴ εἶναι μεγαλτέρα κατὰ 37λ. 22.688δ τῆς γῆνης ἡμέρας. Ἐπίσης διεπιστώθη ὅτι περὶ τῆς τοῦ βορείου καὶ τοῦ νοτίου πόλου τοῦ Ἄρεως ἐμφανίζονται κατὰ περιόδους λευκαὶ ζῶναι ἀνάλογοι πρὸς τὰς ἐκτάσεις τῶν πάγων, αἱ ὁποῖαι ὑπάρχουν εἰς τὰς πολικὰς περιοχὰς τῆς Γῆς. Ἡ βορεία πολικὴ χώρα φθάνει νὰ ἔχῃ διάμετρον μέχρι 4.960 χιλιομ. ἡ δὲ νοτία 5.920 χιλιόμετρα. Πρόκειται δὲ πράγματι περὶ στρώματος πάγου, μικροῦ ὅμως πάχους. Ἡ νοτία πολικὴ ἑκτασις ἐξαφανίζεται κατὰ περιόδους πλήρως, ἐνῶ ἡ βορεία ἐλαττοῦται πάρα πολὺ, οὐδέποτε ὅμως ἐξ ὀλοκλήρου. Φαίνεται ὅτι ἐπὶ τοῦ Ἄρεως ἔχομεν ἐποχιακὰς μεταβολὰς παρομοίας μὲ τὰς μεταβολὰς τὰς ὁποίας παρατηροῦμεν ἐπὶ τῆς Γῆς. Μόνον ὅτι αἱ ἐποχαὶ εἶναι μακροτέρας διάρκειας, ἀφοῦ τὸ ἔτος τοῦ Ἄρεως ἀνέρχεται εἰς 687 ἡμέρας.

(1) S. Plakidis: Contribution à l'étude de la Planète Mars, Anal. observ. Nat. D' Athènes. T. VIII p. 17-33.

Ἄκομη εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Ἄρεως διέκριναν καὶ πολλὰς σκιερὰς περιοχὰς χρώματος ὑποπρασίνου ἢ τεφροκυανίζοντος, ἐνῶ ἄλλαι ἔχουν χρῶμα ποῦ πλήσιάζει πρὸς τὸ ἐρυθρόν. Αἱ τελευταῖαι αὗται περιοχαὶ εἶναι αἱ «ἐρημοί», τὸ ἔδαφος τῶν ὁποίων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀποτελεῖται ἀπὸ ὄξειδια τοῦ σιδήρου, ἐξ αὐτοῦ δὲ καὶ τὸ ἐρυθρόν χρῶμα τοῦ πλανήτου. Οἱ χρωματισμοὶ πολλῶν περιοχῶν μεταβάλλονται κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους, τοῦτο δὲ ἔδωκε τὴν ὑπόνοιαν ὅτι πρόκειται περὶ ἐκτάσεων κεκαλυμμένων ὑπὸ βλαστήσεως.

Ἄλλ' οἱ ἀστρονόμοι παρηκολούθησαν τὸν Ἄρην λεπτομερέστερον καὶ ἀνεκάλυψαν καὶ ἄλλα φαινόμενα περισσότερον ἐνδιαφέροντα. Κατὰ τὴν προσέγγισιν τοῦ πλανήτου τούτου εἰς τὴν Γῆν, τὸ 1877, ἡ ὁποία ἦτο πολὺ εὐνοϊκὴ δι' ἀστρονομικὴν ἔρευναν, ὁ Schiaparelli ἔκαμε συστηματικὰ παρατηρήσεις ἐν Ἰταλίᾳ καὶ βραδύτερον ὁ Lowell ἐν Ἀμερικῇ καὶ κατέληξαν εἰς ἐνδιαφέροντα καὶ πολὺ περιεργὰ ἐξαγόμενα. Παρατήρησαν ὅτι ἐπὶ τοῦ Ἄρεως ὑπάρχουν πολυάριθμοι εὐθύγραμμοι χαραγαί, αἱ ὁποῖαι διασχίζουν ὅλην τὴν ἐπιφάνειάν του μὲ κατεύθυνσιν ἀπὸ τὰς πολικὰς περιοχὰς πρὸς τὸν ἰσημερινόν. Ἔπέθεσαν ὅτι πρόκειται περὶ δικτύου «διωρύγων», διὰ τῶν ὁποίων πιθανώτατα μετακινοῦνται τὰ ὕδατα τῶν τηχομένων πάγων ἀπὸ τοὺς πόλους πρὸς τὸν ἰσημερινόν.

Φυσικὰ αἱ διαπιστώσεις αὗται ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς πολλοὺς νὰ συναγάγουν τὸ συμπέρασμα ὅτι πρόκειται περὶ πραγματικῶν διωρύγων τὰς ὁποίας κατεσκευάσαν σκεπτόμενα ὄντα. Μάλιστα προσέθεσαν ὅτι τὰ ὄντα αὐτὰ θὰ πρέπει νὰ εἶναι περισσότερον νοήμονα, προωδευμένα καὶ «πολιτισμένα» ἀπὸ ἡμᾶς, διὰ νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτελέσουν τοσαύτης καὶ τοιαύτης ἐκτάσεως τεχνικὰ ἔργα. Καὶ εἰς τὴν φαντασίαν μερικῶν τὰ γεγονότα μετεβλήθησαν τελείως, εἰς τρόπον ὥστε νὰ γραφοῦν δολόκληρα μυθιστορήματα γύρω ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν κατοίκων τοῦ ἐρυθροῦ πλανήτου.

★

Δὲν παρήλθον ὁμως πολλὰ ἔτη καὶ τὰ πράγματα μετεβλήθησαν. Ὁ Ἀμερικανὸς ἀστρονόμος Barnard καὶ ὁ Ἑλλήν ἀστρο-

νόμος E. Ἀντωνιάδης, ἐργασθέντες, ὁ μὲν πρῶτος διὰ τοῦ μεγαλυτέρου διοπτρικοῦ τηλεσκοπίου τοῦ κόσμου εἰς τὸ Ἀστεροσκοπεῖον Yerkes, ὁ δὲ δεύτερος διὰ τοῦ τηλεσκοπίου τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου Meudon (Γαλλία), δὲν παρετήρησαν καμμίαν διώρυγα! Τὸ πρᾶγμα ἐξέπληξεν, ἀλλ' ἡ ἀλήθεια ἐπεβλήθη. Δὲν ὑπάρχουν πραγματικαὶ διώρυγες ἐπὶ τοῦ Ἄρεως. Αὐτὰς ποῦ ἔβλεπαν οἱ Schiaparelli καὶ Lowell, μὲ τὰ μικρὰ τηλεσκόπια, ἦσαν καθαρῶς ἀποτελέσματα ὀφθαλμαπάτης. Καὶ ἐδόθη ἡ ἐξηγήσις. Εἶναι δὲ ἀπλή: Ὁ ὀφθαλμὸς ἔχει τὴν τάσιν νὰ συνδέῃ πρὸς ἀλλήλας διαφόρους τοπογραφικὰς λεπτομερείας, ὅταν αὗται εἶναι εἰς τὸ ὄριον ὁρατότητος αὐτοῦ, καὶ νὰ τὰς ἐκλαμβάνῃ ὡς μίαν συνεχῆ γραμμὴν. Ὅταν ὁ μὸς ἀξηθηῖ ἡ διακριτικὴ δύναμις τοῦ ὀφθαλμοῦ—διὰ μεγαλυτέρου τηλεσκοπίου—τότε ἐξαφανίζονται αἱ γραμμαὶ αὗται.

Ἄλλὰ κατὰ περίεργον τρόπον τὸ ζήτημα αὐτὸ ἦλθε πάλιν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τὴν τελευταίαν 10ετίαν, διότι πάλιν διέκριναν μερικὰς «διώρυγας». Τὴν φορὰν ὁμως αὐτὴν ἔχει ἄλλην μορφήν ἡ ἔρευνα. Ἀποκλείεται ἡ περίπτωση ὅτι αἱ «διώρυγες» εἶναι «τεχνικὰ ἔργα», τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ Ἄρεως. Ἴσως πρόκειται περὶ πτυχώσεων τοῦ ἀρείου ἔδαφους εἰς τὰς παρυφὰς τῶν ὁποίων ὑπάρχουν ἐκτάσεις κεκαλυμμέναι ὑπὸ φυτείας. Πάντως κατὰ τὴν προσέγγισιν τοῦ θέρους τούτου θὰ ἐξετασθῇ λεπτομερέστερον καὶ τὸ ζήτημα τῶν «διωρύγων». Μάλιστα τὸ τηλεσκόπιον τῶν 5 μέτρων τοῦ ὄρους Πάλομαρ θὰ δυνηθῇ νὰ χύσῃ πλούσιον φῶς εἰς τὸ ζήτημα αὐτό.

Ὁ Ἄρης ὁμως παρουσιάζει καὶ πολλὰ ἄλλα γνωρίσματα, τὰ ὁποῖα ἔχει καὶ ὁ ἰδικὸς μας πλανήτης. Ἐχει ἀτμόσφαιραν, ἡ ὁποία ἐκτείνεται εἰς ἀρκετὸν ὕψος. Δὲν εἶναι τόσον πυκνὴ ὅσον τῆς Γῆς. Ὁ Γάλλος ἀστρονόμος Dollfus βάσει τῶν παρατηρήσεών του τῶν ἐτῶν 1947-52 εἰς τὸ Ἀστεροσκοπεῖον Pic du Midi (ὕψος 3.000 μέτρων) ἐχώρισε τὰ ἐπὶ τῆς ἀτμοσφαιρας παρατηρούμενα νέφη εἰς τρεῖς κατηγορίας. Τὰ κίτρινα νέφη, τὰ ὁποῖα εἶναι χαμηλά, πλησίον τῆς ἐπιφανείας του

ἀποτελοῦνται ἀπὸ κονιορτόν. Ὀνομάζονται καὶ κονιορτιώδεις πέπλοι καὶ ὁμοιάζουν μὲ τὰς ἀμμοθέλλας τῆς Γῆς. Ὑπεράνω τῶν ἐκ κονιορτοῦ νεφῶν, εὐρίσκονται αἱ ἰώδεις ὀμίχλαι· εἶναι φαινόμενα τῆς ἀνωτέρας ἀτμοσφαιρας. Ἄνωθεν αὐτῶν ἔχουμεν τὰ κναναῖ ἢ λευκὰ νέφη τὰ ὁποῖα εἶναι ἀνάλογα πρὸς τοὺς ἐκ παγοκρυστάλλων θυσάνους τῆς γηϊνῆς ἀτμοσφαιρας. Ἴσως ἐπὶ τοῦ Ἄρεως νὰ ἔχωμεν καὶ ἰονόσφαιραν. Ἄν πράγματι ὑπάρχη αὕτη, θὰ ἀποτελῇ ἀναμιφιδόλος μίαν στοιβάδα, ἢ ὁποῖα θὰ ἐμποδίσῃ κάπως τὴν καταστρεπτικὴν δρᾶσιν τῶν ὑπεριωδῶν ἀκτίνων τοῦ Ἡλίου, ὅπως κάμνει καὶ ἡ ἰδική μας ἰονόσφαιρα καὶ προφυλάσσει τὴν ζωὴν ἐπὶ τῆς Γῆς.

Ἀπὸ τί ὅμως ἀποτελεῖται ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ Ἄρεως; Ἡ ἀτμόσφαιρά του περιέχει ἀσφαλῶς ἄζωτον, ὕδρογονόν, ἥλιον, διοξείδιον τοῦ ἀνθρακος καὶ ὕδατιμούς. Διὰ τὴν ὑπαρξιν ὀξυγόνου δὲν εἴμεθα βέβαιοι. Αἱ γνῶμαι τῶν εἰδικῶν διίστανται. Ἄν ὑπάρχη, θὰ εἶναι εἰς ποσότητα μικροτέραν 0,0013 ἐν συγκρίσει μὲ τὸν ἀντίστοιχον ὄγκον τῆς γηϊνῆς ἀτμοσφαιρας. Ἄλλ' ἂν πράγματι ὑπάρχη ἔλλειψις ἢ μεγάλη σπάνις ὀξυγόνου, τότε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνεται συζήτησις περὶ τῆς παρουσίας ζωντανῶν ὀργανισμῶν ἐκεῖ ἐπάνω, μάλιστα δὲ ἀνωτέρας μορφῆς.

Καὶ ἡ θερμοκρασία τοῦ Ἄρεως ἔχει ἀνάγκην ἐρεῦνης καὶ μελέτης. Ὑπολογίζουσι ὅτι ἡ θερμοκρασία εἰς τὰς διαφόρους ζώνας του εἶναι κατὰ 20°-30° μικροτέρα τῶν ἀντιστοίχων θερμοκρασιῶν πού παρατηροῦμεν ἐπὶ τῆς Γῆς. Εἰς τὰς τροπικὰς χώρας κατὰ τὴν μεσημβριάν ἡ θερμοκρασία κυμαίνεται μεταξὺ +20° καὶ +30°, τὴν δὲ νύκτα καταπίπτει εἰς 20°-40° ὑπὸ τὸ μηδέν. Ἐπομένως ὁ Ἄρης εἶναι ἀρκετὰ ψυχρότερος ἀπὸ τὸν ἰδικόν μας πλανήτην!

Κατὰ τὴν προσεχῆ προσέγγισιν τοῦ Ἄρεως θὰ ἐξετασθῇ ὑπὸ τῶν ἀστρονόμων καὶ πάλιν τὸ ζήτημα τῆς ὑπόξεως ζωικῶν ὀργανισμῶν ἐπ' αὐτοῦ. Ὅχι βεβαίως σκεπτομένων ὄντων ἢ ζῶων ἀνωτέρας μορφῆς—ἢ ὑπαρξίς ὄλων αὐτῶν τῶν ὄντων ἀποκλείεται ὑπὸ τὰς συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας εὐρίσκεται ὁ πλανήτης οὗτος. Θὰ

ἐρευνηθῇ ὅμως τὸ ζήτημα τῶν ὑποπρασίων περιοχῶν, διότι μελέται πού ἔγιναν μέχρι τοῦδε ἔδειξαν ὅτι, ἴσως ὑπάρχει ἕνα εἶδος κατωτέρας φυτείας ὅπως καὶ μικροοργανισμοί. Προβληματικὴ εἶναι ἡ ἐμφάνισις σποριμῶν φυτῶν, περὶδων, φυκῶν καὶ λειχήνων, ὅπως ὑπεστήριξαν ἄλλοτε.

Δὲν ὑπάρχει, λοιπόν, ζωὴ ἐπὶ τοῦ Ἄρεως; Ζωὴ ἀνωτέρας μορφῆς ἀσφαλῶς ἀποκλείεται νὰ ὑπάρχη. Τοῦλάχιστον ὑπὸ τὴν μορφήν ὑπὸ τὴν ὁποῖαν τὴν γνωρίζομεν ἐπὶ τῆς Γῆς. Ὅλαι αἱ ἐνδείξεις πρὸς τὸ συμπέρασμα αὐτὸ μᾶς ὀδηγοῦν. Ἄν πάλιν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχουν εἰς τὸν Ἄρην ἢ εἰς ἄλλα ἄστρα ἄλλαι μορφαὶ ζωῆς τὰς ὁποίας ἡμεῖς δὲν διακρίνομεν, ἀποτελεῖ ζήτημα γενικώτερον τὸ ὁποῖον ἀνεπτυξαν πρὸ ἐτῶν αἱ «Ἀκτίνες», (Κατοικοῦνται οἱ ἀστέρες; 1939 σ. 75-80), ἐξετάζεται δὲ ἐκτενέστερον καὶ εἰς ἄλλο δημοσίευμα⁽²⁾ εἰς τὸ ὁποῖον δύνανται νὰ ἀνατρέξουν οἱ ἐνδιαφερόμενοι.

Κλείοντες τὸ ἄρθρον τοῦτο, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν μόνον δύο προσφάτους γνώμας διακεκριμένων ἐρευνητῶν. Τοῦ ἐν Heidelberg καθηγητοῦ H. Vogt, ὅστις γράφει (1951) ὅτι ὄλαι αἱ συζητήσεις αἱ σχετικαὶ μὲ τὴν ὑπαρξιν οἰασθήποτε ἀνωτέρας μορφῆς ζωῆς ἐπὶ τοῦ πλανήτου τούτου εἶναι «κατὰ πρῶτον λόγον καθαρῶς θεωρητικῆς φύσεως» καὶ τοῦ ἐν Sonneberg ἀστρονόμου N. Richter ὁ ὁποῖος παρατηρεῖ (1948) τὰ ἔξῃς: «Συγκρίνοντες τὰς συνθήκας διαβιώσεως τῶν ζῶων καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς Γῆς πρὸς τοὺς ὄρους οἱ ὁποῖοι ἐπικρατοῦν ἐπὶ τοῦ Ἄρεως, βλέπομεν ὅτι εἶναι λίαν δυσμενεῖς διὰ τὴν ὑπαρξιν ζωικῶν ὀργανισμῶν. Ἄλλὰ καὶ ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι ὑπάρχει ἢ δυνατότης νὰ εἶναι κατωτέρα φυτικὴ ζωὴ ἐπὶ τοῦ πλανήτου τούτου, ὅμως δὲν ἔχομεν εἰς τὴν διάθεσίν μας καμμίαν ἄμεσον ἢ ἔμμεσον παρατήρησιν, ἢ ὁποῖα νὰ ἀποδεικνύη τὴν ὑπαρξιν ὀργανικῆς ζωῆς, οἰασθήποτε μορφῆς ἐπ' αὐτοῦ».

Δ. ΚΩΤΣΑΚΗΣ

(2) Δ. Κωτσάκη: Ὑπάρχει ζωὴ εἰς τοὺς ἄλλους κόσμους; (Μία ἐρευνα μεταξὺ πλανητῶν, ἀπλανῶν καὶ γαλαξιδῶν), Ἀθῆναι 1954, σελ. 74.

Ο ΣΚΑΛΤΣΟΥΝΗΣ ΠΕΡΙ ΑΝΘΡΩΠΟΥ(*)

Ὁ Ἰωάννης Σκαλτσούνης δὲν ἀποτελεῖ μόνον ἓνα σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς χριστιανικῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως ἐν γένει, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνθρωπολογίας ἰδιαίτερος. Εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ θέματος ἀπεδύθη ὁ Χριστιανὸς διανοητὴς ἐφωδιασμένος μὲ σπάνιον ἐπιστημονικὸν καὶ πνευματικὸν ὄπλισμόν. Ἡ εὐρεια μόρφωσις τοῦ ἀφ' ἑνός—ἦτο εἰδικὸς εἰς τὰς νομικὰς καὶ κοινωνικὰς ἐπιστήμας καὶ εἶχε συγχρόνως παρακολουθήσει βιολογίαν—καὶ τὸ ἀνώτερον ἦθος τοῦ ἀφ' ἑτέρου, τὸν ἔκαμαν ἱκανὸν νὰ γράψῃ μνημειώδεις σελίδας περὶ ἀνθρώπου, εἰς τὰς ὁποίας συνδυάζεται ἡ ἐπιστημονικὴ ἀκρίβεια, ἡ ψυχολογικὴ διεύθυνσις καὶ ἡ λογοτεχνικὴ χάρις.

Καὶ εἰς τὰ ἄλλα συγγράμματά του ὁ Σκαλτσούνης ἀσχολεῖται μὲ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ πρὸ πάντων εἰς τὸ «Περὶ γενέσεως τοῦ ἀνθρώπου» (1893). Εἰς τὰς ὑπερπεντακοσίας σελίδας τοῦ θαυμασίου αὐτοῦ ἔργου ὁ Σκαλτσούνης ἀναδεικνύεται ἀπολογητὴς ὄχι μόνον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος, «Σωματολογία καὶ Βιολογία», ἀντιγράφει ἐπὶ τῇ βάσει ἐπιστημονικῶν πορισμάτων τὰς ὕλιστικὰς θεωρίας περὶ καταγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς τὸ δεύτερον, «Ἀνθρωπολογία», παρουσιάζει τὰ ἕξ κύρια ψυχικὰ γνωρίσματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἰς τὸ τρίτον, «Ἀρμονία», ἀποδεικνύει ὅτι «ἡ κατὰ Χριστὸν ἀνθρωπολογία» δὲν εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὰ πορίσματα τῶν φυσιογνωστικῶν, φιλοσοφικῶν, ἠθικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐπιστημῶν. Ἐς σταματήσωμεν ὀλίγον εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Β' μέρους διὰ νὰ θαυμάσωμεν τὸ ψυχικὸν μεγαλεῖον τοῦ ἀνθρώπου:

«Ἰχνηλατῶν ὁ ἄνθρωπος τὴν φύσιν καὶ διερευνῶν τοὺς νόμους αὐτῆς, ἀντιτάσσει τὸν ἓνα κατὰ τοῦ ἑτέρου συμφώνως πρὸς

τὰς ἰδίας ὁρέξεις καὶ ἐπιθυμίας, πάντας δὲ καλεῖ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του ἢ ἐξουδετερῶν καὶ ὑπερνικᾷ, ἂν ἀνθίστανται εἰς τὰς βουλήσεις του, καὶ διασχίζει τὰς θαλάσσας, καὶ καταβάλλει τοὺς ἀνέμους, καὶ χειραφετεῖται ἀπὸ τῶν μηχανικῶν νόμων, καὶ καταμετρεῖ τὸ στερεώμα, καὶ δημιουργεῖ τέχνην, καὶ ὑψοῦται μέχρι τῆς διανοίας τοῦ Πλάτωνος, μέχρι τῶν γνώσεων τοῦ Κοπερνίκου, μέχρι τῆς διορατικότητος τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου».

Καὶ συνοψίζει ὁ Σκαλτσούνης τὰ κύρια γνωρίσματα τῆς ἀνθρωπίνης ὑπεροχῆς: «Ὁ ἄνθρωπος κέκτηται σκέψιν, εὐμηχανίαν, ἔννοιαν αἰτίων ἀποκρύφων, θεωρίαν, ἐνθουσιασμόν, ἀγάπην, αἰσθημα ὑπερκοσμοῦ λατρείας. Ποιητῆς, ψάλλει τὸ ἰδεῶδες. Καλλιτέχνης, ἀποτυποῖ ἔνθεα αἰσθήματα ἐπὶ τοῦ λίθου. Βιομήχανος, διευθύνει τὴν φύσιν πρὸς ἐξυτηρέτησιν τῶν ἐπινοήσεών του. Μόνος ὀρίζει καὶ τάσσει τὰ καθ' ἑαυτὸν, καταβάλλων δὲ διὰ τοῦ λόγου τὰς φυσικὰς αὐτοῦ ὁρμὰς καὶ ὁρέξεις καὶ πάντοτε τελειοποιούμενος καὶ προσδεύων ὅτε μὲν μικρὸν καὶ κατ' ὀλίγον μεταβαλλόμενος, ἄλλοτε δὲ διὰ βιαίων τροπῶν καὶ ἐλιγμῶν καὶ ἀναπλάσεων ὑπερνικῶν πάντα τὰ περὶ αὐτὸν καὶ πάντα ἐνστιγματικὸν καὶ μηχανικὸν καὶ φυσικὸν καταβάλλων νόμον, γίνεται ἀληθὴς ἐπὶ τῆς γῆς κύριος καὶ βασιλεὺς καὶ δημιουργός, ἀπεικονίζων τὴν πρώτην δημιουργικὴν αἰτίαν, ἐξ ἧς ἔλαβε τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν γένεσιν» (σελ. 256-257).

Εἰς τὴν συνέχειαν ὁ Σκαλτσούνης ἀποκρούων τὰς καινοφανεῖς τότε μηχανιστικὰς θεωρίας παρουσιάζει τὰς δύο κυρίας ἐκφάνσεις τῆς ψυχῆς, τὴν ἰδέαν καὶ τὴν κρίσιν, εἰς ἕξ δὲ ἀλλεπάλληλα κεφάλαια ἔρχεται νὰ ἀποδείξῃ τὴν πνευματικὴν ὑπόστασιν τοῦ ἀνθρώπου στηριζόμενος εἰς τὰ ἕξις ἀδιαμφισβήτητα δεδομένα: α) Τὸ ἐναιεῖον τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, β) Τὸ προοδευτικόν, γ) Τὸ γνωστικόν, δ) Τὸ

(*) Ἀπόσπασμα εὐρυτέρας μελέτης περὶ ὀρθοδόξου ἀνθρωπολογίας.

αὐτεξούσιον, ε) Τὸ ἠθικόν, στ) Τὸ θρησκευτικόν. Ἄς τὸν ἀκούσωμεν εἰς τὸ πρῶτον, εἰς τὸ ὁποῖον ὁμιλεῖ ὡς ἄριστος ψυχολόγος: «Ἡ ἀπόλυτος ἐνότης καὶ ταυτότης τῆς προσωπικῆς ἡμῶν ὑποστάσεως, ἐν ἣ συγκεντροῦνται ἅπασαι αἱ μεταβιβαζόμεναι διὰ τῶν αἰσθητηρίων ἐντυπώσεις καὶ μεταβάλλονται εἰς ἀντιλήψεις, ἰδέας καὶ συναισθήσεις, καὶ ἐξ ἧς ἐκπορεύονται αἱ κρίσεις, αἱ βουλήσεις, αἱ ποικίλαι πνευματικαὶ λειτουργίαι καὶ αἱ πρὸς ἐξωτερικεῖσιν αὐτῶν μεταβιβαζόμεναι ἐνέργειαι εἰς τὸν σωματικὸν ὀργανισμὸν ἐθεωρήθη ἀείποτε, ὑπὸ τῶν περὶ τὸν ἄνθρωπον φιλοσοφούντων, ὡς ἀπόδειξις τῆς πνευματικότητος καὶ τοῦ ὅλως ἀσωμάτου τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ψυχικοῦ κέντρου τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως».

Ἄριστοτεχνικὴ εἶναι εἰς τὴν συνέχειαν ἢ περὶ τοῦ ἐ γ ὡ παράγραφος, ἣ ὅποια τόσην σημασίαν ἔχει καὶ εἰς τὴν νεωτέραν ψυχολογίαν. «Ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται, νοεῖ καὶ βούλεται» ἔχων συνείδησιν τῶν συναισθημάτων, τῶν βουλήσεων καὶ τῶν νοημάτων του γινώσκει ἐξ ἀμέσου καὶ ἰδίας γνώσεως, ὅτι πᾶσαι αἱ ἐσωτερικαὶ καὶ πνευματικαὶ αὐτοῦ ἐνέργειαι συγκεντροῦνται καὶ ἐκπορεύονται ἀπὸ μιᾶς ἐνότητος, ἣν καλεῖ Ἐ γ ὡ ἔγῳ αἰσθάνομαι, ἔγῳ σκέπτομαι, ἔγῳ θέλω. Ἀντιλήψεις, ἰδέαι, ἐπιθυμίαι, σκέψεις, ἀποφάσεις, πεποιθήσεις καὶ πᾶσα συναίσθησις παθήσεως καὶ πᾶσα πρᾶξις αὐτενεργείας, συνεννοῦται καὶ συγχωνεύεται εἰς τὸ ἐνωτικὸν καὶ ἐνιαῖον τοῦ ἐ γ ὡ κέντρον. Τὸ ἐγῳ παθαίνεται, ἀντιλαμβάνεται, αὐτενεργεῖ, παράγει τὰ νοήματα, κρίνει, καθορίζει, ἀναλύει, διασκεύαζει, ἀποθηκεῖ ἐν ἑαυτῷ τὰ παραγόμενα καὶ ἀναπαρεῖται διὰ τῶν ἀναμνήσεων. Μυρίαὶ καὶ ἀναρίθμητοι καὶ καταπληκτικῶς ποικίλαι εἰσὶν αἱ διὰ τῆς ἀφῆς καὶ τῶν λοιπῶν αἰσθητηρίων μεταβιβαζόμεναι εἰς τὸν ἐκ μυριάδων κυφελῶν καὶ κυττάρων συγκείμενον ἐγκέφαλον ἐντυπώσεις καὶ αἰσθήσεις ἐν μέσῳ δὲ τῆς ἐξαισίας ταύτης τῶν ἐξωτερικῶν ἐντυπώσεων καὶ ἐσωτερικῶν ἐνεργειῶν ἀπεράντου ποικιλίας, τὰ πάντα καταλήγουσι καὶ τὰ πάντα ἐκπορεύονται ἀπὸ τῆς ἐνότητος ἐκεῖνης τοῦ Ἐγῳ, ἦτις οὐχὶ μόνον διαδοχικῶς, ἀλλὰ καὶ συγ-

χρόνως καὶ παθαίνεται καὶ αἰσθάνεται καὶ νοεῖ καὶ βούλεται».

Σταματῶμεν διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παραθέσωμεν ἐδῶ ὅλην τὴν θαυμασίαν ἀνάπτυξιν. Ἄξιζει ὅμως νὰ συνεχίσῃ κανεὶς τὴν ἀνάγνωσιν εἰς τὴν σελίδα 287 τοῦ «Περὶ γενέσεως τοῦ ἀνθρώπου». Ὅπως ἐπίσης κάθε μορφωμένος Ἕλλην πρέπει νὰ μελετήσῃ τὸ περὶ αὐτεξούσιου κεφάλαιον, ὅπου ὁ σοφὸς συγγραφεὺς ἀποδεικνύει τρανῶς τὴν μεγάλην αὐτὴν ψυχολογικὴν ἀλήθειαν. «Ὁ ἄνθρωπος, λέγει, δὲν εἶναι ἐν τῶν συνήθων ζωικῶν ὄντων τῆς φύσεως, ἀλλ' εἶναι νομοθέτης ἅμα καὶ δημιουργὸς πράξεως προφανῶς ἀποδεικνυούσης ὅτι ὑπεράνω τοῦ σωματικοῦ αὐτοῦ ὀργανισμοῦ ἐνυπάρχει ἐν αὐτῷ ἐλευθέρα πνευματικὴ δύναμις, μὴ ὑπέικουσα εἰς τοὺς μηχανικοὺς νόμους, ἀλλὰ τούτους διευθύνουσα, ὑπερνικῶσα ἢ καταβάλλουσα» (σ. 330).

Ἡ ἐπιτυχία τοῦ Σκαλτσούνῃ εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἀνθρωπολογικοῦ προβλήματος ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι συνεδύαξε ἄριστα τὴν γνῶσιν τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν ἀφ' ἐνὸς καὶ τῆς φυσιολογίας ἀφ' ἑτέρου, ἦτο δὲ ὁ ἴδιος μία πνευματικὴ προσωπικότης, πὺ ἠσθάνετο τὸν ἄνθρωπον. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἐν προκειμένῳ ἡ ἀφιέρωσις τοῦ ἔργου «Περὶ γενέσεως τοῦ ἀνθρώπου» εἰς τὴν σύζυγόν του: «Σὺ, λέγει ὁ συγγραφεὺς, εὐφραϊνομένη ἐν τοῖς ἔργοις τῆς αὐταπαρησίας, ἐμφορουμένη ὑπερκοσμίων εὐσεβῶν αἰσθημάτων... ἐχορήγησάς μοι ἐπὶ μακρὰ ἔτη τὴν πειραματικὴν ἀπόδειξιν τῆς τιμωτέρας πνευματικῆς καὶ ἀφθάρτου ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ὑπερφυοῦς τῆς ἀρχῆς καὶ ἐκπορεύσεως αὐτῆς».

Ἔτσι μελετᾷ τὸν ἄνθρωπον ὁ Σκαλτσούνῃς. Ὡς ζωντανὴν καὶ ἐνιαίαν προσωπικότητα. Διὰ τοῦτο τὸ ἔργον του εἶναι μνημειῶδες καὶ εἶναι κρῖμα διὰ τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα καὶ ἀσυγχώρητον σφάλμα διὰ τὴν ἑλληνικὴν διάνοησιν ὅτι δὲν τὸ ἐπρόσεξεν ὅσον ἔπρεπε, καθ' ἣν στιγμὴν Εὐρωπαῖοι καθηγηταὶ ἄχι μόνον τὸ ἐπήνεσαν ἀλλὰ καὶ τὸ μετέφρασαν διὰ νὰ ἐπωφεληθοῦν πλήρως ἐξ αὐτοῦ.

ΠΟΥ ΟΦΕΙΛΕΤΑΙ Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ;

Α'.

Ἐδόθη ἤδη ἡ εὐκαιρία⁽¹⁾ νὰ γνωρίσωμεν τὴν τεραστίαν, κυριολεκτικῶς τρομακτικὴν ἔκτασιν, πού ἔχει ἡ ἀνεργία εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὑπὸ τοὺς πλέον μετριοπαθεῖς ὑπολογισμοὺς ἀπὸ τὸ ἐξ 600.000 καθαρῶς ἐργατικῶν δυναμικῶν 100.000 περίπου εἶναι ἀνεργοί!

Ποῦ ὀφείλεται ἡ ἄκρως ἀνησυχητικὴ αὐτὴ ἔκτασις τῆς ἀνεργίας;

★

I.— Ποῖν προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐπὶ μέρους αἰτίων τῆς ἀνεργίας, πρέπει ἴσως ν' ἀναφεροῖ ἡ μαρξιστικὴ ἀντίληψις ὅτι ἡ διαρκῶς ἀξαναμένον ἀνεργία εἶναι φαινόμενον ἀναπόφευκτον καὶ ἀθεράπευτον εἰς τὴν καπιταλιστικὴν οἰκονομίαν. Ἡ καπιταλιστικὴ τάξις, λέγουσιν ὁ Μάρξ καὶ ὁ Ἑγκελς εἰς τὴν § 31 τοῦ κομμουνιστικοῦ μανιφέστου, «κατέστη ἀνίκανος νὰ βασιλευθῆ, διότι δὲν δύναται πλέον νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τοὺς δούλους τῆς τὴν ὑπαρξίν, πού τοὺς ἐπιτρέπει νὰ ὑποφέρουν τὴν δουλείαν. Κατήντησε νὰ τοὺς ἀφήνῃ νὰ πλῖτουν εἰς μίαν κατάστασιν, ὅπου πρέπει νὰ τοὺς τρέφῃ ἀντὶ νὰ τρέφεται ὑπ' αὐτῶν»⁽²⁾.

Αὐτὰ ἐγράφοντο τὸ 1848. Ἐκτοτε ἐμεσολάβησαν κοσμογονικὰ γεγονότα, ἡ ἀνεργία ἔλαβε τρομακτικὰ διαστάσεις, ἀλλὰ καὶ ὁ καπιταλισμὸς τῆς ἐποχῆς τοῦ Μάρξ δυσκόλως θ' ἀνεγνώριζεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ συγχρόνου καπιταλισμοῦ τὸν γνήσιον ἀπόγονόν του, εἰς τρόπον ὥστε, δὲν ξεύρομεν πῶς ἀκριβῶς θὰ ἐγρασαν τὰς ἀνωτέρω γραμμὰς οἱ συγγραφεῖς τοῦ κομμουνιστικοῦ Μανιφέστου, ἐὰν ἔζων σήμερον.

Ὅπως δὴποτε, εἶναι γεγονὸς ὅτι ὑπὸ καθεστῶς ἐλευθέρως, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἤτ-

τον, ἀγορᾶς ἐργασίας, ἔνα ποσοστὸν ἀνεργίας εἶναι φυσιολογικόν, ὡς ἀνεφέρθη εἰς ἄλλην εὐκαιρίαν^(2α). Τὸ ἐρώτημα, ἐξ ἄλλου, κατὰ πόσον εἶναι μοιραία διὰ τὸ ἀστικὸν καθεστῶς ἡ αὔξησις τῆς ἀνεργίας λαμβάνει μίαν πρόχειρον ἀπάντησιν ἀπὸ τὰ χαμηλὰ ἐπίπεδα παγίας ἀνεργίας τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, πράγματι ὁμως χρῆζει μιᾶς βαθυτέρας καὶ εὐρυτέρας ἐξετάσεως, ἐκφευγούσης τὰ ὅρια τοῦ παρόντος.

★

II. Ἡμποροῦμεν ἤδη νὰ ἔλθωμεν εἰς τὰ ἐπὶ μέρους αἷτια τῆς ἀνεργίας, ἐπιμένοντες ἰδίᾳ εἰς τὰ ἐν Ἑλλάδι φαινόμενα.

Βασικὴ κατηγορία αἰτίων τῆς ἀνεργίας εἶναι τὰ οἰκονομικὰ αἷτια.

1.— Ἡ συγκρότησις τῆς οἰκονομίας μας παρουσιάζει ἀφ' ἐνὸς ὑπεροχὴν εἰς τὸν γεωργικὸν κλάδον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπεροχὴν τῆς βιοτεχνικῆς ἐναντι τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς⁽³⁾.

Πράγματι, ὡς ἀνεφέρθη καὶ ἀνωτέρω, τὸ ἐν γένει γεωργικὸν (ἀκαθάριστον) προϊόν⁽⁴⁾ ἀνήρχετο τὸ 1948 εἰς 34%, τὸ 1953 εἰς 37, 1%, τὸ δὲ 1954, κατὰ προ-

(2α) Π. Δαγτόγλου, Τὸ πρόβλημα τῆς ἀνεργίας εἰς τὴν Ἑλλάδα (εἰσαγωγή), «Ἀκτίνες» 1956 σελ. 69.

(3) Ἡ βιομηχανία καὶ ἡ βιοτεχνία ὁμοῦ ἀποτελοῦν τὴν μεταποίησιν ὅπως τὴν σημειῶνουν οἱ ἔθνικοι λογαριασμοί. Ἡ διάκρισις μεταξὺ τῶν δύο δὲν εἶναι εὐκόλος. Εἰς τὸν Σύνδεσμον Ἑλλήνων Βιομηχάνων δέχονται ὅτι βιομηχανία εἶναι ἡ ἐπιχείρησις ἡ ὅποια δὲν ἐρχεται εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μὲ τὸ καταναλωτικὸν κοινὸν ἀλλὰ μόνον μὲ τοὺς ἐμπόρους. Τὸ ἀντίθετον συμβαίνει μὲ τὴν βιοτεχνίαν. Τὸ διακριτικὸν αὐτὸ γνώρισμα εἶναι, νομίζομεν, ἀρκετὰ εὐστοχόν.

(4) Εἰς τὸ γεωργικὸν προϊόν κατατάσσεται τὸ προϊόν τῆς γεωργίας, δασονομίας, ἀλιείας καὶ κτηνοτροφίας.

(1) «Ἀκτίνες» 1956, σ. 67 ἐπ. καὶ 114 ἐπ.

(2) Βλ. Μάρξ-Ἑγκελς: «Κομμουνιστικὸ μανιφέστο», Μετάφρασις ὑπὸ Γιάννη Κορδάτου, Ἀθήναι 1927, σελ. 51.

σωρινὰ στοιχεῖα, εἰς 35,5%⁽⁵⁾ ἐπὶ τοῦ συνολικοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος. Ἐναντι τούτου, τὸ προῖον ἐκ μεταποίησεως (βιομηχανίας καὶ βιοτεχνίας δηλ.) ἀνῆλθε τὸ 1948 εἰς 17,2%, τὸ 1953 εἰς 18,9%, τὸ δὲ 1954, κατὰ προσωρινὰ στοιχεῖα, εἰς 17,8% ἐπὶ τοῦ συνολικοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος⁽⁶⁾. Τοῦτο σημαίνει ὅτι τὸ βιομηχανικὸν ἐν γένει εἰσοδήμα ἀνέρχεται μόλις εἰς τὸ ἡμισυ περιόλου τοῦ γεωργικοῦ εἰσοδήματος τῆς χώρας, τοῦτο δὲ κατόπιν τῆς κατὰ 55% αὐξήσεως τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς τὸ 1954, ἐν σχέσει πρὸς τὴν παραγωγὴν τοῦ 1939⁽⁷⁾, ἐνῶ, ἀντιστοίχως, ἡ γεωργικὴ παραγωγή ἠϋξήθη κατὰ 38% (τὸ 1953 κατὰ 42%)⁽⁸⁾.

Ἄν εἰς τ' ἀνωτέρω προστεθῇ ὅτι, εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ 55% τοῦ συνολικοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ ἀπασχολεῖται εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς τὴν Μεγάλῃν Βρετανίαν ἔχομεν ἀντίστοιχον ἀπασχόλησιν (ἤδη τὸ 1931) μόνον 6%⁽⁹⁾, καταφαίνεται πλέον ὅτι, παρὰ τὰς προῦ-

δους τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας, ἡ Ἑλλάς παραμένει γεωργικὴ χώρα.

Ἡ διαπίστωσις αὕτη ἔχει βασικὴν σπουδαιότητα διὰ τὸ θέμα μας, διότι λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς δεξυτέτος τοῦ ἑλληνικοῦ δημογραφικοῦ προβλήματος, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ἡ ἐκβιομηχάνισις τῆς χώρας θὰ ὠδήγει εἰς ὑψηλότερα ἐπίπεδα ἀπασχολήσεως. Ἡ ἐκβιομηχάνισις ὁμως αὕτη, χωρὶς νὰ δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι δὲν γίνεται, ἀκολουθεῖ, διὰ λόγους ἐκφεύγοντας τῶν ὁρίων τοῦ παρόντος, μίαν βραδείαν πορείαν, μὴ ἐπηρεαζομένου οὕτω ἀξιολόγως τοῦ δείκτου ἀπασχολήσεως τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τῆς χώρας.

★

Δὲν εἶναι ὁμως μόνον ὁ γεωργικὸς χαρακτηριστὴρ τῆς οἰκονομίας μας, ὁ ὁποῖος, τοῦλάχιστον ὑπὸ τὴν σημερινὴν μορφήν τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἑλληνικῆς γῆς καὶ θαλάσσης, κρατεῖ εἰς χαμηλὸν ἐπίπεδον τὴν ἀπασχόλησιν. Ἡ συγκέντρωσις τῶν βιομηχανιῶν εἰς τὰ κέντρα, καὶ δὴ τῶν πλείστων εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ Πειραιᾶ, ἀποτελοῦν ἄλλην αἰτίαν νεκρώσεως τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως τῆς ἐπαρχίας, ἐνῶ συγχρόνως παρατηρεῖται πληθωρισμὸς ἐργατικῶν χειρῶν εἰς τὰ κέντρα.

Πράγματι, τὸ εὐρὺ καταναλωτικὸν κοινόν, ἡ εὐθηνή, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐπαρχίαν, ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια καὶ ἡ εὐχέρεια, ἀλλὰ καὶ οἰκονομία εἰς τὴν μεταφοράν, ὠθοῦν τοὺς βιομηχάνους νὰ ἰδρῶσιν εἰς τὴν περιφέρειαν τῶν Ἀθηνῶν τὰ ἐργοστάσιά των. Πόσον ἡ τάσις αὕτη εἶναι μεγάλη, καταφαίνεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ 60%⁽¹⁰⁾ τοῦ συνόλου τῶν ἐργατοῦπαλλήλων τοὺς ὁποίους χρησιμοποιεῖ ἡ ἑλληνικὴ βιομηχανία, ἐργάζεται εἰς τὰς βιομηχανίας τῆς τέως Διοικήσεως Πρωτευούσης.

★

Τέλος, δέον νὰ σημειωθῇ ἡ μεγάλη ὑ-

(5) Τὰ ποσὰ εἶναι, εἰς ἑκατομύρια νέων δραχμῶν. 1948: 7.811, 1953: 13.252, 1954: 12.879, με ἀντίστοιχα ἔθνη εἰσοδήματα 21.952, 34.221 καὶ 34.643. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ἐλήφθησαν ἀπὸ τὴν πολυγραφημένην ἔκδοσιν τοῦ Ὑπουργείου Συντονισμοῦ. Ἐθνικοὶ Λογαριασμοί, Αὐγούστου 1955, εἶναι δὲ ἐπίσης δημοσιευμένα εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, Ἡ ἑλληνικὴ οἰκονομία κατὰ τὸ 1954, πίναξ VII. Βλ. ἐπίσης αὐτόθι σελ. 27. Διὰ τὰ ποσὰ καθαρῶ εἰσοδήματος βλ. πίνακα VIII αὐτόθι.

(6) Τὰ ποσὰ εἶναι, εἰς ἑκατομύρια νέων δραχμῶν: 1948: 3.966, 1953: 6.766 καὶ 1954: 7.228. Τὰ ἀντίστοιχα ἔθνη εἰσοδήματα ὡς καὶ τὰς πηγὰς τῶν στοιχείων τούτων βλ. εἰς τὴν προηγουμένην ὑποσημείωσιν 5.

(7) Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ εἶναι τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Βιομηχάνων, δημοσιεύονται δὲ εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ἔνθ' ἀν. σελ. 93.

(8) Κατὰ ὑπολογισμοὺς τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ἔνθ' ἀν. σελ. 115.

(9) Πηγὴ: U. N. (O. H. E.) Demographic Year Book, 1949-1950, βλ. Bickham Sweet-Escott, Greece, a political and economic survey 1939-1953, ἔκδοσις τοῦ Royal Institute of International Affairs, London and New York 1954, παράρτ. III, πίν. 2, σελ. 117.

(10) Τὸ ποσοστὸν τοῦτο συνάγεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ μηνιαῖον δελτίον μεταβολῶν ἐργατοῦπαλλήλικου προσωπικοῦ, τὸ ὁποῖον ἐκδίδει ὁ Σύνδεσμος Ἑλλήνων Βιομηχάνων, παρακολουθεῖ 570 ἐπιχειρήσεις, ἀπασχολούσας ἐν συνόλῳ (τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1955) 78.896 πρόσωπα ἢτοι 95% τῆς περιφέρειας τῆς τέως Διοικήσεως Πρωτευούσης καὶ τὸ 57% ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος.

περοχή, εἰς τὸν κλάδον τῆς μεταποιήσεως, τῆς βιοτεχνίας ἔναντι τῆς βιομηχανίας. Ἐκ τῆς βιομηχανικῆς ἀπογραφῆς τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1951 συνήχθη ὅτι, ἐὰν θεωρηθῶν βιοτεχνία αἱ ἐπιχειρήσεις αἱ ἀπασχολοῦσαι 1-4 ἄτομα καὶ βιομηχανία αἱ ἀπασχολοῦσαι περισσότερα τῶν 5 ἄτομα, αἱ βιοτεχνικαὶ ἐπιχειρήσεις ἀποτελοῦν τὸ 89,6% τοῦ συνόλου τῶν ἐπιχειρήσεων μεταποιήσεως⁽¹¹⁾.

Ἡ μεγάλη αὐτὴ συμμετοχὴ τῆς βιοτεχνίας εἰς τὴν μεταποίησιν παρουσιάζει τὸ μειονεκτήματα τῆς περιορισμένης δυνατότητος παραγωγῆς κατὰ μάζας καὶ τῆς δυσχερείας τῆς διὰ κεφαλαίων ἐνισχύσεως τῶν. Ἡ μειωμένη παραγωγή, τὴν ὁποίαν συνεπάγονται τ' ἀνωτέρω, σημαίνει χαμηλὴν ἀπασχόλησιν.

Ἐξ ἄλλου ὁμως, τὸ μειονέκτημα τῶν βιοτεχνιῶν ὅτι δὲν ἔχουν τὴν ἀπαιτουμένην οἰκονομικὴν ἰσχὴν διὰ νὰ ἐξοπλισθῶν μὲ τὰ νεώτερα τεχνικὰ μέσα καὶ νὰ ὀργανώσων ὀρθολογιστικῶς τὴν λειτουργίαν τῶν, ἀποβαίνει, κατ' ἀρχὴν, εἰς ὄφελος τῆς ἀπασχολήσεως, διότι ἐμποδίζει τὴν τεχνολογικὴν ἀνεργίαν.

★

2.— Ὑπάρχει ἡ ἀντίληψις ὅτι ἐν τῶν αἰτίων τῆς ἀνεργίας εἶναι ὅτι ἡ ἑλληνικὴ βιομηχανία δὲν ἔχει κ ε φ α λ α ι α, ὥστε ν' ἀναπτυχθῆ ἄρκουντως καὶ ν' ἀπασχολήσῃ τὸ μέγιστον δυνατὸν ποσοστὸν τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ.

Ἄλλ' ἤδη εἰσήλθομεν εἰς τὸ περιλάλητον θέμα τῶν πιστοδοτήσεων πρὸς τὴν βιομηχανίαν. Διότι εἰς τὴν ἀποψιν ὅτι ἡ ἀνεργία ἐν Ἑλλάδι δρφεΐλεται ἐν πολλοῖς εἰς τὴν λόγῳ ἐλλείψεως κεφαλαίων ἀδυναμίαν τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας ν' ἀπασχολήσῃ τοὺς ἀνέργους, δύναται κανεῖς ν' ἀντιτάξῃ τὴν γενναϊόδωρον τραπεζιτικὴν πιστοδότησιν πρὸς τὰς ἑλληνικὰς βιομηχανίας.

Πράγματι, μέχρι μὲν τοῦ τέλους τοῦ 1953 τὸ ἐπίπεδον πιστώσεων πρὸς τὴν βιομηχανίαν διετεθεῖτο χαμηλότερον ἀπὸ τὸ διαρκῶς ἀνυψούμενον ἐπίπεδον βιομηχανικῆς

παραγωγῆς. Κατὰ τὴν διάρκειαν ὁμως τοῦ 1954, ἡ βιομηχανικὴ παραγωγή παρουσίασε ρυθμὸν αὐξήσεως πολὺ βραδύτερον ἀπὸ τὸν ρυθμὸν τῶν πρὸς τὴν βιομηχανίαν τραπεζιτικῶν πιστώσεων. Ὄντως, ὁ μὲν δείκτης παραγωγῆς παρουσιάζει αὐξῆσιν κατὰ 13%, ἐνῶ ὁ δείκτης πιστώσεων εἰς σταθερὰς δραχμὰς ἐμφανίζει αὐξῆσιν κατὰ 30% περιῶν⁽¹²⁾.

Ἡ εἰκὼν γίνεται ἀκόμη παραστατικώτερα, ἐὰν ἀντιπαραβληθῆ πρὸς τὰ συμβαινόντα εἰς τὴν γεωργίαν, ὑφ' ἣν εὐρείαν ἔννοιαν ὠρίσθη ἀνωτέρω (ὑποσ. 4). Πράγματι, ὁ γενικὸς δείκτης γεωργικῆς παραγωγῆς μὲ μέσον ὄρον 100 διὰ τὴν περίοδον 1935-1938, ἀνῆλθεν εἰς 109 τὸ 1952 (ἔταν δηλ. ἀπῆλλαγή πλέον ἀπὸ τὸν πόλεμον, ὁ ὁποῖος διὰ τὴν ὑπαιθρον ἔληξεν οὐσιαστικῶς τὸ 1950), ἐφθασε τὸ ἐπόμενον ἔτος (τὸ 1953) εἰς 142, καὶ μόνον τὸ 1954, λόγῳ μειώσεως τῆς σιτοπαραγωγῆς καὶ τῆς ἐλαιοπαραγωγῆς, ἀπώλεσε 4 μονάδας, κατελθὼν εἰς τὸ 138⁽¹³⁾. Ἐκ πρώτης ὄψεως, βεβαίως, ἡμπορεῖ κανεῖς νὰ παρατηρήσῃ ὅτι καὶ ὁ δείκτης βιομηχανικῆς παραγωγῆς μὲ μέσον ὄρον 100 διὰ τὸ ἔτος 1939, ἀνῆλθε τὸ 1954 εἰς 155 μονάδας. Ἐγγυτέρα ὁμως ἐξετάσας τοῦ πράγματος πείθει, νομίζομεν, ὅτι ἡ πρόοδος τῆς βιομηχανίας εἶναι πολὺ μικρότερα οὐσιαστικῶς ἐν σχέσει πρὸς τὴν γεωργικὴν πρόοδον.

Αἱ πιστοδοτήσεις πρὸς τὴν γεωργίαν ἦσαν ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς πιστοδοτήσεις πρὸς τὴν βιομηχανίαν πολὺ μικρότεροι: Ἡ γεωργικὴ παραγωγή, ὡς ἐλέχθη, καλύπτει τὸ διπλάσιον ἀπὸ τὴν βιομηχανίαν ποσοστὸν εἰς τὸ ἔθνικὸν εἰσόδημα ἀπασχολοῦσα τὸ 55,6% τοῦ συνολικοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ μεταποίησις ἐν γένει (βιομηχανία δηλαδὴ καὶ βιοτεχνία) ἀπασχολοῦν τὸ 15,6% τοῦ συνολικοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ⁽¹⁴⁾. Αἱ ἀνα-

(12) Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ἐνθ' ἀν. σελ. 105.

(13) Κατὰ ὑπολογισμοὺς τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας. Βλ. εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ἐνθ' ἀν. σελ. 115.

(14) Πηγή: ἐτήσια ἔκθεσις Διοικητοῦ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, 1952, βλ. Bickham

(11) Βλ. τὰ στοιχεῖα εἰς τὴν μνημονευθεῖσαν ἔκδοσιν τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, σελ. 91.

λογίαι ὁμως αὐταὶ λημονοῦνται τελείως ὅταν φθάνη ἡ ὥρα τῶν πιστοδοτήσεων (πρὸς τὸν σκοπὸν, ἴσως τῆς ἐκβιομηχανίσεως τῆς χώρας, ἀλλὰ πάντως λημονοῦνται) καὶ δὴ ὄχι μόνον ἡ ἀναλογία τοῦ ἀπασχολομένου προσωπικοῦ (1:3,5), ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἀναλογία συμβολῆς εἰς τὸ ἔθνικὸν εἰσόδημα (1:2). Διότι ἤδη κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1954, αἱ πιστώσεις πρὸς τὴν γεωργίαν ἐκάλυπτον τὸ 43% τοῦ συνόλου τῆς τραπεζιτικῆς χρηματοδοτήσεως, ἐνῶ αἱ πρὸς τὴν βιομηχανίαν πιστώσεις ἀνῆλθον εἰς 27% τοῦ συνόλου⁽¹⁵⁾ δηλαδή περίπου εἰς 63% τῶν γεωργικῶν πιστώσεων, ἐνῶ, ὡς ἐλέχθη, ἡ βιομηχανικὴ παραγωγή δὲν ὑπερβαίνει τὸ 50% τῆς γεωργικῆς.

Εἰς τὴν πραγματικότητα, ἡ ἀνατροπὴ τῶν ἀναλογιῶν ἦτο πολὺ μεγαλύτερα. Διότι, ἐνῶ εἰς τὴν συμβολὴν τῆς βιομηχανίας εἰς τὴν παραγωγὴν περιελάβομεν καὶ τὴν βιοτεχνίαν, τὴν προσφέρουσαν δηλαδή τὸ 89,6% τοῦ ἐκ τοῦ κλάδου τῆς μεταποιήσεως ἔθνικοῦ εἰσοδήματος, ἀντιθέτως ἀπὸ τὰς πιστοδοτήσεις ὠφελεῖται μόνον ἡ βιομηχανία, ἡ προσφέρουσα δηλαδή τὸ 10,40% μόνον τοῦ συνολικοῦ ἐκ τῆς μεταποιήσεως εἰσοδήματος.

Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ἀκόμη, ὅτι ἡ τάσις, κατὰ τὴν διετίαν 1953-1954, ἦτο νὰ διογκωθοῦν αἱ πρὸς τὴν βιομηχανίαν πιστώσεις καὶ νὰ μειωθοῦν αἱ πρὸς τὴν γεωργίαν. Πράγματι, ἐνῶ αἱ πρὸς τὴν γεωργίαν πιστώσεις ἀνῆρχοντο τὴν 31-12-1953 εἰς τὸ 44% τοῦ συνόλου τῆς τραπεζιτικῆς χρηματοδοτήσεως, κατῆλθον τὴν 31-12-1954 εἰς 43%, ἀντιθέτως, αἱ πρὸς τὴν βιομηχανίαν πιστώσεις ἐνῶ ἀπετέλουν τὴν 31-12-1953 τὸ 23%, ἀνῆλθον τὴν 31-12-1954 εἰς 27%, χωρὶς μάλιστα, ὡς παρατηρήθη ἀνωτέρω, ἡ ἀνοδος αὐτὴ νὰ παρακολουθῆται, κατὰ λογικὴν ἔστω προσέγγισιν, ἀπὸ ἀνάλογον αὔξησιν τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς.

Τὸ ἀπορίας ἄξιον ὁμως εἶναι ὅτι παρὰ τὴν αὔξησιν τῆς χρηματοδοτήσεως τῆς βιο-

μηχανικῆς παραγωγῆς καὶ τὴν μείωσιν τῶν πιστώσεων πρὸς τὴν γεωργίαν, αἱ ἀκαθάριστοι ἐπενδύσεις εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀκολουθοῦν ἀντίστροφον πορείαν. Συγκεκριμένως, κατὰ τὸ 1953, αἱ ἐν λόγῳ ἀκαθάριστοι ἐπενδύσεις εἰς τὴν γεωργίαν ἀνῆρχοντο εἰς 364 ἑκατομμύρια νέων δραχμῶν, εἰς σταθερὰς δραχμὰς τοῦ 1951, διὰ νὰ ἀνέλθουν τὸ 1954 εἰς 416, δηλαδή κατὰ 52 ἑκατομμύρια. Ἀντιθέτως, παρ' ὅλην τὴν αὔξησιν τῶν πιστοδοτήσεων πρὸς τὴν βιομηχανίαν, αἱ ἀκαθάριστοι εἰς ταύτην ἐπενδύσεις, ἐνῶ ἀνῆρχοντο τὸ 1953 εἰς 492 ἑκατομμύρια νέων δραχμῶν, κατῆλθον τὸ 1954 εἰς 456, δηλαδή κατὰ 38 ἑκατομμύρια δραχμῶν⁽¹⁶⁾. Ἄλλὰ καὶ αἱ ἐπενδύσεις αὐταὶ (αἱ μεταπολεμικαὶ) «εἶχον ὡς συνέπειαν τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας (ἀνανέωσις μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ βιομηχανίας) καὶ ὄχι τὴν διεύρυνσιν τῶν δυνατοτήτων ἀπασχολήσεως. Καὶ ἐπειδὴ ὁ ἐξοπλισμὸς αὐτὸς δὲν συνετελέσθη ἔτι, πρέπει ν' ἀναμένεται περαιτέρω αὔξησις τῆς παραγωγικότητος χωρὶς αὔξησιν τῆς ἀπασχολήσεως»⁽¹⁷⁾.

Ἐὰν εἰς τ' ἀνωτέρω προσεθῆ ὅτι ἀπὸ τὸν συμμοριτοπόλεμον ἐπλήγη κυρίως ἡ γεωργία καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἡ βιομηχανία, καταφαίνεται πλέον ἢ σαφῶς, νομίζομεν, ὅτι εἰς τὴν πραγματικότητα ἡ γεωργικὴ παραγωγή παρουσίασε πρόοδον κατὰ πολὺ μεγαλύτεραν παρ' ὅτι ἡ βιομηχανία, ἡ ὁποία ἐμφανίζεται ὡς ἓνα καλομαθημένο παιδί, τὸ ὁποῖον ἀπολαμβάνει ὅλων τῶν φροντίδων καὶ ἐπιχορηγήσεων τῶν γονέων του, διὰ νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸ τέλος ἀσυγχωρήτως πτωχὰ ἀποτελέσματα....

★

Τ' ἀνωτέρω, διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὰ ἐξεταζόμενα αἰτία τῆς ἀνεργίας, ἐξετέθησαν διὰ νὰ ἀποδειχθῆ πόσον ἀβάσιμος εἶναι ἡ ἀντίληψις ὅτι μία τῶν αἰτιῶν τῆς ἀνεργίας εἶναι ἡ ἔλλειψις κεφαλαίων εἰς τὴν βιομηχανίαν, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας δὲν κα-

Sweet-Escott, ἐνθ' ἄν. παράρτ. III πίν. 2, σελ. 177.

(15) Τραπεζικῆς τῆς Ἑλλάδος, ἐνθ' ἄν. σελ. 60.

(16) Ὑπουργείου Συντονισμοῦ, ἐνθ' ἄνωτ. πίν. XV.

(17) Τραπεζικῆς τῆς Ἑλλάδος, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 100.

θίσταται δυνατὴ ἡ αὔξησις τῆς παραγωγῆς καί, ἐπομένως, ἡ ἀνοδος τῆς στάθμης ἀπασχολήσεως. Ἐκ τῶν ἐπισημῶν στοιχείων προκύπτει ὅτι δὲν εἶναι τὰ κεφάλαια, τὰ ὁποῖα ἔλειψαν ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν βιομηχανίαν. Ἡ ἑλληνικὴ γεωργία, μὲ πολὺ ὀλιγώτερα, κατ' ἀναλογίαν, κεφάλαια, συνέβαλεν, οὐσιαστικῶς πολὺ περισσότερον εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος.

Ἐπὶ τούτοις, ἓνα συμπέρασμα συνάγεται, νομίζομεν, μετὰ βεβαιότητος: ὅτι περαιτέρω χρηματοδοτήσεις τῆς βιομηχανίας δὲν πρόκειται πάντως νὰ καταλήξῃ εἰς μείωσιν τῆς ἀνεργίας ὅπως δὲν κατέληξεν οὕτε εἰς τὸ παρελθόν, ἔστω καὶ ἂν ὀδηγήσῃ εἰς αὔξησίν τινα τῆς παραγωγῆς. Διότι πρέπει νὰ σημειώσωμεν, ὅτι καὶ αὕτη ἡ μειωμένη, ἐν σχέσει πρὸς τὰς πιστοδοτήσεις, βιομηχανικὴ παραγωγή δὲν ὑπῆρξεν ἀνάλογος πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀπασχολήσεως. Πράγματι, συμφώνως πρὸς στοιχεῖα τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Βιομηχάνων, ἐνῶ ὁ σταθμικὸς δείκτης τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς μὲ ἔτος βάσεως τὸ 1952 (μονάδες 100) ἀνῆλθε τὸ 1953 εἰς 113 καὶ τὸ 1954 εἰς 140 μονάδας⁽¹⁸⁾, ὁ δείκτης ἀπασχολήσεως εἰς 570 βιομηχανίας ἀπασχολούσας τὸ 57% τοῦ συνόλου προσωπικοῦ τῶν ἑλληνικῶν βιομηχανιῶν, μὲ ἔτος βάσεως πάλιν τὸ 1952 (μονάδες 100), κατῆλθε τὸ 1953 εἰς 96,5 καὶ τὸ 1954 ἀνῆλθεν εἰς 100,9 μονάδας⁽¹⁹⁾, παρ' ὅλην τὴν ὡς ἐξετέθη ἀνωτέρω συνεχῆ καὶ γενναϊόδωρον, εἰς τὸν σκοπὸν ἀκριβῶς τῆς αὔξεσεως τῆς ἀπασχολήσεως κυρίως ἀποβλέπουσαν, πιστοδοτήσιν πρὸς τὴν βιομηχανίαν.

★

3.—Αἱ διακυμάνσεις τοῦ γενικοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν ἀσκοῦν καὶ αὐταὶ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς στάθμης τῆς ἀνεργίας⁽²⁰⁾. Πράγματι, αὔξα-

(18) Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 93.

(19) Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 99.

(20) Βλ. γενικῶς Ἱερ. Πίντου, Τὰ αἴτια καὶ αἱ διακυμάνσεις τῆς ἀνεργίας ἐν Ἑλλάδι, Ἀθήναι 1934, σελ. 66-67, 73 καὶ 74.

νομένου τοῦ γενικοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν, ὁπότε παρατηρεῖται αὔξησις τῆς νομισματικῆς κυκλοφορίας (πληθωρισμός), ἡ ἀνεργία ἔχει τάσιν μειώσεως, λόγῳ τῆς εὐχερείας μέσων πληρωμῆς. Ἀντιθέτως, ἡ πτώσις τοῦ γενικοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν, παρακολουθουμένη ἀπὸ μικρὰν ποσότητα νομισματικῆς κυκλοφορίας (ἀντιπληθωρισμός) σημαίνει, κατὰ κανόνα, στενότητα μέσων πληρωμῆς καὶ ἐπομένως μείωσιν τῶν ἐργασιῶν καὶ αὔξησιν τῆς ἀνεργίας. Εἰς τοῦτο πρέπει νὰ προστεθῇ ὅτι διὰ ψυχολογικῶν λόγους, τὸ καταναλωτικὸν κοινὸν μὲ τὴν αὔξησιν τῶν τιμῶν ὠθεῖται εἰς ἀγοραστικὴν κίνησιν, διὰ νὰ προλάβῃ μεγαλύτεραν αὔξησιν, ἐνῶ μὲ τὴν μείωσιν τῶν τιμῶν ἀναστέλλει τὰς ἀγοράς του, ἀναμένον καλύτερας ἀκόμη εὐκαιρίας.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅμως ἡ αὔξησις τῶν τιμῶν ὄχι μόνον δὲν ἐμείωσε, ἀλλ' ἀντιθέτως ἠύξησε τὴν ἀνεργίαν.

Πράγματι, κατὰ τὰ στοιχεῖα τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος⁽²¹⁾, ὁ δείκτης τοῦ κόστους τῆς ζωῆς μὲ ἔτος βάσεως τὸ 1952 (100 μονάδες) ἠύξηθη περὶ τὸ τέλος τοῦ 1953 εἰς 120 καὶ περὶ τὸ τέλος τοῦ 1954 εἰς 129 μονάδας, συνεχίσας ἔκτοτε τὴν πρὸς τὰ ἄνω πορείαν του.

Ἀντιστοίχως, ἡ ἀνεργία ἀνέρχεται καὶ αὕτη εἰς ὑψηλὰ ἐπίπεδα.

Τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι ἡ αὔξησις τῶν τιμῶν οὐδεμίαν μείωσιν τῆς ἀνεργίας ἐπέφερε, διότι οὐδ' ἀγοραστικὴν κίνησιν προεκάλεσεν, ἐφ' ὅσον αἱ ἀγοραστικαὶ δυνατότητες τοῦ μέσου Ἑλληνοῦ, τοῦ ἀποτελοῦντος δηλαδὴ τὸ μέγιστον ποσοστὸν τοῦ καταναλωτικοῦ κοινοῦ, οὐδὲ κἂν διὰ τὰς στοιχειώδεις ἀνάγκας διαβιώσεως ἐξαρκοῦν καὶ δὲν περισσεύουν, ἐπομένως, δι' ἀγοράς διὰ τὸ μέλλον.

★

4.—Προβάλλεται ἐνίοτε ἡ ἄποψις ὅτι αἰτία τῆς ὑψηλῆς στάθμης ἀνεργίας εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶναι τὰ ὑψηλὰ ἡμερομίσθια, τὰ ὁποῖα ἀναγκάζουν τοὺς ἐργοδότας ν' ἀπολύουν προσωπικόν, μὲ τὴν παρामीκρὰν πολλὰκις μείωσιν τῆς καταναλώ-

(21) Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 62.

σεως τῶν προϊόντων των, διότι τὰ «ἐργατικά» τοὺς βαρύνουν ὑπερβαλλόντως.

Τὸν Μάρτιον ἤδη τοῦ 1948, ὁ Σύνδεσμος Ἑλλήνων Βιομηχάνων, ἀπαντῶν εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 7 ἐρώτημα τοῦ Ἀμερικανοῦ ἐμπειρογνώμονος P. Porter, ὑπεστήριξεν ὅτι τὸ ἡμερομίσθιον ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἠϋξήθη εἰς συνάλλαγμα (δολάρια Η.Π. Α.) ἀπὸ 4 ἕως 6½ φράς. Συγκεκριμένως περιείχετο εἰς τὴν ἐν λόγω ἀναφορὰν ὁ ἑξῆς πίναξ⁽²²⁾:

Ἡμερομίσθιον ἀνδρῶν ἔτους 1939 δρχ. 55-125 ἢ \$ 0.40-0.90.

Ἡμερομίσθιον ἀνδρῶν ἔτους 1947 δρχ. 8-18.000 ἢ \$ 1.60-360.

Ἡμερομίσθιον γυναικῶν ἔτ. 1939 δρχ. 28-50 ἢ \$ 0.20-0.37.

Ἡμερομίσθιον γυναικῶν ἔτ. 1947 δρχ. 3.700-12.000 ἢ \$ 0.74-2.40.

Ὁ πίναξ ὅμως οὗτος δὲν εἶναι τόσον διαφωτιστικός, ὅσον ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται, διότι σιωπᾶ ἐπὶ τοῦ βασικοῦ θέματος τῆς ἐξελίξεως τῆς ἀγοραστικῆς ἀξίας τοῦ δολλαρίου.

Εἶναι ὅμως νομίζομεν πολὺ λογικότερον νὰ λάβωμεν ὡς κριτήριον τῆς πορείας τῶν μισθῶν τὸν τιμᾶριθμον ἀκριβείας τῆς ζωῆς, καὶ διὸ τὸν συντάσσόμενον παρὰ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος.

Τὰ κατώτατα ἡμερομίσθια (δηλαδὴ τῶν ἀνειδικεύτων ἐργατῶν) ἠϋξήθησαν συνολικῶς ἀπὸ τῆς 1-4-1953 κατὰ τὰς ἐπακολουθησάσας τέσσαρας αὐξήσεις (1-7-1953, 1-5-1954, 1-1-1955, καὶ 27-2-1956) κατὰ 68% τὰ ἀνδρῶν καὶ 60% τὰ γυναικεία⁽²³⁾. Ἀντιστοίχως, ὁ τιμᾶριθμος ἀκριβείας τῆς ζωῆς παρουσίασε μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου 1956 (ὁπότε ἔγινε ἡ τελευταία αὐξησης τῶν μισθῶν καὶ ἡμερομισθίων) αὐξησην 26,6% ἐν σχέσει πρὸς τὸν τιμᾶριθμον τοῦ Ἀπριλίου 1953⁽²⁴⁾, ἑξακο-

λουθῶν ν' ἀνέρχεται, συμφώνως πρὸς τὰ δελτία τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω, ὄντως, προκύπτει ὅτι ἡ αὐξησης τῶν κατωτάτων ἡμερομισθίων ὑπερέβαλε τὴν αὐξησην τοῦ τιμᾶριθμοῦ ἀκριβείας τῆς ζωῆς. (Συγκεκριμένως κατόπιν τῆς κατὰ 11,6% αὐξήσεως τῶν ἡμερομισθίων, κατὰ τὴν 1-5-1954)⁽²⁵⁾.

Ὡστε, ὁ ἀνειδίκευτος Ἑλληνας ἐργάτης λαμβάνει μισθὸν ἀνταποκρινόμενον καὶ ὑπερβάλλοντα μάλιστα τὸ κόστος τῆς ζωῆς; Ἡ ἀπάντησις εἶναι μᾶλλον καταφατικὴ ἂν παραμερισθοῦν πρὸς στιγμήν αἱ ἐπιφυλάξεις διὰ τὸν τρόπον συντάξεως τοῦ τιμᾶριθμοῦ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι ὁ ἀνειδίκευτος ἐργάτης δὲν ἔχει οἰκογενειακὰς ὑποχρεώσεις. Ἄν ὅμως συντηρῇ καὶ ἄλλους ἐκτὸς ἑαυτοῦ, τότε ὁ μισθὸς του εἶναι κατὰ πολὺ κατώτερος τοῦ ἀναγκαίου διὰ μίαν στοιχειώδη διαβίωσιν.

Ἡ Γενικὴ Συνομοσπονδία ἐργατῶν Ἑλλάδος κατήρτισεν ἕνα πίνακα λογιζόμενον δαπανῶν μᾶς τετραμελοῦς ἐργατικῆς οἰκογενείας τοῦ μηνὸς Ἰουλίου 1955 μὲ μόνον ἐργαζόμενον τὸν πατέρα, καὶ τὸ ἐν ἐκ τῶν δύο τέκνων φοιτῶν εἰς τὸ σχολεῖον. Μὲ λεπτολόγους, ἀλλὰ καὶ φειδωλοὺς υπολογισμοὺς αἱ δαπάναι ἀνέρχονται μηνιαίως: διὰ τροφὴν εἰς 1.279 δρχ., δι' ἱματισμὸν εἰς 399,09 καὶ διὰ λοιπὰ χρειώδη (ἐνοίκιον, φωτισμὸν, καύσιμα κ λ π.) 712,45, δηλ. σύνολον 2.390,54 δρχ.⁽²⁶⁾.

Ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευράν, τὰ σημερινά, τὰ ἠϋξημένα δηλ. ἡμερομίσθια τῶν ἀνειδικεύτων ἐργατῶν εἶναι 42 δρχ. διὰ τοὺς ἀνδρας καὶ 32 δρχ. διὰ τὰς γυναῖκας, μὲ ἀντίστοιχον μισθὸν (× 25 ἡμερομίσθια κατὰ μῆνα) 1050 καὶ 800 δρχ., δηλ. τὸ

νάδες), ὁ τιμᾶριθμος κόστους τῆς ζωῆς κατὰ τὸν Ἀπρίλιον 1953 εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀνήρχετο εἰς 101,02 μονάδας (βλ. Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ἐνθ' ἀν. πίναξ ιγ') κατὰ δὲ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1956 εἰς 137,2 μονάδας (βλ. Μηνιαῖον Στατιστικὸν Δελτίον τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, Μάτιος 1956, πίναξ 43, σελ. 67), ἐσημείωσεν ἐπομένως αὐξησην κατὰ 26,26%.

(25) Γ.Σ.Ε.Ε., ἐνθ' ἀνωτ. πίναξ Ι, σ. 69.

(26) Γ.Σ.Ε.Ε., ἐνθ' ἀνωτ. πίναξ ΙΙΙ, σελ. 71-73.

(22) Βλ. Συνδέσμου Ἑλλήνων Βιομηχάνων, Ἡ ἑλληνικὴ Βιομηχανία κατὰ τὸ 1947, Ἀθῆναι 1948, σελ. 69 ἐπ.

(23) Διὰ τὰς μέχρι καὶ τῆς 1-1-1955 αὐξήσεις, βλ. Γενικῆς Συνομοσπονδίας Ἑργατῶν Ἑλλάδος, Λογοδοσία τῆς Διοικήσεως τῆς Γ.Σ.Ε.Ε. πρὸς τὸ 12ον Πανελλαδικὸν Συνέδριον, Ἀθῆναι Ὀκτώβριος 1955, πίναξ Ι, σ. 69.

(24) Μὲ ἔτος βάσεως τὸ 1952 (=100 μο-

43,8% διὰ τοὺς ἄνδρας καὶ τὸ 33,3% διὰ τὰς γυναῖκας ἐπὶ τοῦ ἀπαιτουμένου κατὰ τὰ ἀνωτέρω ποσοῦ διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν πλέον περιορισμένων δαπανῶν ἐργατικῆς οἰκογενείας^(26α).

★

Τὸ κακὸν θὰ περιορίζετο ὄντως ἐὰν οἱ εἰδικευμένοι ἐργάται, ὅπως ὑποτίθεται ὅτι πρέπει νὰ εἶναι ἡ πλειονότης τῶν οἰκογενειαρχῶν, ἐλάμβαναν οὐσιωδῶς ἀνώτερον μισθόν. Ἡ πραγματικότης ὁμως εἶναι διάφορος. Εἰς προπολεμικὴν κλιμάκωσιν ἡμερομισθίων ἀπὸ 58 ἕως 130 δρχ. ὑπῆρχε (τὸν Ὀκτώβριον 1955) κατὰ τὴν Γενικὴν Συνομοσπονδίαν Ἑργατῶν Ἑλλάδος, ἀντίστοιχος κλιμάκωσις ἡμερομισθίων ἀπὸ 37 ἕως 42,50 δρχ. ἐνῶ ἐπὶ τῇ βάσει μὲν τοῦ τιμαριθμοῦ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀπὸ 28,16 ἕως 63,12, τηρουμένης δὲ τῆς προπολεμικῆς σχέσεως ἀπὸ 38,25 ἕως 82,88 δρχ.⁽²⁷⁾.

Ἀντὶ τούτων πάντων, ἔχομεν τὸ φαινόμενον τῆς μισθολογικῆς ἐξισώσεως, σχεδόν, ἀνειδικεύτων καὶ εἰδικευμένων, ἐφ' ὅσον ἡ μισθολογικὴ σχέσις τῶν πρώτων πρὸς τοὺς δευτέρους εἶναι μολὶς 1:1,14, ἐνῶ προπολεμικῶς ἦτο 1:2,24⁽²⁸⁾. Αὐτὴ ἡ κατάργησις τῆς ἱεραρχήσεως ἀφ' ἑνὸς ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἐξαθλίωσιν τῶν εἰδικευμένων ἐργατῶν (εἰς τὸν προπολεμικὸν μισθὸν τῶν 3.250 μηνιαίως [130×25 ἡμερομισθία], ἀντεστοίχευε τὸν Ὀκτώβριον 1955 μηνιαῖος μισθὸς 1062,50 δρχ. [42,30×25 ἡμερομισθία]!), ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀποθαρρύνει τοὺς νέους ἀνειδικεύτους νὰ καταβάλλουν προσπάθειάς διὰ νὰ εἰδικευθοῦν.

Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὁ μεγάλος ἀριθμὸς τῶν ἀνειδικεύτων ἐργατῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα, τοὺς ὁποίους πλήττει ἰδιαίτερός ἡ ἀνεργία.

Ἄλλὰ, διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ἀφετηρίαν μας, ἡ ἀντίληψις ὅτι ὁ ἐργοδότης βαρύνεται ὑπερβαλλόντως ἀπὸ τοὺς ἠῤῥη-

μένους μισθοὺς, ὥστε ν' ἀναγκάζεται ν' ἀπολύσῃ προσωπικόν, εὐθὺς ὡς δὲν τοῦ εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖον, δὲν εὐσταθεῖ διὰ τὰς βιομηχανίας, διότι ἡ κατὰ μέσον ὄρον 13% αὐξήσις τῶν ἐργατικῶν ἡμερομισθίων κατὰ τὸ 1954 καὶ ἡ ἐκ τούτου ἐπιβάρυνσις τῶν ἐργοδοτριῶν βιομηχανιῶν, ἐξουδετεροῦται εἰς τὴν πραγματικότητά, τοῦλάχιστον μέχρι ἐνὸς βαθμοῦ, διὰ τῆς χρησιμοποίησεως γυναικῶν καὶ πρὸ πάντων μαθητευομένων, οἱ ὅποιοι «κοστίζουν» ὀλιγώτερον, εἰς τὴν θέσιν ἀνδρῶν καὶ δὴ εἰδικευμένων, οἱ ὅποιοι ἀπολύονται, καθιστάμενοι ἀνεργοί.

★

Διὰ τὰς ἐργατριάς θὰ ἐπανέλθωμεν κατωτέρω. Διὰ τοὺς μαθητευομένους ὁμως ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ ὅτι, ὁ μισθὸς τῶν δὲν ὑπερβαίνει τὸ 1/3 (ἢ τὸ 1/2 τὸ πολύ) τῶν ἡμερομισθίων τῶν ἀνειδικεύτων ἐργατῶν⁽²⁹⁾, κατὰ δὲ τὸν ν. 1846/1951 (ἄρθρ. 12 § 1 ἐδ. α') οἱ ἀνήλικοι μέχρις 20 ἐτῶν ἐξαιροῦνται τῆς ἀσφαλίσεως κατὰ τοῦ κινδύνου τῆς ἀνεργίας καὶ ἐπομένως οἱ ἐργοδοταὶ τῶν δὲν πληρώνουν δι' αὐτοὺς ἀσφάλιστρα, ὅπως δὲν πληρώνουν ἀργότερα, ὅταν στρατευθοῦν, ἐπίδομα ἐφεδρείας, διότι τοῦτο πλέον, κατόπιν τοῦ ν. 2054/1952, τὸ καταβάλλει τὸ Ι.Κ.Α. Ἐπὶ πλέον τούτων, ἐμειώθη ἡ πρὸς τὸ Ι.Κ.Α. εἰσφορὰ διὰ τοὺς μαθητευομένους.

Εἰς τὰ «προσόντα» αὐτὰ τοῦ ἀνηλίκου ἐργάτου πρέπει νὰ προστεθῇ ὅτι δηλοῦται καὶ ἀμείβεται συνήθως ὡς μαθητευόμενος, καὶ ὅταν ἀκόμη εἰς τὴν πραγματικότητά ἀσχεῖ εἰδικευμένην ἐργασίαν. Καὶ τοῦτο διότι^(29α), ἀνήλικος μὴ συμπληρώσας τὸ 18ον ἢ 19ον διὰ τοὺς ἄρρενας καὶ τὸ 16ον ἢ 17ον ἔτος διὰ τὰς θήλεις (κατὰ μίαν διάκρισιν τοῦ νομοθέτου) δὲν δικαιούται οὐδὲ τῆς ἀμοιβῆς τοῦ ἀνειδικεύτου ἐργάτου, ἀλλὰ ἡμερομισθίου ἐκ 15 ἢ 16 μολὶς δραχμῶν...

Δι' ὅλους, λοιπόν, αὐτοὺς τοὺς λόγους,

(29) Γ.Σ.Ε.Ε., ἐνθ' ἄν. σελ. 70.

(29α) Κατὰ τὴν § 1γ τῆς ὑπ' ἀριθ. 2) 1956 ἀποφάσεως τοῦ Δευτεροβάθμιου Διοικητικοῦ Δικαστηρίου Ἀθηνῶν, κηρυχθείσης ἐκτελεστῆς διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 11.103/1924/1956 ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑργασίας.

(26α) Σημειωτέον ὅτι τὰ ποσοστὰ εἶναι μικρότερα, ἂν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι συγκρίνομεν μισθοὺς τοῦ 1956 μὲ μηνιαίας δαπάνας διαβιώσεως τοῦ Ἰουλίου 1955, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἤδη αὐξηθῆ, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω σημειουμένην ἐξέλιξιν τοῦ τιμαριθμοῦ κόστους ζωῆς.

(27) Γ.Σ.Ε.Ε., ἐνθ' ἄνωτ. πίναξ IV, σ.74.

(28) Γ.Σ.Ε.Ε., ἐνθ' ἄν. σελ. 73-74.

οί εργοδότες προτιμούν, όπου ήμπορούν, τους «μαθητευομένους», δι' ό και έντός του 1954 ή αναλογία των ανηλίκων επί του συνόλου των αροένων εργατών, κατά την Τράπεζαν της Ελλάδος, έδιπλασιάσθη, πρό πάντων εις τας μηχανολογικάς επιχειρήσεις⁽³⁰⁾. Έξ άλλου, ή Γενική Συνομοσπονδία Έργατών Ελλάδος ανεβίβαζε κατ' Οκτώβριον 1955 τόν αριθμόν των ανηλίκων (κάτω των 20 ετών) εργαζομένων εις 12-15% επί του συνολικού εργατικού δυναμικού, πού και κατ' αυτήν υπερβαίνει τας 500.000⁽³¹⁾.

Νομίζομεν ότι τ' άνωτέρω άρκοϋν δια να καταδειχθῆ ότι δέν εϋσταθει ή άποψις ότι οί εργοδότες, και δη αι βιομηχανίαί, πιέζονται υπό τó βάρος των μισθών⁽³²⁾ και

(30) Τραπεζης της Ελλάδος, ένθ' άν. σ. 101.

(31) Γ.Σ.Ε.Ε., ένθ' άν. σ. 116στ.

(32) Είναι τόσοσ κοινώς γνωστόν, και έξω της Ελλάδος, ότι τó βιωτικόν επίπεδον του Έλληνοσ εργαζομένου είναι πολú χαμηλόν, ώστε κανείς ν' άπορη πώς ήμπορει να γίνεται λόγος περι ύψηλών και δυσβαστάκτων ήμερομισθίων... Άξίζει άλλωσ τε να σημειωθῆ ότι ή Έλλάσ εις τας διεθεις στατιστικάσ έμ-

ώς εκ τούτου όχι μόνον δέν ήμποροϋν ν' αυξήσουν τας εργασίασ των, προσλαμβάνοντες νέουσ εργατάσ, αλλά τούναντίον είναι ήναγκασμένοι ν' απολύουν τούσ παλαιούσ.

Εις την πραγματικότητα φαίνεται ότι μόνον αι απολύσεισ υπάγονται και όχι ó προβαλλόμενος λόγος...

★

Όστε, λοιπόν ούτε ή προβαλλομένη έλλειψις κεφαλαίων, ούτε τó δηθεν ύψηλόν επίπεδον των ήμερομισθίων άποτελοϋν πραγματι αίτια της άνεργίασ εις την Ελλάδα. Πού όμως εύρίσκονται τά πραγματικά αίτια;

Ήδη εις την άρχην του παρόντοσ άνεφρόθησαν μερικά από τά αίτια αυτά. Τó επόμενον άρθρον θά προσπαθήση να συμπληρώση την άπάντησιν.

Π. Δ. ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ

φανίζεται με τόν ύψηλότερον δείκτην τιμαρίθμου κόστους ζωής από όλασ σχεδόν τας άλλασ χώρασ (βλ. Μηνιαίον Στατιστικόν Δελτίον της Τραπεζης της Ελλάδος, Μάτιος 1956, πιναξ 55, σελ. 86-87).

ΣΤΗ ΣΚΙΑ ΤΗΣ ΚΡΕΜΑΛΑΣ

Στό χώμα, στόν άγέρα, στό νερό,
πίσω άπ' τó θάμνο, άπ' τó δέντρο... στή γωνία
του δρόμου
έχει καρτέρι ό θάνατοσ:
Νύχτα ή αύγή,
στό φώσ ή στό σκοτάδι
παραμονεύει ό θάνατοσ.

Δέν τó μπορεισ ώραία, πιά, να περπατάσ στόν
ήλιο, Τόμμου,
τά μάτια μας δέν είναι φιλικά,
χαμόγελα δέν έχουμε στα χείλη,
δεθῆκαν και σφιχτήκαν και κλειδώθηκαν τά
χείλη.

Κρατάμε, έδω, τίσ σφαίρεσ σου,
κρατάμε τά σκονιά...
στή σκιά της κρεμάλασ.

Δέν τó μπορεισ ώραία, πιά, να περπατάσ στόν
ήλιο, Τόμμου,
βήματα άνάκουστα σ' ακολουθοϋν:
πατοϋν, έδω, στό βεζουβίτη τρομοι άόρατοι...
Βήματα άνάκουστα σ' ακολουθοϋν.

Είναι ό θάνατοσ,
διάχυτοσ θάνατοσ παντού
διάχυτο μίσοσ,
διάχυτη όργη.
Ποιόσ δέν την ξερει την όργη των Έλλήνων;

Κρατάμε, έδω, τίσ σφαίρεσ σου,
κρατάμε, έδω, τά δυό σκονιά,
στή σκιά της κρεμάλασ.
Τά δυό σκονιά των δυό Άπριλομάηδων της
Λευτεριασ.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

ΤΟ ΧΙΟΥΜΟΡ ΣΑΝ ΑΞΙΑ

Ένα λογοτεχνικό βιβλίο, ένα θεατρικό ή κινηματογραφικό έργο, γίνεται αναμφισβήτητα πιο έλκυστικό, πιο ενδιαφέρον, όταν είναι γραμμένο με χιούμορ. Ο συγγραφέας πού εκτός απ' τα άλλα βασικά προσόντα—φιλολογικά άρτια γλώσσα, πλοκή, ζωντανές εικόνες, βάθος νοημάτων κλπ.—διαθέτει και πλούσιο χιούμορ, κατακτά εύκολότερα τὸ κοινό. Ο ὁμηγητής, κι' όταν ακόμη χειρίζεται ένα δύσκολο κοινωνικό, φιλοσοφικό ἢ ἐπιστημονικό θέμα, κάνει τὸ ἀκροατήριό του κυριολεκτικά νὰ κρέμεται απ' τὰ χεῖλη του, όταν ξέρη νὰ διανθίξῃ τὴν ὁμιλία του ἢ τὸ μάθημά του με πετυχημένο χιούμορ.

Ἐξ ἄλλου εἶναι κοινή μας πείρα ὅτι πολλές φορές, μόλις ἀνοίξουμε τὴν ἐφημερίδα μας ἢ τὸ φιλολογικὸ περιοδικό, ἀναζητοῦμε πρὶν απ' ὅλα τὴν «εὐθυμη στήλη» ἢ τὴ σελίδα με τὴν «ἐπιλογή ἀπὸ τὸ παγκόσμιο χιούμορ», ἐνῶ ἄλλοτε πάλι κνηνηγάμε στὸ ραδιόφωνο τὰ διάφορα «εὐθυμα πεντάλεπτα», ἰδίως όταν δὲν εἴμαστε στὰ κέφια μας. Καὶ πρέπει νὰ παραδεχτοῦμε πὼς, ὄχι σπάνια, ἓνα ἀπλὸ χιουμοριστικὸ σκίτσο ἢ ἓνα σπιρτόζικο στιγμιότυπο ἔχει καταφέρει νὰ μᾶς ἀλλάξῃ τὴν ἀτμόσφαιρα καὶ νὰ μᾶς ψυχαγωγῆσῃ, με τὴν πραγματικὴ ἔννοια τοῦ ὄρου.

Ἄν ὅμως εἶναι γεγονός πὼς τὸ χιούμορ στὰ χέρια ὄχι μόνο τῶν λογοτεχνῶν καὶ τῶν καλλιτεχνῶν ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιστημόνων καὶ φιλοσόφων εἶναι ἓνα τόσο δυνατό ὄπλο γιὰ τὴν κατάκτηση τοῦ κοινοῦ τους, κι' ἂν ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά βεβαιώνεται ἀπὸ τὴν πείρα πὼς ὁ ἄνθρωπος ἀναζητᾷ πάντα τὸ χιούμορ σάν ἓνα στοιχεῖο πὸν μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ στὴ «χάλαση τῆς νευρᾶς τοῦ τόξου» καὶ νὰ τὸν ξεκουράσῃ, θὰ πρέπει νὰ δεχθοῦμε ὅτι αὐτὸ σημαίνει πὼς τὸ χιούμορ εἶναι ἓνα στοιχεῖο χρήσιμο ἢ μάλλον ἀπαραίτητο στὴ ζωὴ.

Κι' ὅμως σ' αὐτὸ δὲν συμφωνοῦν ὅλοι. Ὑπάρχει καὶ ἡ ἀποψη πὼς, ναὶ μὲν τὸ χιού-

μορ εἶναι τάλαντο καὶ δημιουργεῖ εὐχάριστη ἀτμόσφαιρα πὸν ξεκουράζει, εἶναι ὅμως καὶ πολὺ πρόσφορο μέσο γιὰ πολλές ἐλαφρότητες ἢ καὶ χυδαιότητες. Καὶ πραγματικά πρέπει νὰ παραδεχτοῦμε πὼς, μερικὲς φορές, οἱ χιουμορίστες μᾶς προσφέρουν μερικὰ προϊόντα πὸν μόνο ντροπὴ φέρουν.

Κι' ἀναρωτιέται κανεὶς, με ποῖαν ἀποψη βρίσκεται ἡ ἀλήθεια; Εἶναι τὸ χιούμορ ἓνα πνευματικὸ στοιχεῖο, ἢ ἀντίθετα ἀποτελεῖ μὴν ἀντιπνευματικὴ ἐκδήλωση; Ἐχει, ἐπομένως, τὴ θέση του στὴ ζωὴ, ἢ εἶναι ἀπόβλητο απ' αὐτὴν; Εἶναι ἀξία ἢ ἀπαξία;

★

Τὸ χιούμορ ἔχει πολὺ μελετηθῆ καὶ συζητηθῆ ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴ του πλευρᾶ, μέσα στὸ γενικώτερο θέμα τοῦ «κωμικοῦ», τοῦ ὁποῖου ἀποτελεῖ μιά απ' τὶς μορφὲς ἐκφράσεως. Μεγάλοι φιλόσοφοι κι' αἰσθητικοί, Ἕλληνες καὶ ξένοι τόσο τῆς ἀρχαίας ὅσο καὶ τῆς νεωτέρας ἐποχῆς ἔχουν ἀσχοληθῆ με τὴν αἰσθητικὴ ἀξιολόγηση τοῦ κωμικοῦ, οἱ ἀπόψεις δὲ πὸν ὑποστήριξαν εἶναι ποικίλες, πολλές μάλιστα ἐκ διαμέτρου ἀντίθετες, ἀνάλογα με τὶς θεωρίες των σχετικὰ με τὴν οὐσία τῆς τέχνης καὶ τὶς ἐπιδιώξεις της. Ἔτσι, ἐνῶ ἄλλοι ὑποστηρίζουν πὼς «εἶναι στὴ σειρά ἡ πρώτη ἢ τοῦλάχιστον ἡ πὸν χαρακτηριστικὴ μορφή τοῦ αἰσθητικῆ ἀξιολόγου», ἄλλοι, ἀντιθέτως, ἰσχυρίζονται πὼς «δὲν φτάνει ὑψηλὰ ἔως ἐκεῖ ὅπου ἀρχίζει ἡ περιοχὴ τῆς ἀληθινῆς τέχνης»⁽¹⁾.

Οἱ διαφωνίες ὅμως τῶν «εἰδικῶν» δὲν εἶναι λιγώτερες ὅσον ἀφορᾷ τὴν πνευματικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἀξία τοῦ κωμικοῦ γενικῶς καὶ ἐπομένως καὶ τοῦ χιούμορ. Ἄλλοι μὲν δέχονται πὼς «εἴτε τὸ θεωρήσωμε ἀπὸ τὴν πλευρᾶ πὸν συχνότερα μᾶς παρουσιάζεται,

(1) Ε. Παπανούτσου, «Αἰσθητικὴ», σελ. 306, 307.

σάν παιχνίδι δηλ. διανοητικό, είτε τὸ ἰδοῦμε μέσα στὴν πρόθεση τοῦ κωμικοῦ ποιητῆ, σάν ἔλεγχος δηλ. καὶ ἐπιτίμηση μιᾶς παρεκτροπῆς, ἐνὸς ἐλαττωματοῦ ἢ ἐνὸς παραλογισμοῦ ἀτομικοῦ ἢ κοινωνικοῦ, πὸν γίνεται μὲ σκοπὸ σωφρονιστικό, ἔχει ἀποτέλεσμα ψυχαγωγικό, ἠθικό, παιδαγωγικό»⁽²⁾, ἄλλοι δὲ ἀντιθέτως, ὅπως ὁ Μπωντελαίρ, ἰσχυρίζονται ὅτι «ἔχει διαβολικὴ καταγωγή, εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ κουκούτσια τοῦ συμβολικοῦ μῆλου τῆς ἁμαρτίας»!⁽³⁾

Ἄλλ' ἐνῶ ἡ ἔρευνα καὶ ἡ ἀντιλογία γύρω ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴ ποιότητα τοῦ κωμικοῦ (καὶ συνεπῶς καὶ τοῦ χιούμορ) ἐνδιαφέρουσα, χωρὶς ἀμφιβολία, γιὰ τοὺς «εἰδικούς», παρουσιάζει φιλολογικὸ μᾶλλον ἐνδιαφέρον γιὰ μᾶς τοὺς «μὴ εἰδικούς», δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο ὅταν ἡ ἔρευνα αὐτὴ ἀναζητεῖ τὴν πνευματικὴ του ἀξιολόγηση. Καὶ τὸ πρᾶγμα εἶναι εὐεξήγητο: Ἐφ' ὅσον τὸ χιούμορ εἶναι ἓνα στοιχεῖο πού, εἴτε τὸ θέλομε εἶτε ὄχι, τὸ συναντοῦμε σὲ κάθε βῆμα μᾶς μέσα στὴ ζωὴ, τὸ ἂν μὲν ἔχη ἢ ὄχι αἰσθητικὴ ἀξία, εἶναι ζήτημα πὸν ἐνδιαφέρει μόνον τοὺς θεωρητικούς τῆς τέχνης. Τὸ ἔαν ὁμως τὸ χιούμορ ἔχη χαρακτηριστὰ παιδαγωγικὸ ἢ... διαβολικὸ, ἐνδιαφέρει κάθε σοβαρὸν ἄνθρωπο, γιατί ἀπὸ τὴν ἄποψη πὸν θὰ δεχθῆ, θὰ ἐξαρτήση τὴ στάση του ἀπέναντί του.

Γιὰ νὰ δώσουμε ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα αὐτὸ θὰ πρέπη πρῶτα-πρῶτα νὰ καθορίσουμε τὴν ἔννοια τοῦ χιούμορ, καὶ τοῦτο γιατί, πολλὲς φορές, ὁ ὅρος αὐτὸς χρησιμοποιεῖται ἄλλοτε μὲ εὐρύτερο, καὶ ἄλλοτε μὲ στενότερο περιεχόμενο. Αὐτὸ θὰ μᾶς βοηθήση νὰ κρίνουμε ἀπ' ἐνὸς μὲν ἂν τὸ χιούμορ, καθ'αυτὸ, εἶναι κάτι πὸν συμβιβάζεται ἢ ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὶς πνευματικὲς ἀξίες, ἀπ' ἐτέρου δὲ (στὴν περίπτωσιν πὸν θὰ διαπιστώσουμε ἴσως ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ δοθῆ μὴ καθολικὴ ἀπάντηση πὸν θὰ δέχεται ἢ θὰ καταδικάζη τὸ χιούμορ) θὰ μᾶς καθοδηγήση στὴν ἀνέυρεση τοῦ κριτηρίου μὲ τὸ ὁποῖο θὰ μπο-

ροῦμε, σὲ κάθε συγκεκριμένη περίπτωσιν, νὰ ἀξιολογοῦμε πνευματικὰ τὸ χιούμορ.

★

Ὁ ὅρος «χιούμορ» ἔχει ἐπικρατήσῃ διεθνῶς. Ἡ λέξις εἶναι ἀγγλικὴ (humour) καὶ προέρχεται ἀπ' τὴν ὁμόρριζον λατινικὴν (humor) πὸν στὴν κυριολεξία σημαίνει ὅ,τι καὶ ἡ δημοτικὴ λέξις «μέθυ» δηλ. μεθυστικός χυμὸς⁽⁴⁾.

Τὸ χιούμορ, κατὰ τοὺς αἰσθητικούς, εἶναι «μὴ ἀπ' τὶς παραλλαγὰς τοῦ "κωμικοῦ μὲ σημασίαν»,⁽⁵⁾ πὸν τὸ συνθέτουν ἡ τέχνη καὶ ἡ ἠθικὴ ἰδέα. Τὸ χιούμορ, ὅπως καὶ ἡ εἰρωνεία, προκύπτει ἀπὸ τὸν συγκεκριμένον σοβαροῦ καὶ ἀστειότητος. Ἄλλ' ἐνῶ στὴν εἰρωνεία πίσω ἀπ' τὴν σοβαρότητα κρύβεται τὸ ἀστεῖο, ἀντίθετα στὸ χιούμορ πίσω ἀπὸ τὴν ἀστειότητα κρύβεται ὁ σοβαρὸς τόνος. Χρησιμοποιεῖ τὴν ἀστειότητα γιὰ νὰ πετύχη ἓνα κωμικὸ ἀποτέλεσμα πὸν προκαλεῖ στὴν ἀρχὴ ἰλαρότητα, ἀλλὰ κρύβει πίσω του ἓναν βαθύτερον συμβολισμό, πὸν γίνεται ἀντιληπτός μόνον ἐξατμισθεῖ ἡ ἀρχικὴ ἰλαρότης»⁽⁶⁾.

Ἀπ' τὸν ὀρισμὸν αὐτὸ βλέπουμε πὸς τὸ χιούμορ ἔχει δυὸ στοιχεῖα: Τὸ «κωμικὸ στοιχεῖο», μὲ τὴ στενὴ ἔννοια τοῦ ὄρου, αὐτὸ πὸν λέμε συνήθως «πνεῦμα» καὶ τὸ «ὑπονοούμενον» πὸν ὑπάρχει πάντα κάτω ἀπ' τὴν ἀστειότητα.

Τὸ πρῶτο στοιχεῖο, τὸ «πνεῦμα» εἶναι ἐκεῖνο πὸν ὑποπίπτει πρῶτον στὴν ἀντίληψιν

(4) Ἡ ἔτυμολογικὴ ἐρμηνεία τοῦ ὄρου ἀνάγεται στὴν «περὶ χυμῶν» θεωρίαν τοῦ Ἰπποκράτη, κατὰ τὴν ὁποία ἡ σωματικὴ καὶ ψυχικὴ διάθεσις τοῦ ἀνθρώπου ρυθμίζεται ἀπὸ τοὺς τέσσερις βασικούς χυμούς του: τὸ αἷμα, τὸ φλέγμα, τὴν κίτρινη καὶ τὴ μαύρη χολή, καὶ ἐκδηλώνεται ἀντίστοιχα μὲ αἰσιόδοξο, φλεγματικὸ ἢ μελαγχολικὸ χιούμορ (βλ. The World Encyclopedia στὴ λέξιν Humour).

(5) «Ὁ Μπωντελαίρ διακρίνει δυὸ μορφὰς τοῦ κωμικοῦ: Τὸ κ α θ α ρ ὸ ἢ ἀ π ὸ λ υ τ ο καὶ τέτοιο εἶναι τὸ κωμικὸ τῶν μορφῶν καὶ τῶν κινήσεων, ὅπως π.χ. εἶναι τὰ παιγνίδια τῶν παλιότων, τὰ μίκυ-μάους κλπ. καὶ τὸ κ ω μ ι κ ὸ μ ἔ σ η μ α σ ί α καὶ τέτοιο εἶναι ἡ κωμωδία τῶν χαρακτήρων, τὸ εὐφυλόγημα καὶ ἡ γελοιογραφία. Αὐτὸ πάλι ἔχει δύο παραλλαγὰς: τὸ χιούμορ καὶ τὴ σάτιρα» (βλ. «Αἰσθητικὴ» Ε. Παπανούτσου, σελ. 305).

(6) Ἐνθ' ἄνωθ', σελ. 304.

(2) Ἐνθ' ἄνωθ', σελ. 307.

(3) Baudelaire: De l'essence du rire, στὸν τόμο Curiosités Esthétiques, Oeuvres Complètes, σελ. 364, 366.

μας. Οἱ κυριώτεροι δὲ τρόποι ποὺ ἐκφράζεται εἶναι τὰ λογοπαίγνια (παιγνίδια δηλαδή ποὺ μπορεῖ νὰ κάμῃ κανεὶς μὲ τίς λέξεις, εἴτε μεταβάλλοντας τὴν ὀρθογραφία τους καὶ τὴ στίξιν τους⁽⁷⁾, εἴτε ἐνώνοντας ἢ χωρίζοντας λέξεις διαφορετικῆς σημασίας⁽⁸⁾ εἴτε χρησιμοποιώντας τες μὲ διαφορετικὴ ἀπ' τὴ συνθισμένη σημασία τους⁽⁹⁾, οἱ παρωδίαις (μιμήσεις δηλαδή τῆς μορφῆς καὶ τοῦ τόνου ἐνὸς θέματος καὶ προσαρμογὴ του σὲ κωμικὸ θέμα⁽¹⁰⁾) καὶ οἱ ὑπερβολές ἢ αὐτὸ ποὺ λέμε «βελτιωμένη ἔκδοσις» (σοῦτιμες δηλαδή «παραποιήσεις» καὶ προσθήκες στὴν ἀφήγησιν ἐνὸς γεγονότος ἐπὶ τὸ διασκεδαστικώτερον).

Τὸ δεύτερο βασικὸ γιὰ τὴν ἔννοια τοῦ χιοῦμορ στοιχεῖο εἶναι τὸ «ὑπονοούμενο» (ἢ «ἠθικὴ ἰδέα»). Εἶναι αὐτὸ ποὺ μένει ἅμα φύγει ἢ πρώτη ἐντύπωση ποὺ δημιουργεῖ τὸ «κωμικὸ στοιχεῖο» καὶ ποὺ ἂν ἐλέγετο μόνο του δὲν θὰ εἶχε τὴν ἐλκυστικότητα καὶ τὴν ἐπιτυχία ποὺ ἔχει, ὅταν προσφέρεται ἔτσι «ἀλατισμένο».

Γιὰ νὰ ἔχουμε, λοιπόν, χιοῦμορ, μὲ τὴν πλήρη ἔννοια τοῦ ὅρου, πρέπει νὰ ὑπάρχουν καὶ τὰ δύο αὐτὰ στοιχεῖα.

★

Μὲ τὴν ἀπλὴ αὐτὴ ἀνάλυση τῆς ἐννοίας τοῦ χιοῦμορ, πήραμε κιόλας ἀπάντησιν στὸ βασικὸ μας ἐρώτημα, στὸ ἂν δηλαδή θὰ

(7) Ἐπὶ Ὅθωνος ρώτησαν κάποτε ἓνα ξένο διπλωμάτη τί χρειάζοταν ἢ Ἑλλάς γιὰ νὰ σωθῆ, κι' ἐκεῖνος ἀπήντησε: «Coton, sole, fil et laine», ἤθελε ὅμως νὰ πῆ: «qu' Othon soit philhellène»!

(8) Ἕνας μαθητὴς τοῦ ρώτησε τὸν Ἀντισθένη, μὲ τί ἔπρεπε νὰ ἐφοδιασθῆ γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ παρακολουθήσῃ ἀνετα τὰ μαθήματά του, κι' ἐκεῖνος τοῦ εἶπε πὼς εἶχε ἀνάγκη «βιβλιαρίου καινοῦ, γραφείου καινοῦ, πινακίδου καινοῦ» ἐννοοῦσε ὅμως: βιβλιαρίου καὶ νοῦ κλπ.».

(9) Πάρα πολλὰ τέτοια ἔχει ὁ Κικέρων στοὺς λόγους του κατὰ τοῦ Οὐέρρη (Verrines Orationes) ὅπου τὸ ὄνομα τοῦ κατηγορουμένου, ποὺ σημαίνει λατινικὰ χοῖρος, δίνει πολλές ἀφορμὲς γιὰ λογοπαίγνια.

(10) Σὰν γνωστὰ παραδείγματα παρωδίας ἀναφέρουμε: Τὴ «Βατραχομυομαχία» (ποῦ παρωδεῖ τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὀμήρου) καὶ τὸ «Μικρὸ Φάουστ» τοῦ Γκουντ (παρωδία τοῦ ὁμῶνυμου ἔργου τοῦ Γκαίτε).

δεχτοῦμε ἢ θὰ ἀπορρίψουμε ἀπόλυτα τὸ χιοῦμορ. Βλέπουμε ἀμέσως πὼς δὲν μποροῦμε ν' ἀπαντήσουμε μ' ἓνα «ναὶ» ἢ ἓνα «ὄχι». Ἡ ἀπάντησιν εἶναι: ἔξαρτάται ἀπὸ τὴν ποιότητά του.

Ἔχει, λοιπόν, τὸ χιοῦμορ ποιότητα; Βεβαίως ἔχει. Ἐφόσον δὲν ἐξαντλεῖται μὲ τὸ ἄστειο (ὅπως συμβαίνει μὲ τὸ «καθαρὸ» κωμικὸ) ἀλλὰ ἔχει ἓνα βαθύτερο νόημα, αὐτὸ σημαίνει πὼς εἶναι μιὰ συνειδητὴ πνευματικὴ ἢ ἀντιπνευματικὴ ἐκδήλωσιν τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ δὲν εἶναι, ἐπομένως, ἠθικὰ «ἄχρους, ἄσμος καὶ ἄγευστος», ἀλλὰ χρωματίζεται ἀπ' τὸ ψυχικὸ περιεχόμενο ἐκείνου ποὺ τὴ δημιουργεῖ. Ἔχει ἐπομένως τὸ χιοῦμορ ἠθικὸ χρῶμα. Διακρίνεται σὲ «καλὸ» χιοῦμορ (good humour) καὶ «κακὸ» χιοῦμορ (bad ἢ evil humour). Τὸ κριτήριον δὲ γιὰ τὴ διάκρισιν αὐτὴ εἶναι κυρίως ἢ ἠθικὴ ποιότης τοῦ «ὑπονοούμενου» χωρὶς ν' ἀποκλείεται βέβαια μερικὲς φορὲς νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν ποιότητά του καὶ ὁ τρόπος καὶ τὰ μέσα τῆς ἐκφράσεώς του.

Ἔτσι ἐξηγεῖται πὼς, ἐνῶ πάντοτε προκαλεῖ τὸ γέλιο (ὅταν, ἐννοεῖται, ἔχῃ πλοῦσιο καὶ πετυχημένο τὸ «κωμικὸ» στοιχεῖο) ἄλλοτε μὲν πραγματικὰ ξεκουράζει καὶ ψυχαγωγεῖ, ἄλλοτε δὲ φέρνει ντροπὴ ἢ καὶ ἀγανάκτησιν. Στὴ δεύτερη περίπτωσιν εἶναι γιὰ τὴν ζητῶ σὰν πληρωμὴ γιὰ τὸ γέλιο ποὺ χαρίζει μιὰ πνευματικὴ ἀβαρία ποὺ δὲν βοηθεῖ καθόλου στὴν πραγματικὴ ψυχαγωγία.

Καὶ πραγματικὰ, ὅλοι μας θ' ἔχουμε προσέξει πὼς διαβάζοντας π.χ. Τσέχοφ ἢ Θεοδῶντες ἢ Νιρβᾶνα ἢ παρακολουθώντας στὸ θέατρο μιὰ κωμῶδιαν σὰν τὴ «Βαβυλωνία» τοῦ Βυζαντίου, δὲν χαιρόμαστε μόνον τὰ ἔξυπνα εὐρήματα, τὸ πλοῦσιο χιοῦμορ τῶν συγγραφέων αὐτῶν, ἀλλὰ συγχρόνως ἀπολαμβάνουμε μιὰ ἀνώτερη πνευματικὴ δημιουργία, ποὺ μᾶς ψυχαγωγεῖ. Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ ἴδιο ὅταν διαβάζῃ κανεὶς Λουκιανὸ ἢ Ἀριστοφάνη ἢ Μπέρναρ-Σῶ, ἐνῶ εἶναι βέβαια πὼς ἀπὸ ἀπόψεως «πνεύματος» οἱ δεῦτεροι δὲν ὑστεροῦν καθόλου ἀπὸ τοὺς πρώτους, μερικὲς φορὲς δὲ εἶναι ἄφθαστοι.

Ἔστερα ἀπ' τὸ ξεκαθάρισμα αὐτό, θὰ μποροῦμε νὰ ἀξιολογήσουμε πνευματικὰ τὸ

χιοῦμορ. Χωρὶς δυσκολία θὰ ἀπορρίψουμε ἀσυζητητί, σάν ἀντιπνευματικὴ καὶ ἀντιπολιτιστικὴ ἐκδήλωση, τὸ χιοῦμορ ποὺ ἀποπνέει ἠθικὴ κακοσμία⁽¹¹⁾, ὅσο «ἔξυπνο» καὶ ἂν εἶναι, ἐνῶ ὄχι ἀπλῶς θὰ ἀνεχθοῦμε ἀλλὰ καὶ θὰ δεχθοῦμε ἀδίστακτα σάν μιὰ καθαρὰ πνευματικὴ ἐκδήλωση, σάν ἓνα θεῖο δῶρο, τὸ «καλὸ» χιοῦμορ.

Ἐπὶ τὴν ἔννοιαν δὲ «καλὸ χιοῦμορ» ἐννοοῦμε: Ἐκ τὴν ἀποψη μὲν τῆς μορφῆς, ὅτι ὄχι μόνον θὰ περιλαμβάνη πετυχημένα λογοπαίγνια, παρωδίες, ὑπερβολὲς κλπ., ἀλλὰ καὶ ἡ ἔκφρασή τους θὰ γίνεται μὲ πολιτισμένο τρόπο, μὲ μέσα ποὺ δὲν σοκάρουν. Ἐκ τὴν ἀποψη δὲ τοῦ περιεχομένου, ὅτι θὰ πληροῖ τοῦλάχιστον τὶς ἐξῆς δύο προϋποθέσεις: Ἐκ τὸν ἓνα δὲν θὰ «δαγκῶνῃ», δὲν θὰ ἔχη δηλαδὴ «καίχμεις», ἀπ' ἑτέρου θὰ σέβεται τὶς ἀξίες τοῦ πολιτισμοῦ καὶ πάνω ἀπ' ὅλες τὴν ὑπέροχτη ἀξία τοῦ «Ἁγίου» δηλαδὴ δὲν θὰ «παίξῃ ἐν οὐ παικτοῖς».

Ἡ ὑπαρξὴ τοῦ χιοῦμορ ἀπὸ τὴν σάτιρα⁽¹²⁾ καὶ ἀκόμα περισσότερο ἀπὸ τὸ σαρκασμὸ⁽¹³⁾, ἡ ὑπαρξὴ δὲ τῆς δευτέρας τὸ διακρίνει ἀπὸ τὸ «σόκιν»⁽¹⁴⁾ ποὺ ἀποτελεῖ τὸ κατὰ κυριολεξίαν «evil humour».

Ὅταν πληροῦνται οἱ προϋποθέσεις αὐ-

(11) Κλασικὸ παράδειγμα «κακοῦ» χιοῦμορ ἦταν οἱ γνωστὲς γαλλικὲς «φαιδρὲς διδασχῆς» (Sermons Joyeux) ποὺ ὀνομάστηκαν «πριάπειες», γιὰ τὴν αἰσχρότητά τους (ἀπὸ τὰ ὀνόματά ἄσμενα εὐφωολόγια ποιήματα τῶν ἀρχαίων Λατίνων).

(12) Ἡ σάτιρα κατὰ τὸν Ροῖδη εἶναι «τὸ δικαίωμα τῆς ἐκδικήσεως τῶν ὕβρεων διὰ τοῦ γέλωτος» (ἐπισημειώσεις ἐπὶ τὴν Πάπισσα Ἰωάννα, σελ. 262).

(13) «Ἐάν ἡ σάτιρα μοιάζῃ μὲ μαστίγωμα, ὁ σαρκασμὸς μοιάζῃ σάν κατακεφαλιὰ μ' ἓνα βαρὺ ρόπαλο» (The World Encyclopedia, ἐπὶ τὴν λέξη Sarcasm).

(14) Ἡ λέξη Shocking ὡς γνωστὸν σημαίνει: προσβλητικὸ, πρόστυχο καὶ γενικὰ κάθε τί ποὺ προκαλεῖ ψυχικὸ shock.

τές, τότε τὸ χιοῦμορ εἶναι πραγματικὰ ἓνα πνευματικὸ χάρισμα, ἓνα θεῖο δῶρο καὶ δὲν εἶμαστε ἔξω ἀπ' τὴν πραγματικότητα ἂν δεχθοῦμε πῶς τὸ «ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι, ἄλατι ἢ ἡ ρ τ υ μ ἔ ν ο ς»⁽¹⁵⁾ βρῖσκει σάν ἓνα τρόπο (ὄχι βέβαια τὸν μόνον) τῆς πραγματοποιήσεώς του τὸ χιοῦμορ.

Τὸ ζήτημα ὅμως εἶναι ὅτι τὸ «καλὸ» χιοῦμορ εἶναι «σπάνιο εἶδος». Καὶ διερωτᾶται κανεὶς ποῦ ὀφείλεται αὐτὴ ἡ κρίσις τοῦ χιοῦμορ;

Καὶ πάλι ὅμως ἡ ἀπάντησις εἶναι ἀπλή: Γιὰ νὰχοῦμε «καλὸ» χιοῦμορ προϋποτίθεται (ὅπως λέει καὶ ὁ Λ. Κουκούλας, μιλώντας γενικὰ γιὰ τὸ κωμικὸ) «ἡ ὑπαρξὴ φυσικῆς καὶ ψυχικῆς ὑγείας ἢ ἓνας πόθος γιὰ τὴν ἀπόκτησίν της»⁽¹⁶⁾.

Ἐκ τὸν ἓνα, κατὰ πνευματικὴ νομοτέλεια, «ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ»⁽¹⁷⁾ εἶναι ἐπόμενο ὁ μὲν πνευματικὰ καλλιεργημένος ἄνθρωπος, εἴτε καλλιτέχνης εἶναι εἴτε ὄχι, νὰ προσφέρῃ χιοῦμορ ἀξιολογικὰ ἀνώτερο, ἐνῶ ὁ χωρὶς πνευματικὴ ὑγεία δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν πνευματικὴν του ἀβιταμίνωση καὶ μὲ «κακῆς ποιότητος» χιοῦμορ.

Καὶ μὲ τὸ χιοῦμορ, λοιπόν, εἴτε τὸ προσφέρει εἴτε τὸ δέχεται, ἐκδηλώνεται ἡ ἀνθρώπινη προσωπικότης, ὅποια εἶναι. Τὸ αἶτημα ἐπομένως τοῦ «καλοῦ» χιοῦμορ—γιατί περισσότερο αἶτημα εἶναι—θὰ γίνῃ πραγματικότης ὅταν πραγματοποιηθῇ καὶ τὸ καθολικώτερο αἶτημα τῆς προαγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου σὲ ἄρτια προσωπικότητα, ὅπως τὴν θέλει καὶ μπορεῖ νὰ τὴ διαμορφώσῃ ὁ χριστιανικὸς πολιτισμὸς.

Δ. Λ. ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ

(15) Κολασσ. 8' 6.

(16) Λ. Κουκούλα: Ἡ Ἁττικὴ Κωμωδία, «Ν. Ἔστια» τόμος 1941, σελ. 550.

(17) Ματθ. 16' 34.

ΜΟΡΦΕΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΛΗΣΜΟΝΟΥΝΤΑΙ

ΚΥΠΡΙΑΝΟΣ Ο ΚΥΠΡΟΥ

«Σὺ πὺν σκοτώθης γιὰ τὸ φῶς,
σῆκον νὰ δῆς τὸν ἥλιο,
ξύπνα νὰ δῆς τὸ αἷμά σου
πὼς ἔγινε Βασίλειο».

Β. Μιχαηλίδης

Ἀπὸ τοὺς πανάρχαιους χρόνους ὡς τὰ σήμερα ἓνα πλῆθος φυλές, ἀπὸ τοὺς Ἄσσυριούς ὡς τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Ἄγγλους, πάτησαν βέβηλο πόδι πάνω στὸ ἀπροστάτευτο νησί μας, στὴν Κύπρο.

Κι' ὅμως παρὰ τὶς ἀνήκουστες συμφορὲς τῆς σκλαβιάς ἡ Κύπρος δὲν ἔγειρε τὸ κεφάλι. Ἡ ψυχὴ τῶν παιδιῶν τῆς, ἡ συνείδησις τοῦ λαοῦ τῆς ἔμεινε ὄρθια, παρ' ὅλους τοὺς ἀνέμους καὶ τὶς μπόρες. «Μιά ἀσκλάβωτη σκλάβας» εἶναι ἡ Κύπρος, τραγουδᾷ ὁ Μιχαηλίδης.

Ὁκτακόσια χρόνια «δοῦλοι» οἱ Κύπριοι, οὔτε στιγμή δὲν ἔπαυσαν νὰ εἶναι ἐλεύθεροι! Κι' ἀνάμεσα στοὺς συντελεστὰς πὺν ἐδημιούργησαν αὐτὸ πὺν δίκαια ὀνομάσθηκε «κυπριακὸ θαῦμα», τὴν πρωταρχικὴ θέσι κατέχει—ὅπως πολλοὶ ἀνεγνώρισαν καὶ ἀναγνωρίζουν—ὁ πνευματικὸς παράγων. Τὸ Πνεῦμα στάθηκε ἀδούλωτο, ἀσκλάβωτο, πανελεύθερο. Καὶ ἐνσαρκωτὴς τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ στάθηκε στὴ μακροαίωνα κυπριακὴ ἱστορία ἡ Ἐκκλησία τῆς. «Ἡ Κυπριακὴ Ἐκκλησία, γράφει ὁ Ἄγγλος ἱστορικὸς Τζὼν Χάκκετ, διετήρησε τὴν λυχνία τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας σταθερὰ ἀσβεστον καὶ εἰς χρόνους κατὰ τοὺς ὁποίους χωρὶς τὴν Ἐκκλησίαν ἡ λυχνία θὰ εἶχε πρὸ πολλῶν αἰῶνων σβεστή». Στὴν ἡγεσία αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας ἀνήκει καὶ μιὰ ἀπὸ τὶς πιδ μεγάλες μορφές, πὺν ἔπαιξαν ἓνα πρωτοποριακὸ ρόλο στὴν πνευματικὴ ἱστορία τῆς Κύπρου. Τὸ ὄνομά του εἶναι Κυπριανός.

Ι. ΧΡΟΝΙΑ ΔΡΑΣΕΩΣ

Λιγοστὲς εἶναι οἱ πληροφορίες, πὺν ἔφτασαν ὡς ἐμᾶς γιὰ τὰ πρῶτα χρόνια τοῦ Ἐθνομάρτυρος Κυπριανοῦ. Τοῦτο μόνον ξέρουμε πὼς γεννήθηκε στὸν Στρόβολο, κοντὰ στὴ Λευκωσία στὰ 1756. Ὡς τὰ σήμερα δείχεται τὸ σπίτι του, πὺν ἀργότερα τὸ ἀφῆρωσε στὸ μοναστήρι τοῦ Μαχαιρᾶ. Στὸ Στρόβολο ὁ Κυπριανὸς ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα. Τὰ λιγοστὰ ὅμως αὐτὰ γράμματα δὲν ἦσαν ἱκανὰ νὰ σβύσουν τὴν δίψα γιὰ μάθησι τοῦ νεαροῦ Κυπρίου. Γι' αὐτὸ τράβηξε ἔνωρις γιὰ τὸ περίφημο μοναστήρι τοῦ Μαχαιρᾶ. Ἐκεῖ βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ πλουτίσῃ τὶς γνώσεις του. Καὶ τὶς πλούτισε διαβάζοντας Ἑλληνες Πατέρες καὶ ἀρχαίους κλασικούς.

Ἄλλὰ στὸ Μαχαιρᾶ δὲν μένει γιὰ πολὺ ὁ Κυπριανός. Μιά ἀποστολὴ τὸν φέρνει στὴν Βλαχία. Ἐκεῖ ὁ Ἡγεμὼν Μιχαὴλ Σούτσος τὸν περιβάλλει μὲ ἰδιαίτερη στοργή, γιὰ τὸ πρόσωπο τοῦ νεαροῦ κυπρίου σπινθηροβολεῖ τὸ πνεῦμα τῆς ἀγάπης γιὰ τοὺς μεγάλους καὶ ἐθνικὸς ὀρίζοντες. Καὶ τὴν στοργὴ του ὁ Σούτσος τὴν δείχνει μὲ πολλοὺς τρόπους. Φροντίζει γιὰ τὴν καλύτερη μόρφωσι τοῦ Κυπριανοῦ, πὺν στὸ μεταξὺ ἔχει γίνει κληρικὸς, καὶ τὸν φέρνει σὲ ἐπαφὴ μὲ τοὺς Ἑλληνες ἡγέτες πὺν προετοιμαζαν τὸν ξεσηκωμὸ τοῦ Γένους.

Ἔτσι, ὅταν στὰ 1802 ὄριμος πιά ξαναγύρισε πίσω στὴν Κύπρο, ὁ Κυπριανὸς ἦταν βαθειὰ μορφωμένος καὶ τὰ ἡγετικά του προσόντα πιδ λαμπικαρισμένα. Νὰ γιὰ

τί γρήγορα βρίσκεται στις ἐπάλξεις τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἐθνικοῦ ἀγῶνος. Κέντρο του κάνει τὴν Λευκωσία, ὅπου λίγα χρόνια ἀργότερα ἀνεβαίνει στὸ μαρτυρικό ἀρχιεπισκοπικό θρόνο τοῦ Ἀπ. Βαρνάβα.

Τὸ ἀνέβασμα τοῦ Κυπριανοῦ στὸν ἀρχιεπισκοπικό θρόνο σήμανε τὴν ἔναρξιν μιᾶς νέας περιόδου πολὺπλευρης δράσεως τῆς κυπριακῆς ἡγεσίας σ' ὅλους τοὺς τομεῖς, παρατηρεῖ ὁ Κ. Σπυριδάκης. Οἱ ποικίλες ἀνάγκες τοῦ λαοῦ στάθηκαν ἡ πρώτη του φροντίδα. Κι' ἀνάμεσα σ' αὐτὲς ξεχώρισε μιά: Τὴν ἀνάγκη πρὸ ἐπιμελημένης μορφώσεως τῶν παιδιῶν τοῦ νησιοῦ. Κι' ἦταν, ἀλήθεια, αὐτὸ μιά ἐπείγουσα ἀνάγκη γιὰ τὸν ταλαιπωρημένο ἐκεῖνο τόπο, γιὰτί ὅπως ὅλες οἱ μαρτυρίες τονίζουν, «τὸ πλεῖστον τοῦ λαοῦ, πιεζόμενον ἀπὸ τὴν σκλαβιά, ἦταν φτωχὸ πνευματικῶς κι' ἀγράμματο». Τὴν ἴδια διαπίστωση κάνει μὲ πόνο καρδιάς καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κυπριανός, υπογραμμίζοντας τὴν ἔλλειψιν σχολείου. «Τὰ παραμικρότερα νησιά, γράφει, καὶ αἱ παραμικρότερα πολιτεῖαι ἔχουσι κοινὰ σχολεῖα καὶ μίαν Κύπρον, ἓν κοινὸν μουσεῖον κἂν τῶν γραμματικῶν δὲν εἶναι ἄξια νὰ συστήσει διὰ νὰ σπουδάξωσι τὰ παιδιά τῆς πολιτείας... Ἄλλὰ πηγαίνεις καὶ βλέπεις μίαν ἀμάθειαν εἰς ὅλους γενικῶς καὶ εἰς ἰερωμένους καὶ λαϊκοὺς καὶ κάποια ἦθη ἀνυπόφορα». Οἱ λίγες αὐτὲς φράσεις δείχνουν «ποῖος ἀναγεννητικὸς ἀνεμὸς φυσοῦσε μέσα στὰ στήθη τοῦ Κυπριανοῦ καὶ πόσο ποθοῦσε τὴν ἀνύψωσιν τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ». Γιὰ τοῦτο θεώρησε σὰν πατριωτικὸ καθήκον καὶ σὰν ἀπαραίτητο χρέος του, τὴν ἰδρύσιν τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς του, τοῦ «Ἑλληνομουσείου» ὅπως τότε τὸλεγαν, πού τὸ ἐγκαινίασε τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1812.

Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ἰδρυτικὴν πράξιν τῆς Σχολῆς αὐτῆς, ὁ Κυπριανός τῆς ἔταξε μεγάλον καὶ ἱερὸ σκοπὸν. Ἦθελε, ὅπως γράφει στὸ σημαντικὸν αὐτὸ ἔγγραφο, πού ἀποτελεῖ πολὺτιμη διαθήκην του πρὸς τὸ Γένος, στὸ «κοινὸν αὐτὸ Σχολεῖον νὰ διδάσκωνται οἱ παῖδες τῆς πολιτείας τὴν πατριον πίστιν αὐτῶν, τὸ μόνον προτιμότερον καὶ ἀναγκαιότερον, καὶ νὰ ἐκπαιδεύωνται ἐν ταύτῳ, καὶ ἦθῃ χρηστά, ὅπου μὲ τὸ μέ-

σον τῆς μαθήσεως προβαίνοντες εἰς τὴν ἀνδρικήν ἡλικίαν νὰ γίνωνται ἄνδρες θεοσεβεῖς, φρόνιμοι, χρηστοίθεις, δίκαιοι, φιλοπάτριδες». Γι' αὐτὸ, στὸ τέλος τοῦ ἰδρυτικοῦ, συνιστᾷ σ' ὅλους τοὺς Κυπρίους νὰ διατηροῦν καὶ νὰ ὑπερασπίζωνται «τὴν Ἱερὰν Σχολὴν ταύτην ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ, ὡς ἴδιον ἀφιέρωμα τῷ Θεῷ, ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς Σχολῆς ταύτης, ἂν ἦθελε τὸ καλέσῃ ἢ χρεῖα καὶ μέχρις αἵματος».

Ὅπως τονίζουν ὅσοι, Ἕλληνες καὶ ξένοι, ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν γραμμάτων καὶ τῆς παιδείας στὴν τουρκοκρατούμενη Κύπρον, καὶ ὅπως ἰδιαίτερα γράφει ὁ ἀείμνηστος ἱστορικὸς καὶ Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος στὸ εἰδικὸν ἔργον του γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κύπρου, ἡ Σχολὴ αὐτὴ «ὑπέβη τὸ φτωχότερον καὶ χρησιμότερον ἔργον τοῦ Κυπριανοῦ».

Καί, στὰ 1821, οἱ βάρβαροι κατακτηταὶ δὲν σκότωσαν μόνον τὸν Ἐθνάρχη. Διέλυσαν καὶ τὸ Σχολεῖόν του, πού μὲ τόσους κόπους εἶχε ἰδρύσει. Ἄλλ' ἀφοῦ πέρασε ὁ σάλος τῶν τραγικῶν ἐκείνων γεγονότων, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Πανάρετος ἰδρύσκει καὶ πάλιν τὴν Σχολὴν στὰ 1830. Ἀργότερα πῆρε τὴν τελικὴν τῆς μορφήν καὶ ζῆ μέχρι σήμερα—εἶναι τὸ Παγκύπριον Γυμνάσιον Λευκωσίας—γιὰ νὰ διαλαλή τὴν ἡ παιδείαν τοῦ Γένους ὀφείλει στὸ Πνεῦμα, ὅταν τὸ ἐνσαρκώνουν Κυπριανοί!

Ἡ Σχολὴ τῆς Λευκωσίας δὲν ἦταν τὸ μόνον δείγμα τῆς ἀγάπης τοῦ φλογεροῦ κληρικοῦ στὴν παιδείαν. Ὅταν στὰ 1820 ἰδρύθηκε ἡ Σχολὴ τῆς Λεμεσοῦ πρῶτος τὴν ἐνίσχυσε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος. Τὸ παράδειγμα τοῦ τὸ μιμήθηκαν καὶ ἄλλοι προὔχοντες, πού ἐφωδίασαν τὴν καινούργια Σχολὴ μὲ μιὰ πλοῦσιν Βιβλιοθήκην. Τὸ ἴδιο ἐνδιαφέρον ἔδειξε καὶ ἀργότερα, ὅπως θὰ δοῦμε, γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παιδείας στὴν μᾶλλον Ἑλλάδα.

Δὲν περιορίζεται στὸ κεφάλαιον «παιδείαν» ἡ γνωστὴ κοινωνικὴ δράσις τοῦ Κυπριανοῦ. Καλύπτει καὶ ἄλλους πνευματικὸς τομεῖς. Καὶ ἄλλες ἀνάγκες τοῦ πονεμένου λαοῦ τράβηξαν τὸ ἐνδιαφέρον του. Ἀπὸ τὰ ὀλίγα στοιχεῖα, πού σώζονται ἢ πού ἔχουν ἤδη παρουσιασθῆ, φαίνεται ἡ πολὺ-

πλευρη κοινωνική εργασία του. Ἐγγραφα, πού ἔχουν δημοσιευθῆ ἔδω καί ἐκεῖ, δείχνουν τόν Κυπριανόν νά ἐνδιαφέρεται γιά κάθε πόνου τοῦ λαοῦ καί νά δίδη λύσεις σέ κάθε πρόβλημά του. Σέ πολλά «κοινωνικά ἔργα πρωτοστάτησε, σημειώνει ἕνας ἀπό τούς μελετητάς του, ρυθμίζοντας τίς πολιτικές καί οἰκονομικές σχέσεις τοῦ νησιοῦ μέ τήν τουρκική διοίκηση, περνώντας ὡς ἡ σπουδαιότερη προσωπικότητα τῆς Κύπρου κατά τούς χρόνους ἐκείνους».

Ἄλλ' ἡ κοινωνική δράσις τοῦ Κυπριανοῦ δέν ἐμπόδιζε τήν πνευματική καί ἐθνική του δράσι. Σάν ἡγέτης πνευματικός, πού ἦταν, ἡγέτης μέ βαθειά πίστι, μεγάλη καρδιά, στάθηκε στό προσκήνιο κάθε πνευματικῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἐποχῆς του. Κήρυξ γλυκῆς μεταλαμπάδευε στίς καρδιές τῶν ἀκροατῶν του πίστι ἀπό τή δική του πίστι, ἀνδρεία ἀπό τή δική του ἀνδρεία, παλμό ἀπό τὸ δικό του παλμό.

11. «ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΙΣΤΙ ΚΑΙ ΤΟ ΓΕΝΟΣ»

Τὸ 1814 φάνηκε στό ἐθνικὸ προσκήνιο ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία. Μέσα σέ λίγο καιρὸ ἡ Ἐταιρεία ἀπλώθηκε παντοῦ, ὅπου ἀκουγόταν ἡ φωνὴ τοῦ Ἐθνους καί κτυποῦσε μέσ' στὰ στήθη καρδιά ἑλληνική. Μιά τέτοια καρδιά ἑλληνική κτυποῦσε καί ἐκεῖ κάτω. Ἦταν ἡ καρδιά τῆς Κύπρου, τοῦ θρυλικοῦ αὐτοῦ «Ἀκρίτα τοῦ Ἑλληνισμοῦ». Ἦταν, λοιπόν, δυνατὸ νά μὴ μάθῃ τὸ τρανὸ μυστικὸ κι' ἡ καρδιά ἐκείνη;...

Καί τὸ ἔμαθε... Μιά ἡμέρα ἔφθασε στὴ Μεγαλόνησο ὁ πρῶτος ἀπεσταλμένος τῆς Φιλικῆς—ἄγνωστο μᾶς εἶναι τ' ὄνομά του—πού μύησε τὸν Κυπριανὸ καί ἄλλους. Λίγο ἀργότερα, στὰ 1818, τρεῖς-τέσσερεις ἄλλοι ἀπεσταλμένοι τῆς ἔφθασαν στό πολυβασιανισμένον νησί. Κατόπιν ἐπεσκέφθηκε τὴν Κύπρο ὁ Μετσοβίτης Φιλικὸς Ὑπατρος. Κατ' ἄλλους δέν ἐπῆγε στὴν Κύπρο ὁ Ὑπατρος, ἀλλ' ἕνας ἄλλος δραστήριος Φιλικὸς, ὁ Ἀποστόλης. Φαίνεται ὅμως πὼς ἡ πρώτη ἐκδοχὴ εἶναι ἡ ὀρθότερα—πράγμα πού στηρίζεται καί στὴν ἐπιστολὴ τοῦ Ὑψηλάντη, πού ἀναφέρουμε πῶς κάτω. Καί ἡ δευτέρα ὅμως γνώμη ἔχει τούς ὑποστηρικτάς της. Ὅπως δὴποτε ἡ ἀφιξίς τοῦ Φιλικοῦ στὴν Κύπρο χαιρετίσθηκε μέ χαρὰ

ἀπὸ τὸν Κυπριανὸ καί τούς προκρίτους, πού ἀπεφάσισαν νά στείλουν χρήματα στὸν Ἀλέξανδρο Ὑψηλάντη γιά τὴν ὀργάνωσι τῆς παιδείας καί τίς ἀνάγκες τοῦ ἀγῶνος, πού ἐτοιμαζόταν.

Ὁ Ὑπατρος, γυρίζοντας πίσω ἔκανε γνωστὲς τίς προθέσεις τοῦ Ἐθνάρχου καί τῶν προκρίτων στὸν Ὑψηλάντη. Κι' αὐτὸς δίνει τότε ἐντολὴ στὸν Ἀντώνιο Πελοπίδα, πού γυρίζοντας ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο θὰ πέραγε ἀπὸ τὴν Κύπρο νά παραλάβῃ τίς δωρεὰς τῶν Κυπρίων πατριωτῶν. Συγχρόνως ὅμως δίνει στὸν Πελοπίδα καί μιὰ προσωπικὴ ἐπιστολὴ στὸν ἴδιο τὸν Κυπριανόν, στὴν ὁποία ἐπιβεβαιώνεται ἡ συμμετοχὴ τῶν Κυπρίων στὴν προπαρασκευὴ τοῦ ἀγῶνος καί φαίνεται ἡ βαθειὰ ἐκτίμησις πού ὁ Ὑψηλάντης ἔτρεφε στὸν Κύπριο Ἐθνάρχη⁽¹⁾.

Ὅμως ἡ συμβολὴ τῶν Κυπρίων δέν ἐπρόκειτο, βέβαια, νά περιορισθῆ σ' αὐτὴ τὴν χρηματικὴ ἐνίσχυσι τοῦ ἀγῶνος. Λίγους μῆνες ποῖν ἀπὸ τίς σφαγὲς τοῦ Ἰουλίου 1821 φθάνει στό λιμάνι τῆς Λάρνακος ὁ Θεόφιλος Θησεύς, μιὰ ἀπὸ τίς πῖο δυναμικὲς μορφές, πού συνέδεσαν τὸ ὄνομά τους—μέ τὴν Κύπρο. Ἀπὸ τὴ Λάρνακα ὁ Θησεύς τραβᾷ στὴ Λευκωσία ἀπ' ὅπου ἀρχίζει τὴ δουλειὰ του. Συνεργάζεται μέ τὸν Κυπριανόν γιά τὴν τῶνσι τῆς ἐπαναστατικῆς ἀτμοσφαιράς στό νησί. Τρέχει παντοῦ σκορπώντας τίς προκηρῦξεις του, πού καλοῦν τούς Κυπρίους νά ξεσηκωθοῦν.

Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ δουλειὰ αὐτὴ δέν ἔγινε μέ ὀση σύνεσι καί προφύλαξι ἀπαιτούσαν οἱ δύσκολοι καιροὶ καί οἱ προκηρῦξεις ἔπεσαν στὰ χέρια τῶν Τούρκων, ὅταν ἔπιασαν τὸν σύντροφο τοῦ Θησεά, τὸν Χατζῆ Πετροῦ. Ἐκείνοι τίς ἐπῆγαν τρομαγμένοι στὸν Διοικητὴ τους, στὸν τρομερὸ Μουσταφᾶ Μεχμέτ. Ὁ Μεχμέτ ἔγινε θηριό ἐναντίον τῶν κληρικῶν καί τῶν προὔχόντων, πού θεωροῦσε ὑπευθύνους. Καί ἀνάμεσα στοὺς ὑπευθύνους πῖο ὑπεύθυνο θεωροῦσε τὸν Μιλέτ-Μπασῆ (Ἐθνάρχη),

(1) Αὐτὸ τὸ ὄμορφο γράμμα, πού γιά λόγους στενότητος χώρου δέν ἀναδημοσιεύουμε, πρωτοδημοσιεύθηκε πρὸ καιροῦ στό περιοδικὸ «Ἑλληνικὴ Κύπρος» (τεύχος 55, 1953, σ. 252) ἀπὸ τὸν κ. Ἐμμ. Πρωτοψάλτη.

τὸν Κυπριανό. Αὐτὸν ἂν ἔβγαζε ἀπὸ τῆ μέση, κάθε προετοιμασία γιὰ τὴν ἐπανάστασι θὰ παρέλυε. Τοῦτο ὅμως δὲν ἦταν καὶ τόσο εὐκόλο. Γιὰ νὰ τὸ πετύχη χρειαζόταν ἔγκρισι τῆς Πύλης. Αὐτὸ τὸν κάνει νὰ στείλῃ ἓνα κατάλογο μὲ 486 *προγραφές στὸν Σουλτάνο, ἔχοντας πάνω-πάνω τὰ ὀνόματα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ τῶν ἄλλων Ἐπισκόπων...

Στὸ μεταξὺ τὰ πράγματα ἀγρίεψαν πιὸ πολὺ. Ἡ ἄφιξις τοῦ Κανάρη στὸ νησί μὲ τρία ἑλληνικὰ πλοῖα καὶ τὰ χαρούμενα μαντάτα, ποὺ μίλαγαν γιὰ νίκες στὸν ἐπαναστατημένο Μωρητᾶ, ἠλέκτριζαν τοὺς σκλάβους, ἐξαγρίωναν τοὺς κατακτητὰς. Ὁ αἰμοδιψῆς Μεχμέτ μὲ τὸν τουρκικὸ συρφετό, ποὺ στὸ μεταξὺ τοῦ εἶχε στείλει ὁ Σουλτάνος, ἔσπερνε παντοῦ τὴ φρίκη καὶ τὸν ὄλεθρο. Σὺλλήψεις, φυλακίσεις, ἀνδραποδισμοί, σφαγές συνεχίζονταν τὸ ἄμοιρο νησί μας...

Ἄλλ' ὁ λαὸς ἔμενε ἀκλόνητος. Ὁ Ἐθναρχῆς του ἦταν ἀτρόμητος σὲ ἐπάλξεις τοῦ ἀγῶνος. Μέρα-νύκτα ἐνίσχυε, τόνωνε τὸ σκλάβο λαὸ μὲ ὀμιλίες, μὲ κηρύγματα, μὲ ἐγκυκλίους, παρ' ὅλα ὅτι ἤξερε τί τὸν περιμένε. Γιὰ τὸ τέλος του μίλησε καὶ στὸν Ἀγγλο περιηγητὴ Carne, ποὺ τότε ἔτυχε νὰ περνᾷ ἀπὸ τὴν Κύπρο.

—Ὁ θάνατός μου δὲν ἀπέχει πολὺ, τοῦ εἶπε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος. Γνωρίζω ὅτι δὲν περιμένουν παρὰ τὴν κατάλληλη εὐκαιρία, γιὰ νὰ μὲ θανατώσουν.

—Ἄλλὰ τότε γιατί μέσα σὲ τόσοσιν κινδύνους δὲν φροντίζετε καὶ γιὰ τὴν ἀτομική σας σωτηρία καὶ δὲν ἐγκαταλείπετε τὸ νησί; ἐρώτησε ὁ περιηγητής.

Τότε ὁ μέγας αὐτὸς Ἐθναρχῆς τῆς Κύπρου ἐπανελάβε κάτι, ποὺ λίγες ἡμέρες πρὶν εἶχε πῆ ὁ Γενάρχῆς ὅλου τοῦ Γένους ὁ Πατριάρχῆς Γρηγόριος Ε'. Ἐτόνισε τὴν ἀπόφασί του νὰ ἀγωνισθῆ μέχρι τέλους—ὅπως πάντα ἔκαναν οἱ γνήσιοι ἡγέται τοῦ λαοῦ μας.

—Θὰ παραμείνω, εἶπε στὸν Carne, νὰ προσφέρω κάθε δυνατὴ προστασία στὸν πληθυσμὸ τῆς Κύπρου, μέχρι τῆς τελευταίας μου ἀναπνοῆς καὶ ἔχω ἀπόφασιν νὰ θυσιάσθω μαζί τους.

Τὴν ἡρωϊκὴ αὐτὴ ἀπάντησι τοῦ Ἐθνο-

μάρτυρος μᾶς τὴν περιέσωσε ὁ ἴδιος ὁ Carne σὲ μιά του ἐπιστολή, ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ περιοδικὸ «Κυπριακὰ Χρονικὰ» τοῦ 1930.

Στὸ μεταξὺ ὁ Κουτσὺν Μεχμέτ πῆρε τὴν ἔγκρισιν τῆς Πύλης γιὰ τὴ σφαγὴ τῶν κληρικῶν, τῶν κοτζαμπάσηδων καὶ τῶν πλουσίων, ποῦχε γράψει στὸν κατάλογο τῶν προγραφῶν. Τότε ἀμέσως κάλεσε τοὺς ἀγάδες τῶν πόλεων καὶ τῶν χωριῶν, γιὰ νὰ σκεφθῆ μαζί τους τὸν τρόπο, ποὺ θὰ ἐκτελοῦσε τὸ σουλτανικὸ διάταγμα τῆς σφαγῆς. Ἦθελε ὅλοι οἱ Μουσουλμάνοι νὰ πάρουν μέρος ὡς συνυπεύθυνοι στὸ κακούργημά του. Στὴν ἀρχὴ μερικοὶ ἦσαν διστακτικοί, ἂν ἔπρεπε νὰ σφαγοῦν ὅλοι. Τελειωτικὰ ὅμως ἀπεφασίσθηκε, ὅπως τὸ διάταγμα ἐκτελεσθῆ κατὰ γράμμα. Ἀφοῦ διαβάστηκε πάλι μπροστὰ σ' ὅλους, ἐπιδοκιμάστηκε καὶ δόθηκε διαταγὴ στὸν Μεχμέτ ν' ἀρχίσῃ ἀμέσως τὴ σφαγὴ. Καὶ τότε ὁ πονηρὸς αὐτὸς Ἀνατολίτης, γιὰ νὰ πιάσῃ ὅλους τοὺς Ἕλληνας προκρίτους, τοὺς κάλεσε στὴ Λευκωσία τάχα γιὰ σύσκεψιν. Πολλοὶ δὲν ὑποψιάσθηκαν τὸ τέχνασμα καὶ σὲ λίγο βρέθηκαν μέσα στὰ μπουντρούμια τῆς κυπριακῆς πρωτεύουσας. Ἀνάμεσα τοὺς ἦταν καὶ οἱ Μητροπολίτες τῆς Κύπρου. Γιὰ τὸν Κυπριανὸ ἡ ἔρευνα δὲν ἔχει διακριθῆσιν πότε ἀκριβῶς συνελήφθη. Πολλοὶ ὑποστηρίζουν ὅτι πιάστηκε μαζί μὲ τοὺς ἄλλους Μητροπολίτας καὶ προκρίτους καὶ ρίχτηκε στὴ φυλακὴ μαζί τους. Πάντως μὲ ἀτρόμητο θάρρος ἀντιμετώπισε τὴ σύλληψιν του. Καὶ ὅταν, ὅπως διασώζει ἡ παράδοσις, ἔνας ἀγαθὸς Τοῦρκος, ὁ Κιόρογλου, προσπάθει νὰ τὸν σώσῃ, φυγαδεύοντάς τον, οἱ προσπάθειές του προσέκρουσαν ἐπάνω στὴν ἀγάπην τοῦ Ποιμενάρχου γιὰ τὸ λαό.

«παρὰ τὸ γαῖμαν τοὺς πολλοὺς
ἐν κάλλιον τοῦ ἐπισκόπου»

εἶναι ἡ ἀπάντησις ποὺ βάζει στὸ στόμα τοῦ Κυπριανοῦ ὁ ποιητὴς Μιχαηλίδης στὸ ἐπικό του ποίημα «ἡ 9ῃ Ἰουλίου 1821 ἐν Λευκωσίᾳ». Ἀπάντησις ἡρωϊκὴ, ὅμοια μ' ἐκείνην ποὺ ἔδωσε πάλι ὁ Ἐθναρχῆς, ἐξ ὀνόματος ὅλων τῶν κρατουμένων ὅταν τοὺς προτάθηκε νὰ ἀλλαξοπιστήσουν.

«Ἡ Ρωμηοσύνη δὲν πεθαίνει» ὅσο
τὸ δέντρο τῆς κλαδεύεται τόσο
φουντώνει! Σκοτώστε μας!»

Σὰν ξημέρωσε ἡ τραγικὴ 9ῃ Ἰουλίου
ὁ Ἐθνάρχης μὲ τοὺς Δεσποτάδες βρέθη-
καν μπρὸς στὸν Πασά. Ἐκεῖ, στὸ Διοικη-
τήριό τῆς Λευκωσίας, παίζεται ἡ προτελευ-
ταία σκηνὴ ἑνὸς μεγαλειώδους δράματος.
Ὁ Πασάς κατηγορεῖ τὸν Κυπριανὸ καὶ τοὺς
ἄλλους Ἐπισκόπους ὅτι ἔφεραν ἄρματα
στὰ κρυφὰ καὶ ἀρμάτων τὰ παλληκάρια,
ὅτι μοίραζαν «χαρτιά» (προκηρύξεις) γιὰ
νὰ ξεσηκωθοῦν οἱ Ρωμηοὶ καὶ νὰ φᾶνε
τὴν Τουρκιά...

Ὁ Μιχαηλίδης βρίσκει τώρα τὴν εὐκαι-
ρία νὰ ψάλῃ τὸ μεγαλεῖο τῆς φυλῆς του.
Βάζει στὸ στόμα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου λό-
για ἡρωϊκά, πὺν πάντα θὰ φέρουν ρίγη
συγκινήσεως καὶ δάκρυα στὰ μάτια. Τὰ
παραθέτω στὴν τοπικὴ διάλεκτο, πὺν ἔγρα-
ψε ὁ ποιητής:

«Ἡ ρωμηοσύνη ἔφ' φυλὴ συνώτchαιρη
τοῦ κόσμου.
Κανένας δὲν εὐρέθηκε γιὰ νὰ
τὴν ἤξηλείψῃ,
κάνενας, γιατί χέπει τὴν 'που τ' ἄψη
ὁ Θεός μου.
Σφάξε μας οὐλους τchi' ἄς γενεῖ
τὸ γαῖμαμ μας αὐλάτchin
κάμε τὸν κόσμον ματcheλεῖον
τchai τὸυς ρωμηοὺς τραούλια,
ἀμμά 'ξέρε πὺς ὕλαντρον ὄντας
κοπεῖ καβάτchin,
τριγύρου του πετάσσονται
τροκόcha παραπούλια.
Τὸ 'νιν ἀντὰν νὰ τρώ τὴ γῆν,
τρώει τὴ γῆθ θαρκέται,
μὰ πάντα τcheῖνον τρώεται
τchai τcheῖνον καταλυέται...» (2).

«Ὡ! πόσο μεγάλος πρέπει νάταν ὁ φτω-
χὸς Μιχαηλίδης, πὺν μπόρεσε δίχως μεγά-
λῃ μόρφωσι, νὰ ζωγραφίσῃ τόσο ἐξαισία
τὴν πίστι τοῦ Ἐθνομάρτυρος!»

Δυστυχῶς ἡ ἱστορία δὲν ἔχει σώσει
πολλὰ στοιχεῖα οὔτε καὶ γιὰ τὶς τελευταῖες

στιγμὲς τοῦ γενναίου αὐτοῦ κυπρίου Ἐ-
θνομάρτυρος. Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς βιογρά-
φους τοῦ σημειώνουν ὅτι τὰ τελευταῖα του
λόγια πρὸς τὸ δῆμο ἦταν: «Ἐκτέλεσον τὴν
ἐντολὴν τοῦ ἀπηνοῦς κυρίου σου». Σύμφωνα-
να μ' ἄλλες ἀφηγήσεις, λέγεται πὺς ἐπανε-
λαβε τὴ φράσι πὺς ἡ Ἑλλάδα δὲν πεθαί-
νει, ὅσο κι' ἂν τὴν πελεκᾶνε... Κατόπιν φί-
λησε τὸ σχοινὶ καὶ ὁ δῆμος τοῦ τὸ πέρασε
στὸ λαμό... Σὲ λίγο ἡ ψυχὴ του, ἡ ἄγια
του ψυχὴ, φτερούγισε στὰ οὐράνια, παίρ-
νοντας θέσι στὴν ἡρωϊκὴ λεγεὼνα τῶν Ἐ-
θνομαρτύρων «ποῦναι δλόφωτο σύννεφο κι'
ἀργοπλέει στοῦ αἰθέρα τὰ χρυσᾶ φωτο-
πέλαγα...».

Μαζὶ μὲ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο ἀπεκεφάλι-
σαν καὶ τὸν Γεώργιο Μασούρα, ἐπιτετραμ-
μένο τῆς Κύπρου στὴν Πόλι καὶ τοὺς τρεῖς
Μητροπολίτας, τὸν Πάφου Χρύσανθο, τὸν
Κιτίου Μελέτιο καὶ τὸν Κηρυνεῖας Λαυ-
ρέντιο. Συγχρόνως στὸν πλάτανο κρέμασαν
τὸν ἀρχιδιάκονο τοῦ Κυπριανοῦ Μελέτιο.
Τὴν ἐπομένη ἡμέρα καρατομήθηκαν καὶ
ἄλλοι κληρικοὶ καὶ πρόκριτοι.

Οἱ δύο ἐκείνες τραγικὲς ἡμέρες τῆς ἱ-
στορίας τῆς Κύπρου, ἡ 9ῃ καὶ ἡ 10ῃ Ἰου-
λίου 1821, ἦταν τὸ κορύφωμα τῶν σφα-
γῶν, πὺν εἶχαν ἀρχίσει ἐξῆ μῆνες πρὶν.
Δεκάδες κληρικοὶ βρήκαν τότε τραγικὸ θά-
νατο. Ἐκατοντάδες πρόκριτοι ὑπέγραψαν
μὲ τὸ αἷμά τους τὸν πόθο νὰ ἰδοῦν ἐλεύθε-
ρη τὴ γῆ τῶν πατέρων τους. Οἱ Ἐκκλησί-
ες καὶ τὰ Μοναστήρια—οἱ θεματοφύλακες
αὐτοὶ τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ μας πολιτι-
σμοῦ—ἐδοξίμασαν τὴν ἀρπακτικὴ διάθεσι
τοῦ Τούρκου. Ὁ Κηπιάδης στὸ βιβλίο του
«Ἀπομνημονεύματα τῶν τραγικῶν κατὰ
τὸ 1821 ἐν Κύπρῳ σκηνῶν» μεταξὺ ἄλλων
γράφει: «Ὁ κάλαμος ἀδυνατεῖ τῷ ὄντι νὰ
περιγράψῃ τὴν ἔμπλεων φρίκης ἐκείνην
κατάστασιν... Πανικός καὶ φόβος τοὺς Χρι-
στιανοὺς ραγιάδες ἐκράτει καὶ οἱ Ναοὶ
τοῦ Ἐπίστου κατεπατήθησαν, ἐσπλήθησαν,
ἐδημεύθησαν...». Καὶ μὲ τὰ ἴδια χρώματα
ζωγραφίζον τὶς ἀπαίσιες ἐκείνες ἡμέρες
ὁ Rougueville, ὁ Γόρδων καὶ ὅσοι ἄλλοι
ξένοι ἀσχολήθηκαν μὲ τὰ γεγονότα ἐκεῖνα.

Στὰ χρόνια ἐκεῖνα τῆς μαύρης σκλα-
βιάς ἡ θυσία τοῦ κυπρίου Ἐθνάρχου ἦταν
ἐθνικὴ προσφορά. Πόνεσε ὁ σκλάβος λαὸς

(2) Γλωσσάριο: Τραούλια=τραγιά, ὕλαν-
τρον=τὸ δασοφουντωμένο δένδρο, καβάτchin
=καβάκι.

σάν αντίκρουσε τὸ σχοινὶ τοῦ Γενάρχου του. Ἄλλὰ συγχρόνως πῆρε θάρρος καὶ δύναμι ἀπὸ τὴν ἀκατάβλητη ἀνδρεία του. «Ἡ θυσία τοῦ Ἐθνάρχου, τονίζει ἕνας ἀπὸ τοὺς βιογράφους του, ἐτόνωσε τὰ ναρκωμένα ἑλληνικὰ νεῦρα καὶ ἐξωογόνησε τὰ ἔθνικὰ αἰσθήματα» τοῦ λαοῦ, πού ἀπὸ τότε πρωτοεκήρuxe τὸν πόθο τῆς ἀνεξαρτησίας του μετὴν διακήρυξι τῆς 6ης Δεκεμβρίου 1821. Ἐγγραφο πὺ εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ ἀξιολογώτερα γραπτὰ μνημεῖα τῆς νεωτέρας κυπριακῆς ἱστορίας καὶ μιὰ τρανὴ ἀπόδειξις τῆς ἐπιδράσεως τῆς θυσίας τοῦ Ἐθνομάρτυρος.

Τὸν ἴδιο καιρὸ ἡ θυσία τοῦ Ἐθνάρχου παρώτρυνε καὶ πολλοὺς κυπρίους νὰ καταφύγουν στὴν ἀγωνιζομένη Πατρίδα. Ἔτσι πολλοὶ νεαροὶ κύπριοι κατετάγησαν στὴν ὀνομαστή «Φάλαγγα τῶν Κυπρίων» πὺ ἀγωνίσθηκε παντοῦ κάτω ἀπὸ τὶς διαταγές τοῦ στρατηγοῦ Χατζῆ Πέτρου. Γι' αὐτὸ κ' ὁ Χατζῆ Πέτρος ἔλεγε δείχνοντας τὰ ρωσίσμιά του: «Αὐτὰ μοῦ τᾶδωσε ὁ ἠρωστὸς καὶ ἡ παλληκαριά τῶν Κυπρίων Φαλαγγιτῶν». Στὸ Μεσολόγγι ἔπесαν πολλοὶ Κύπριοι καὶ στὴ μάχη τῶν Ἀθηνῶν 130 παιδιὰ τῆς Μεγαλονήσου σκοτώθηκαν στὴν πεδιάδα καὶ στὴν ἀκτὴ τοῦ Φαλήρου. Στὸν κατάλογο τῶν ἀγωνιστῶν, πὺ σώζεται στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη, φαίνεται ὅτι πεντακόσιοι ὀγδόντα Κύπριοι ἤρθαν στὴν Ἑλλάδα καὶ πολέμησαν τὸ Εἰκοσιένα, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους οἱ περισσότεροι ἔπесαν σὲ διάφορες μάχες.

Ἡ ἔθνικὴ προσφορὰ τῆς θυσίας τοῦ Κυπριανοῦ δὲν περιορίσθηκε μέσα στὰ χρονικὰ ὅρια τοῦ Εἰκοσιένα. Καὶ στὰ κατόπιν χρόνια ὡς τὰ σήμερα ἡ ἱερὴ καὶ ἄσβεστη μνήμη τοῦ Ἐθνομάρτυρος—κατάσπαρτη εἶναι ἡ Κύπρος ἀπὸ ἀνδριάντες του καὶ μνημεῖα του—ξυλαφρώνει τὴ βαρεῖα ἀτμόσφαιρα, πὺ πιέζει τὰ στήθη τῶν ἀδελφῶν μας. Σταλάζει τὴ δροσιὰ τῆς ἐλπίδος ὅτι ἡ μεγάλη ἡμέρα πλησιάζει. Ἐπάνω ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα, μέσα στὶς αἰωνόβιες πόλεις καὶ στὶς κορυφές τῶν βουνῶν τῆς Κύπρου χαράζει κίλας τὸ γλυκοχάραμά της. Φθάνει ἡ στιγμή, πὺ ξανά νέες τριήρεις τῶν Ἀθηναίων καὶ νέα καράβια τοῦ Βυζαντίου θὰ μεταφέρουν στὴν Κύπρον τὴν πολυπόθητὴ ἐλευθερία της!

—Ω Θεέ μου, δῶσε μιὰ ὥρα νωρίτερα νὰ σημάνη τούτη ἡ ἄγια στιγμή!

I. ΑΛΕΞΙΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Κηπιάδου Γεωργ., Ἀπομνημονεύματα τῶν κατὰ τὸ 1821 ἐν τῇ νήσῳ Κύπρῳ τραγικῶν σκηνῶν, Ἀλεξάνδρεια 1888.
2. Κυπριανοῦ Ἀρχιμανδρίτου, Ἱστορικὴ χρονολογικὴ τῆς νήσου Κύπρου, Ἐνετίησιν 1788.
3. Γεωργίου Φιλίππου, Εἰδήσεις ἱστορικαὶ περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, Ἀθήναι 1875.
4. Περιστιάνη Κ., Γενικὴ Ἱστορία τῆς νήσου Κύπρου, Λευκωσία, 1910.
5. Ζαννέττου Φιλίου, Ἱστορία τῆς Νήσου Κύπρου, τόμ. Α', Λάρνακα, 1910.
6. Παπαδοπούλου Χρυσοστόμου, Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου ἐπὶ Τουρκοκρατίας (1571-1878), Ἀθήναι, 1929.
7. Ἰντιάνου Ἀντ., Ἐκλογή ἀπὸ τὰ ποιήματα τοῦ Βασίλη Μιχαηλίδη, Λευκωσία, 1942.
8. Παναγυρικὸν Λεύκωμα ἐπὶ τῇ τελετῇ τῶν ἀποκαλυπτηρίων τῆς προτομῆς τοῦ Ἐθνομάρτυρος Κυπριανοῦ ἐν τῇ γεντειρᾷ αὐτοῦ Στροβόλῳ, Ἐπιμέλεια Κ. Δ. Χριστοφίδου, Λευκωσία, 1929.
9. Φιλίππου Λοῖζου, Τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἐν Κύπρῳ ἐπὶ Τουρκοκρατίας, Λευκωσία, 1930.
10. Λανίτη Νικ. Ὁ Ἀκρίτας τοῦ Ἑλληνικοῦ νότου, Ἀθήναι, 1945.
11. Βαγενὰ Θάνου, Χρονικὰ τῆς Κύπρου, Ἀθήναι, 1954.
12. Καραμάνου Κυρ, Κύπρος, Ἀθήναι, 1954.
13. Σπυριδάκη Κ., Ὁ Ἐθνομάρτυρ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Κυπριανός, Λόγος, Λευκωσία, 1954.
14. Ταρσοῦλη Ἀθηνᾶς, Κύπρος, Ἀθήναι, 1955.
15. Βοβολίνη Κωνστ., Ἡ Ἐκκλησία εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς Ἐλευθερίας, Ἀθήναι, 1953.
16. Hackett John, Ἱστορία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, μετάφρασις Χ. Παπαϊωάννου, Ἀθήναι, 1923.
17. Rouqueville F. C. H. L., Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, Ἀθήναι, 1890.
18. Παπαρηγοπούλου Κωνστ., Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, Ἀθήναι.
19. Περιοδικὰ: «Φῶς» Λευκωσίας, «Κυπριακὰ Χρονικὰ», «Ἀπόστολος Βαρνάβας», «Κυπριακὰ Γράμματα», «Ἑλληνικὴ Κύπρος» κ. ἄ.
20. Εἰδικὰ τεύχη ἀφιερωμένα εἰς τὴν Κύπρον: «Ἑλληνικὴ Δημιουργία», τεύχη 36ον καὶ 43ον, «Νέα Ἔστια», κ. ἄ.

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗ ΠΡΑΞΙΣ

Θά ἀρχίσωμεν και πάλιν τὰς « Ἀπόψεις » μας με τὸν Κυπριακὸν ἀγῶνα. Ἐχομεν τονίσει, ὅτι χρειάζεται και ὁ εἰδικώτερος ἀγὼν πού λέγεται διαφώτισις τῆς διεθνοῦς κοινῆς γνώμης ἐπὶ τοῦ Κυπριακοῦ θέματος. Ἀποτελεῖ ἡ διαφώτισις αὐτὴ ἓνα τομέα, εἰς τὸν ὁποῖον κάθε Ἕλληγν πρέπει νὰ ἀμηαυτεξετάσιν, ἐὰν ἐξεπλήρωσε τὸ ἀγωνιστικὸν καθήκον του. Ἰδιαιτέρως βέβαια ὅσοι Ἕλληγνες ἔχουν ἐπαφήν με τὸ ἐξωτερικὸ, εἴτε διότι διαμένουν ἐκεῖ και ἔχουν γνωριμίαι με πρόσωπα ὁπωσδήποτε σημαίνοντα—εἴτε διότι, μένοντες εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔχουν προσωπικοὺς δεσμοὺς με τὸ ἐξωτερικὸν τοὺς ὁποῖους πρέπει νὰ ἀξιοποιήσουν εἰς τὸν ἱερὸν ἀγῶνα.

Ὁ τρόπος τῆς ἀξιοποιήσεως ὁμως εἶναι και αὐτὸς ἓνα θέμα πού πρέπει νὰ γίνη ἀντικείμενον εἰδικῆς ἐρεῦνης. Καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἡ « Πανελληνιος Ἐπιτροπὴ Ἐνώσεως Κύπρου » (Π.Ε.Ε.Κ.) συνεχίζουσα ρασιάν ἐτῶν, ἡ ὁποία πρέπει νὰ τύχη πάσης ἀναγνωρίσεως, παρέχει νέαν σ νδρομὴν με ἐγκυκλίους τὰς ὁποίας ἐξαπέλυσεν ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Λήμνου κ. Διονύσιος, ὁ ὅσον γνωστὸς ἀπὸ τὰ ἀλλεπάλληλα δημοσιεύματά του. Ἐχομεν μπροστά μας σειρὰν ὀλόκληρον ἐγκυκλιῶν πρὸς τοὺς Ἕλληγνας και τοὺς ἐν Ἑλλάδι και τοὺς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν με λεπτομερεστάτας πρακτικὰς ὁδηγίας περὶ τοῦ πῶς θά ἐργασθοῦν διὰ τὴν διαφώτισιν τῶν ξένων, και ἀνεγνώσαμεν με ἰδιαιτέραν χαρὰν μίαν ἀνοικτὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἑλληγνος Μητροπολίτου πρὸς τοὺς ἱεράρχας και τὸν κλῆρον τῆς Μ. Βρεττανίας. Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ εἶναι ἓνα κείμενον πού ἀξίζει πράγματι νὰ διαβασθῆ. Ἐχει ἐξάρσεις πού συγκινοῦν ἰδιαιτέρως και ἀργότερα θά ἀναγνωρισθῆ ὡς ἓνα κείμενον

μαρτυροῦν τὴν πνευματικὴν μας ἀγωνιστικὴν πορείαν.

Ἡ παροῦσα στήλη δὲν διστάζει νὰ παραπονεθῆ, ὅπου βλέπει τὸ κακόν. Ἐνας λόγος πάρα πάνω και μία ὑποχρέωσις πάρα πάνω δι' αὐτὴν νὰ ἀναγνωρίζη, ὅπου βλέπει τὸ καλόν.

Και τὸ καλόν τὸ βλέπει ἐν προκειμένῳ εἰς πολὺ ἐνθαρρυντικὴν ἐμφάνισιν. Εὐχόμεθα καλὴν συνέχειαν.

Και πρὸ παντὸς καλὴν νίκηγν !

ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ

Ἡ μελέτη τῆς εἰς τὸ παρὸν φύλλον δημοσιευομένης, εἰσηγήσεως τοῦ Πρυτάνεως τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Π. Μπρατσιώτου ἐπὶ τῶν σκοπῶν και τῶν θεμάτων τοῦ Ἀ' Συνεδρίου Ἑλληγοχριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ, πληροφορεῖ δεόντως τοὺς ἀναγνώστας τῶν « Ἀκτίνων » περὶ τῆς ἀναγκαιότητος τῆς σπουδῆς και ἐρεῦνης τοιοῦτων προβλημάτων. Ἀπὸ τὴν καλὴν τοποθέτησιν και λύσιν τῶν προβλημάτων αὐτῶν ἐξαρτᾶται εἰς μέγαν βαθμὸν ἡ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ μας και ἡ καλὴ συνέχισις τῆς μακρᾶς ἑλληγοχριστιανικῆς μας παραδόσεως. Αἱ εἰσηγήσεις και ἀνακοινώσεις αἱ ὁποῖαι ἔγιναν εἰς τὸ συνέδριον ὑπὸ διακεκριμένων ὄντως ἐπιστημόνων, ὁ τρόπος τῆς ἐξετάσεως και ἀντιμετωπίσεώς των, συνέβαλαν θετικῶς εἰς τὴν προώθησιν τῆς λύσεώς των και ἐπομένως εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν αὐτοῦ.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ συνέδριον παρέσχε πολὺτιμον βοήθειαν εἰς τὸ νὰ κινήθῆ ἐντονώτερον τὸ ἐνδιαφέρον ὄλων διὰ ζητήματα τοῦ ἑλληγοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ ὄλοι ἔχομεν χρέος νὰ ἐνδιαφερόμεθα και νὰ ἐργαζώμεθα διὰ τὴν ψυχικὴν και πολιτιστικὴν ἀνοδογν ἡμῶν αὐτῶν και τοῦ περιβάλλοντός μας. Δὲν εἶναι βεβαίως εὐκόλος ἐργασία, οὔτε οἱ

ἀγῶνες κερδίζονται μὲ μίαν μόνον μάχην. Χρειάζεται συνέχειαν. Διότι ἡ συνέχισις τοῦ ἀγῶνος ἐνισχύει τοὺς ἀγωνιστάς, τοὺς προάγει διὰ τῆς αὐτοκριτικῆς καὶ τῆς διορθώσεως τῶν σφαλμάτων, τοὺς ἐμπνέει τὸ πνεῦμα τῆς μαχητικότητος.

Τὸ Συνέδριον τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ ἀποτελεῖ ἓνα σταθμὸν εἰς τὸν πνευματικὸν αὐτὸν ἀγῶνα. Ὡς τοιοῦτον σταθμὸν τὸ χαιρετίζομεν καὶ εὐχόμεθα πλουσίαν τὴν καρποφορίαν.

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΣ

Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ πνευματικῶν ἀγῶνων, θὰ πρέπει νὰ ἐνθυμηθῶμεν μίαν ὑπέροχον καὶ διακεκριμένην ἀγωνιστικὴν προσωπικότητα, τὸν μέγαν Διδάσκαλον τοῦ Γένους, τὸν Εὐγένιον Βούλγαριν, ὅστις ἀπέθανε πλήρης ἡμερῶν πρὸ 150 ἐτῶν (10 Ἰουνίου 1806.) Ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις ἐγεννήθη τὸ 1716 εἰς τὴν Κέρκυραν, ὅπου καὶ ἤκουσε τὰ πρῶτα μαθήματα, ἐν συνεχείᾳ δὲ μετέβη εἰς τὰς σχολὰς Ἄρτης καὶ Ἰωαννίνων καὶ ἀκολούθως εἰς Ἰταλίαν, ὅπου καὶ συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς του. Εἰς τὴν ὑπόδουλον ὅμως Ἑλλάδα ἔζησε καὶ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἰδιαιτέρως τῆς σπουδαζούσης νεολαίας εἰργάσθη καὶ ἔδρασε. Δὲν ὑπῆρξε μόνον ὁ ἐξαιρετικὸς διδάσκαλος, ὅστις ἐδίδαξεν εἰς πολλὰς σχολὰς, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀπαράμιλλος συγγραφεὺς, ὁ ὅποιος ἐπλούτισε τὴν ἑλληνικὴν βιβλιογραφίαν μὲ πλῆθος βαρυσημάντων συγγραμμάτων. Αὐτὰ δὲ τὰ συγγράμματα — μάλιστα τὰ φυσικομαθηματικά — ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς πανεπιστημιακὰ βοηθήματα μέχρι τοῦ 1891 ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων φοιτητῶν, διότι οἱ καθηγηταὶ τοῦ ἐλευθέρου Πανεπιστημίου δὲν εἶχον γράψει καταλληλότερα ! Ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα βιβλία του καθωδήγησαν πνευματικῶς χιλιάδας Ἑλλήνων. Ὁ Κοραΐς ἐδιδάχθη τὴν Λογικὴν ἀπὸ ἔργου τοῦ Βουλγάρεως καὶ ἀργότερον οὗτος « ἀπονέμει αὐτῷ τὰς ὑπὸ τοῦ Ἔθνους ὀφειλομένας εὐχαριστίας » καὶ τὸν ὀνομάζει « πρῶτον τῶν λογίων τοῦ Ἔθνους », ὁ δὲ Κούμας τὸν ἀποκαλεῖ « δεῦτερον Πλάτωνα ».

Ἦτο δὲ ὄντως ἐξαιρετικὴ ἐπιστημονικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ προσωπικότης ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις. Ἦτο πρὸ παντὸς μεγάλῃ, ἐξαιρετικῇ πνευματικῇ προσωπικότης, φορεὺς τῆς ἑλληνοχριστιανικῆς παραδόσεως μεταξὺ τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων. Ἐργάτης πρωτοπόρος τοῦ πολιτισμοῦ, μορφή ἡγετικὴ, ἡ ὁποία ἠκτινοβολεῖ πλουσίως καὶ ἐθερμαίνει τὸ δοῦλον Γένος. Καὶ ἀληθῶς τοῦ ὀφείλεται ὁλόψυχος εὐγνωμοσύνη ὁλοκλήρου τοῦ Ἔθνους.

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΗ

Ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς μᾶς ἔρχονται εἰδήσεις σχετικαὶ μὲ τὴν πορείαν τῆς ἱεραποστολικῆς ὀργανώσεως τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς. Ἀρκετὰς ἐβδομάδας μετὰ τὴν ἑναρξιν τῶν μαθημάτων τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς ὁ Ἐπίσκοπος Ἐλαίας κ. Ἀθηναγόρας, ὡς σχολάρχης τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, ὡμίλησε περὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς ἱστορίας τοῦ γένους μας καὶ τῆς συμβολῆς τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Γενικώτερον δὲ ἐξῆρε τὴν μεγάλην συμβολὴν τοῦ Βυζαντίου εἰς τὸν καθ' ὅλου πολιτισμὸν. Ἐκ τῶν λόγων τούτων κατεδείχθη ἡ μεγάλη ἀνάγκη πρὸς δημιουργίαν ἱεραποστολικῆς κινήσεως πρὸς διάδοσιν τῆς Ὁρθοδοξίας, ὡς αὕτη διετηρήθη μέσα εἰς τὴν ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν. Οἱ φοιτηταὶ λοιπὸν τῆς σχολῆς ἔδρυσαν τὴν ἱεραποστολικὴν τῶν ὀργάνων, ἡ ὁποία ἀνήκει εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀμερικῆς καὶ ὀνομάζεται « Ἑλληνορθόδοξος ἱεραποστολικὴ ὀργάνωσις ὁ Τίμιος Σταυρός ». Εἰς τὸ πρόγραμμα τῆς κινήσεως ταύτης περιλαμβάνεται ἐργασία εἰς διαφόρους τομεῖς, ἐπίσης δὲ παροχὴ βοηθείας καὶ ὑλικῆς ἀκόμῃ. Πρῶτον : πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανούς τῆς Κορέας καὶ τῶν Φιλιππίνων. Δεύτερον : πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανούς τῆς Οὐγκάντας Ἀφρικῆς καὶ τρίτον : βοηθείας συνισταμένης εἰς τὸ ὅτι δαπάναις τῆς ἱεραποστολικῆς ὀργανώσεως θὰ προσκληθοῦν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχο-

λὴν δ ὁ Κορεάται νέοι διὰ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν, ὥστε ἐπιστρέφοντες νὰ συνεχίσουν τὴν ἱεραποστολικὴν τῶν κινήσεων εἰς τὴν πατρίδα των.

Τὸ ὄνειρον τῶν καλῶν φοιτητῶν καὶ καλῶν σκαπανέων τοῦ ὀρθοδόξου πολιτισμοῦ εἶναι, ἐν καιρῷ τῶν δέοντι, νὰ ἰδρυθῆ ὀρθόδοξος ἱεραποστολικὸς Σταθμὸς κάπου εἰς τὴν Ἄνω Ἀνατολήν. Τὸ εὐχόμεθα μὲ ὅλην μας τὴν καρδίαν καὶ τὸ ἐλπίζομεν. Καὶ συγχαίρομεν καὶ τοὺς φοιτητὰς καὶ τοὺς ἡγέτας των.

«ΚΑΙ ΤΩΡΑ ΠΑΙΓΝΙΔΙ»

Ἀπὸ τὰς διαφόρους ἐκδόσεις χριστιανικῶν βιβλίων, πού παρουσιάζονται τὸν τελευταῖον καιρὸν κατὰ τρόπον πού δικαιολογεῖ κάθε αἰσιοδοξίαν, θὰ ἐξάρωμεν μίαν ἐκδοσιν τῆς Ἀδελφότητος «Ζωὴ» μὲ τίτλον : «Καὶ τώρα παιγνίδι». Ἐκατὸν πενήντα (οὔτε ἓνα ὀλιγώτερον) παιγνίδια διὰ νέους καὶ διὰ παιδιά, διὰ τὸ ὑπαιθρον καὶ διὰ τὸ δωμάτιον περιγράφονται εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ καὶ δίδουν λεπτομερεῖς καὶ μὲ κατοχὴν τοῦ θέματος ὀδηγίας, πῶς θὰ μπορῆ νὰ ὀργανωθῆ ἓνα παιγνίδι καλὸ, ἀλλὰ καὶ ἀληθινὰ διασκεδαστικόν, ὥστε νὰ περάσῃ τὸ παιδί καὶ ὁ νέος (κι' ἐδῶ πού τὰ λέμε κι' ὁ μεγάλος) ὀλιγὴν εὐχάριστον ὥραν.

Δὲν ἐκουράσθη, οὔτε θὰ κουρασθῆ τὸ περιοδικόν μας νὰ τονίζῃ τὴν ἀξίαν πού ἔχει ἡ μάχη τῆς ψυχασγωγίας, τὴν πνευματικὴν σπουδαιότητα πού ἔχει ἡ ψυχασγωγία ὡς παράγων χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. «Ἐχει καὶ τὸ παιγνίδι τὸ πνεῦμα του», λέγει τὸ βιβλίον αὐτό. Ἄς προσθέσωμεν, ὅτι ἡ καθοδήγησις εἰς τὸ παιγνίδι μόνον ἀπὸ πνευματικὸν ἄνθρωπον ἢ μπορεῖ νὰ γίνῃ. Καὶ ἓνας ἐντυπος ὀδηγητής, πού βοηθεῖ τὴν ψυχασγωγίαν, εἶναι καὶ αὐτὸς ὄργανον χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Πρέπει νὰ χαιρετήσωμεν τὸ νέον αὐτὸ βιβλίον καὶ νὰ τοῦ ἀποδώσωμεν τὴν σπουδαιότητα τὴν ὅποιαν ἔχει, σπουδαιότητα ἢ ὅποια δὲν εἶναι παιγνίδι, ἀλλὰ εἶναι δημιουργία.

ΝΑ ΑΛΛΑΞΗ !

Ὁ κ. Ὑπουργὸς τοῦ Ὑπουργείου Συγκοινωνιῶν καὶ Δημοσίων Ἔργων, ἀπαντῶν εἰς σχόλιον τῶν « Ἀκτινῶν » τῆς « φοιτητικῆς εἰσηγήσεως » περὶ καθιερώσεως φοιτητικοῦ εισιτηρίου, μᾶς ἀνακοινώνει ὅτι ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρου 16 τοῦ Νόμου 2119 τοῦ 1952 δὲν παρέχεται εὐχέρεια καθιερώσεως φοιτητικοῦ εισιτηρίου.

Τὸ ζήτημα ὅμως εἶναι, δὲν θὰ ἢμποροῦσε νὰ ἀλλάξῃ ὁ νόμος ;

Z. N

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΚΕΝΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΑΣΦΑΛΙΣΙΝ ;

Ἀγαπηταί « Ἀκτινῆς »,

Ἐπιτρέψατέ μου νὰ παρατηρήσω ὅτι τὸ ἄρθρον « ἐγκληματικά κενὰ στὴν ἀσφάλισιν ἐργατῶν » ἀδικεῖ τὴν κοινωνικὴν ἀσφάλισιν στὴν Ἑλλάδα. Διότι ἡ Δις Πολιτάκου μὲ τὴν ἀπαρίθμησι μόνον τῶν κενῶν (καὶ νὰ ἦσαν μόνον αὐτὰ !) δημιουργεῖ στὸν ἀναγνώστη τὴν ψευδῆ ἐντύπωσιν ὅτι ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλισιν στὴν Ἑλλάδα εἶναι ἓνας παρασιτικὸς ὀργανισμὸς, τοῦ ὁποῦ ὅλη ἡ προσπάθεια ἔγκειται στὸ νὰ ἀποκορύπτῃ τὰ κενὰ του. Ἐὰν, πρὶν γράψῃ τὸ ἄρθρον τῆς, ἀπυθύνετο πρὸς τὸν οἰονδήποτε τομέα τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως, εἴτε κλαδικὰ ἀσφαλιστικὰ Ταμεία λέγεται εἴτε ΙΚΑ, θὰ ἔπαιρνε τὴν ἐξῆς ἀπάντησιν περὶ τοῦ : « Αὐτὰ τὰ λεπτὰ ἔχω, αὐτὲς τίς προχρῆς χορηγῶ. Ἡ μήπως ἐγὼ σᾶς ἀποκορύπτω ὅτι δὲν καλύπτω ὅλες τίς ἀνάγκας τῶν ἡσφαλισμένων μου ; Ἄλλὰ ξέρετε ὅτι σήμερον ὁ ἐργαζόμενος, μὲ τὴν ἰατροφαρμακευτικὴν περίθαλψιν πού τοῦ παρέχω, δὲν ἀγωνιᾷ γιὰ τὸ πού θὰ βρῆ τὸ ἑκατοστάριον γιὰ νὰ πληρώσῃ τὸν ἰατρὸ ἢ γιὰ τὸ πῶς θὰ ἀγοράσῃ τὸ φάρμακόν του ; Ξέρετε ὅτι τὴν ἀκτινοσκόπησιν τοῦ τὴν κάνει δωρεάν ἢ μὲ μίαν ἐλάχιστην κι' ἀσήμαντην συμμετοχῇ ; Τὸ ἴδιον καὶ γιὰ τίς μικροβιολογικὰς ἐξετάσεις καὶ ὅλες γενικὰ τίς εἰδικὰς ἐξετάσεις καὶ θεραπείας. Τὴν κλινικὴν καὶ τὸ νοσοκομεῖόν τὰ ἔχει ἐντελῶς δωρεάν. Τὸ σανατόριον (περιορισμένον βέβαιον μόνον γιὰ τοὺς ἐργαζόμενους) ἐπίσης δωρεάν. Τίς ἡμέρας πού δὲν ἐργάζεται παίρνει τὸ ἐπίδομά του. Ὅταν ἡ γυναῖκα τοῦ γεννήσῃ, θὰ πάρῃ ἓνα χρηματικὸν βοήθημα πού θὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τίς πρῶτες ἀνάγκας τῶν μωρῶν, τὴν κούνια, τὰ ρουχαλάκια. Ὅταν πεθάνῃ κάποιος ἀπ' τοὺς δικούς του, θὰ πάρῃ τὰ ἔξοδα κηδείας καὶ δὲν θὰ κἀνοῦν ἔρανον στὴν γειτονίαν νὰ μαζέψωμεν τὰ θαφτικά. Καὶ τόσα ἄλλα, γιὰ νὰ μὴ μπαῖναι σὲ λεπτομέρειες. Καὶ τέλος, ὅταν ὁ ἐργαζόμενος λόγῳ γῆρατος ἢ νόσου καταστῆ ἀνίκανος πρὸς ἐργασίαν ἢ ἡ οἰκογένεια χάσῃ τὸν προστάτη τῆς, ἐγὼ

θά δώσω μιὰ σύνταξι. Μὰ θά εἶναι κάπως ἀνεπαρκῆς ἢ σύνταξις αὐτή, ὅμως θά εἶναι κάτι. Καί τὸ κάτι εἶναι βάσις γιὰ τὸ συμπληρωμα καί πρὸ πάντων κάποια θετικὴ παρηγοριά στὴν ἀπόγνωσι.

Πόσες ἀνάλογες ἱστορίες δὲν ὑπῆρχαν πρὸ τῶν ἀσφαλισεῶν σὰν ἐκείνη τοῦ Πειραιωτῆ ἐργατικοῦ, πού διέκοπτε τὴν ἐργασία του, πήγαινε στὸ Τζάνειο Νοσοκομεῖο, ὅπου ἕνας βοηθὸς τοῦ ἔκανε παρακέντησι καί τοῦ ἐβγαξε 10 κιλά ὑγρὸ ἀπ' τὴν κοιλιά, γιὰτὶ ἔπασχε ἀπὸ κίρρωσι τοῦ ἥπατος καί ὕστερα ἀπὸ μιὰ ὥρα ἔτρεχε πάλι στὴ δουλειά του, γιὰ νὰ μὴ μείνῃ ἡ οἰκογένειά του χωρὶς ψωμί ; Κι' ὅταν ὕστερα ἀπὸ λίγο καιρὸ πέθαινε, τὴ θέσι του τὴν ἔπαιρνε ἕνα δεκάχρονο ἀγοράκι... Ἐ τί λέτε τώρα, μπορούμε νὰ μιλάμε μόνο γιὰ κενὰ καί ν' ἀποσιωποῦμε τὸ κολοσσιαῖο ἔργο πού κάνω ; Δὲν φοβᾶσθε ὅτι θὰ μὲ πικράνετε καί θὰ μὲ ἀπογοητεύσετε σὲ κάτι πού γιὰ νὰ τὸ κάνω χρειάζομαι ἐνθουσιασμὸ καί κέφι ; Καί πρὸ πάντων δὲν ἀντιλαμβάνεσθε ὅτι, ἀν κάνω τὸ λάθος καί σὰς ἀκούσω καί χωρὶς τίς ἀπαραίτητες προϋποθέσεις θελήσω νὰ κάνω τὸ καλὸ καλύτερο, θὰ διαλυθῶ καί θὰ χάσῃ τόσος κοσμάκης αὐτὸ πού σήμερα ἔχει ; »

Ἄλλὰ πρὸ Θεοῦ μὴ νομισθῆ ὅτι σκοπὸς μου εἶναι νὰ μαράνω τὸ ζῆλο τῶν συνεργατῶν σας γιὰ τέτοια ζητήματα πού ἀφοροῦν, τὸν πόνο τοῦ διπλανοῦ μας. Ἄλλ' ἄν τότε θάθελα αὐτὸς πού θὰ ἀναλάβῃ ἕνα τέτοιο ἐγχεῖρημα, νὰ τὸ κάνω σωστὸ γιὰ νὰ προαχθῆ τὸ θέμα. Θὰ ἤθελα φερ' εἰπεῖν νὰ μελετηθῆ : 1) Ἄν τὰ ἔξοδα διοικήσεως τῶν ἀσφαλιστικῶν ὀργανισμῶν μπορούν νὰ μειωθοῦν καί κατὰ πόσον. 2) Τί ἤμπορεῖ νὰ καλύψῃ σὲ ἀσφαλιστικὴς παροχῆς τὸ ποσὸν πού θὰ ἐξοικονομηθῆ. 3) Ἄν εἶναι δυνατὴ ἡ αὐξήσις τῶν ἀσφαλιστικῶν κρατήσεων καί πρὸς ποία πλευρά. 4) Ἄν ἡ ἀξιολόγησις τῶν ἀσφαλιστικῶν παροχῶν, ὅπως εἶναι σήμερα, εἶναι σωστὴ ἢ θὰ πρέπῃ νὰ τὴν ἀλλάξωμε καί ἀντὶ νὰ δίνωμε τὸ α,β,γ, νὰ δώσωμε τὸ γ,β,α., 5) Τί μεταβολὲς ἤμποροῦμε νὰ ἐπιφέρωμε στὸν τρόπο τῆς χορηγήσεως τῶν παροχῶν (ἐλευθερά ἢ ὄχι ἐκλογὴ τῶν ἱατρῶν, κεντρικὰ ἱατρεῖα ἢ προσέλευσις τῶν ἀρρώστων στὰ ἰδιωτικὰ ἱατρεῖα τῶν ἱατρῶν, ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις τῶν ἀσφαλιστικῶν ὀργάνων μὲ βάσι τὴν θεωρίαν τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ κλπ). Καί τέλος ὅτι, ἄλλο ἢ συγκρότησις καί ἡ προσωπικότης ἐνὸς πνευματικοῦ ἀνθρώπου ἤμπορεῖ νὰ μᾶς προσφέρῃ.

Καί γιὰ τὰ κενὰ, τί θὰ γίνῃ ; Θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ νομίζω ὅτι ἕνα πολὺ μεγάλο κενό, ἀν μὴ τὸ μεγαλύτερο, εἶναι ἡ ἔλλειψις ἐκτιμῆσεως τῶν παροχῶν ἀπὸ τοῦ ἴδιου τοῦ ἐσφαλισμένου, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ προκληθῆ τέτοια σύγχυσις, ὥστε πολὺς κόσμος νὰ ἀγνοῇ τὸ ἔργο πού ἐπιτελεῖται καί εἰδικώτερα τὴν τεράστια συμβολὴ τοῦ ἱατρικοῦ κόσμου τῆς Ἑλλάδος στὸν τομέα αὐτό. Ἄς ποῦμε λοιπὸν πρῶτα « δόξα σοι ὁ Θεὸς » καί « εὐχαριστῶ » καί ὕστερα ἄς δοῦμε σιγά-σιγά

καί μὲ φρόνησι, πῶς θὰ μπορούμε νὰ βελτιώσωμε αὐτὸ τὸ ὠραῖο πρᾶγμα πού σήμερα γίνεται.

Μετὰ τιμῆς

ΑΘ. ΚΑΡΑΝΤΩΝΗΣ

Ἀρχίατρος Ταμείου Ἀσφαλίσεως
Λιμενεργατῶν Πειραιῶς

ΠΕΡΙ ΙΕΡΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ἄγαπηταί « Ἀκτινες »

Εἰς τὸ ὠραῖον καί μελετημένον ἄρθρον τοῦ πατρὸς Ἱερ. Κοτσώνη πού κατεχωρίσατε εἰς τὸ τεῦχος τοῦ Μαῖου ἀναγιγνωσκόμεν ματαξὺ ἄλλων ὅτι « ἡ ἰδική μας Ἐκκλησία, ἡ ὁποία βασικῶς εἶναι δημοκρατικὴ, προχωρεῖ συνεχῶς καί περισσότερον πρὸς τὴν ἱεροκρατίαν ». Ἐὰν μὲ τὸν ὄρον « ἱεροκρατία » ὁ ἀρθρογράφος ἐννοῇ — ὅπως πιστεύομεν — τὴν ἱεραρχοκρατίαν ἢ δεσποτοκρατίαν, τότε εἴμεθα σύμφωνοι. Ἐὰν ὅμως ἐννοῇ μὲ τὸν ὄρον « ἱεροκρατία » τὴν ἐφημεριοκρατίαν ἢ παπαδοκρατίαν τότε, χάριν τῆς ἀληθείας, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ διαφωνήσωμεν μαζὶ του. Ἄλλ' εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἀπὸ λεπτότητα πρὸς τοὺς Σεβ. Ἀρχιερεῖς μας ὁ ἀρθρογράφος ἀπέφυγε νὰ κυριολεκτήσῃ καί νὰ μεταχειρισθῆ τὸν ὄρον ἀρχιεροκρατία, ὅπως ἐπεβάλλετο. Φρονούμεν ὅμως ὅτι χρειάζεται μεγάλη προσοχὴ εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ ὄρου «ἱεροκρατία», διότι αἱ « Ἀκτινες » διαβάζονται κυρίως ἀπὸ δεκάδας χιλιάδας Ἑλλήνων διανοουμένων πού δὲν εἶναι εἰδικευμένοι εἰς τὴν ἀκριβῆ σημασίαν τῶν ὄρων καί ὑπάρχει ὁ κίνδυνος, παρεξηγούντες τὰ πράγματα, νὰ νομίσουν ὅτι ἡ Ἐκκλησία μας « προχωρεῖ συνεχῶς καί περισσότερον » πρὸς τὴν παπαδοκρατίαν ἢ κληρικοκρατίαν, ἐνῶ οὐδὲν τούτου θὰ ἦτο ἀναληθέστερον. Διότι δὲν εἶναι ἄγνωστον δυστυχῶς ὅτι σήμερον οἱ ἐφημέριοι ἱερεῖς τῆς ἐν τῇ Ἐπικρατείᾳ μας Ἐκκλησίας, ἀνεξαρτήτως τῆς θεωρητικῆς τῶν θέσεως ἐν τῷ ὀργανισμῷ τῆς Ἐκκλησίας, ἐπέχουν ἐν τῇ πράξει θέσιν δεκανέως ἢ τὸ πολὺ λοχίου ἐναντὶ τῶν Ἐπισκόπων τῶν ἐπεχόντων ἐν τῇ πραγματικότητι θέσιν στρατηγῶν. Οἱ ποιμένες τοῦ λαοῦ μας σήμερον, ὄχι μόνον ἱεροκρατῶν δὲν ἀσκοῦσι, ἀλλ' ἔχουν περιέλθει εἰς παντοίως θλιβεράν θέσιν ἐναντὶ τῆς κοινωνίας καί τῆς συνόλου Ἐκκλησίας, ἐξ αἰτίας ἀκριβῶς τῆς ἀρχιεροκρατίας. Ταῦτα μόνον, διὰ τὴν τάξιν, τὴν ἀλήθειαν καί τὴν δικαιοσύνην.

Μετὰ πλείστης τιμῆς καί ἀγάπης

ΑΝΔΡ. Ι. ΚΕΡΑΜΙΔΑΣ

Πρόεδρος τῆς « Ὀρθοδόξου
Χριστιανικῆς Ἐταιρείας »

Η ΑΝΑΜΙΕΙΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Κύριε Διευθυντά,

Ἡ ἐνεργὸς συμμετοχὴ τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἐργασία αὐτοῦ πρὸς οἰκοδομὴν ἐν Χριστῷ τῶν πιστῶν, σύμφωνος οὕσα πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς θείας Ἀποκαλύψεως καὶ ἐπιβεβαιουμένη ὑπὸ τῆς πράξεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς ἐπανειλημμένως ἐτονίσθη ἐκ τῶν στηλῶν τῶν « Ἀκτίνων », εἶναι ὄχι μόνον δικαίωμα, ἀλλὰ καὶ καθήκον αὐτοῦ. Λέγοντες λαϊκὸν στοιχεῖον ἐννοοῦμεν, φυσικὰ, ὄχι μόνον τοὺς ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ τὰς γυναῖκας, περὶ τῶν ὁποίων ὁ Ἅπ. Παῦλος εἶπεν « ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν » (Α΄ Κορ. ιδ', 34) καὶ αἱ ὁποῖαι εἰς ὠρισμένους κοινωνικοὺς τομεῖς προσφέρουσι πλεονα τῶν ἀνδρῶν πρὸς ἐν Χριστῷ οἰκοδομὴν.

Ἰδοὺ τί γράφει ἐπ' αὐτοῦ ὁ μέγας πατὴρ καὶ τῆς ἀποστολικῆς παραδόσεως τρίβων, Ἰωάννης Ὁ Χρυσόστομος, ὅστις εὐρύτατα μετεχειρίσθη τὰς γυναῖκας εἰς ἐκκλησιαστικὰς διακονίας, εἰς τὴν ΡΟ' (Migne 52.709) ἐπιστολὴν αὐτοῦ εἰς χριστιανὴν γυναῖκα ἐξ Ἰταλίας:

« Ἐπὶ μὲν τῶν ἔξωθεν πραγμάτων, ὥσπερ τῆ φύσει, οὕτω καὶ τῇ πράξει καὶ τῇ μεταχειρίσει διήρηται ταῦτα τὰ γένη, ἀνὴρ λέγω καὶ γυνή. Τῇ μὲν γὰρ οἰκουρεῖν νενόμισται, τῷ δὲ τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ πραγμάτων ἀπτεσθαι. Ἐπὶ δὲ τῶν τοῦ Θεοῦ ἀγώνων καὶ τῶν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας πόνων οὐκ ἐνι τοῦτο, ἀλλ' ἔστι καὶ γυναῖκα ἀνδρὸς ἐρωμενέστερον τῶν καλῶν τούτων ἀντέχεσθαι ἀγώνων καὶ πόνων. Καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς τὴν πατρίδα τὴν ὑμετέραν ἐπιστολῇ πολλὰς ἀνακηρύττει γυναῖκας, λέγων αὐτάς οὐ μικρὰ πεπονηκέαι ἐν τῷ ἀνδρῶν διορθοῦν καὶ ἐνάγειν ἐπὶ τὰ προσήκοντα. Τίνος ἔνεκεν ταῦτα φημί; "Ἰνα μὴ νομίσητε ἀλλότριον ὑμῶν εἶναι τὸ τῆς σπουδῆς ἀπτεσθαι καὶ τῶν πόνων τῶν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν διορθοῦσιν συντελούντων, ἀλλ' ὡς πρέπον ὑμῖν ἔστι, καὶ δι' ἑαυτῶν καὶ δι' ἑτέρων, ὧν ἂν οἶόν τ' ᾖ τὴν προσήκουσαν εἰσενέγκητε σπουδὴν εἰς τὸ λύσαι τὴν κοινὴν ζάλην καὶ ταραχὴν τὴν τὰς Ἐκκλησίας τῆς ἀνατολῆς καταλαβοῦσαν... »

Πολύγυρος (Χαλκιδικῆς)

Μετὰ πολλῆς τιμῆς
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΣΤΑΜΟΣ

ΚΥΠΡΙΑΚΟΝ ΚΑΙ ΔΙΑΦΩΤΙΣΙΣ

Ἀγαπητοί,

Συμμερίζομαι τὴν γνώμην σας ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς καταλλήλου διαφωτισεως τοῦ παγκοσμίου κοινού ἐπὶ τοῦ κυπριακοῦ.

Ἀληθῶς ἡ ἡγεσία τοῦ Ἐθνῶν δὲν ἐφρόντισε ὅσον ἔπρεπε διὰ τὸν σοβαρὸν αὐτὸν παράγοντα τοῦ ἀγῶνος. Τοῦτο, πραγματικῶς, τὸ ἀισθανόμεθα ἐδῶ εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας. Πλεῖστοι

ἐκ τῶν Ἀμερικανῶν συμπολιτῶν μας ἀγνοοῦν τὴν ἀλήθειαν περὶ Κύπρου. Μάλιστα καὶ μερικοὶ ἐκ τῶν ὁμογενῶν μας μὴ γνωρίζοντες ὅλην τὴν ἀλήθειαν κλονίζονται, ἀπὸ τὴν πολλάκις μονόπλευρον ἔκθεσιν τῶν περὶ Κύπρου εἰδήσεων εἰς τὰς ἀμερικανικὰς ἐφημερίδας ἢ ἄλλοτε ἀδυνατοῦν νὰ δώσουν ὀρθὴν ἀπάντησιν εἰς ἐνστάσεις φίλων τῶν Ἀμερικανῶν.

Ἡ Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀμερικῆς, αἱ Κοινότητες, τὰ διάφορα Σωματεῖα καὶ ὁ ἑλληνικὸς Τύπος ἔχουν καταβάλει μεγάλας προσπάθειας εἰς τὸν τομέα τῆς διαφωτισεως ἐπὶ τοῦ Κυπριακοῦ. Χρειαζέται ὅμως καὶ βοήθεια ἐκ μέρους τοῦ Κράτους.

Προτείνετε, εἰς τὰς « Ἀπόψεις », τὴν ἔκδοσιν καὶ διανομὴν διαφωτιστικοῦ περὶ Κύπρου φυλλαδίου. Τὸ Γραφεῖον Εἰδήσεων τῆς ἑλληνικῆς Πρεσβείας ἐν Washington ἐξέδωκε τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1954 ἓνα θαυμάσιον βιβλιῶριον 52 σελίδων διὰ τὴν Κύπρον μὲ τὸν τίτλον, Cyprus demands self-determination. Ἐν ἀντίτυπον τοῦ βιβλιαρίου τούτου ἐστάλη εἰς κάθε Κοινότητα. Ἐν ἀντίτυπον δὲν εἶναι ἐπαρκές. Θὰ ἦτο καλὸν νὰ ἐτυποῦτο καὶ πάλιν, περιέχον καὶ τὰς προσφάτους ἐξελίξεις τοῦ Κυπριακοῦ, καὶ νὰ διενεμητο εἰς ὅσων εἶναι δυνατὸν περισσοτέρους. Κατὰ τὴν ταπεινὴν μου γνώμην, τὸ βιβλιῶριον τοῦτο εἶναι καταλλήλοτατον διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν.

New York, Ἀπρίλιος 1956

Μετὰ τιμῆς

Πρεσβ. ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ ΓΑΝΙΑΡΗΣ

ΤΙ ΦΙΑΜΣ ΠΡΟΣΕΧΟΜΕΝ

Ἀγαπηταί « Ἀκτίνες »

Διαβάζοντάς σε, ἀπὸ τοῦ πρώτου σου φύλλου, καὶ βλέποντάς νὰ ἀπασχολῆς τίς στήλές σου καὶ μὲ κοινωνικὰ ζητήματα, καὶ μὲ τὸ θέατρο ἀκόμη καὶ μὲ τὸν κινηματογράφον, πάντοτε ὅμως ἀπὸ τῆς καλῆς νοουμένης ἠθικοπολιτικῆς σκοπιμότητος, ἐπιτρέψέ μου νὰ ἀπασχολήσω κι' ἐγὼ λίγο χῶρό σου σήμερα.

Ἄν καὶ βρισκομαι ἀπὸ δεκαετίας στὴν Ἀμερικὴ, στρατιώτης τῆς Ἐκκλησίας μου, παρακολουθῶ ὅμως τακτικὰ τὸν ἡμερησίον καὶ περιοδικὸ τύπον τῆς Πατρίδας. Ἔτσι, εἶδα καὶ τὰς κινηματογραφικὰς διαφημίσεις τῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων γιὰ τὰ ἔργα ποῦ ἐπρόκειτο νὰ παιχθοῦν στὴν πόλιν σας κατὰ τὴν ἐβδομάδα ἀπὸ 20 ἕως 26 Φεβρουαρίου. Καὶ μοῦ ἔκανε ἀλγεινὴ ἐντύπωσις τὸ ἐξῆς: σὲ μιὰ στήλῃ τῆς ἐφημερίδος ἐδημοσιεύετο ἡ διαφήμισις τῆς ἀμερικανικῆς ταινίας « Ἡ Ζούγκλα τοῦ μαυροπίνακος » (The Blackboard Jungle), μὲ χτυπητὰ γράμματα καὶ τίτλους, σὰν «θάφρος-εὐλικρίνεια-τόλμη-παγκόσμιος θρίαμβος» ἢ αὐτὸ: « οἱ νέοι ἀρκετὰ μεγάλοι γιὰ νὰ ἐκυσθοῦν ἀπ' τὴν ἀμαρτία, ἀλλ' ἀρκετὰ μικροὶ γιὰ νὰ προφυλαχτοῦν ἀπ' αὐτή ». Καὶ σὲ

παράπλευρο στήλη, με μέτρια γράμματα, αλλά και πάλι με αγάπες και με σαρκινικές συγγινήσεις, ή διαφήμεσι τής επίσης αμερικανικής ταινίας « Αιώνια αγάπη » (« A man called Peter »). Η αλγεινή μου έντυπωσις γεννήθηκε εκ του ότι η πρώτη ταινία τόσο έντυπωσιακά διεφίμιζε τὰ σκανδαλώδη έκτροπα, πρὸς προσέκλιυν τῶν εἰς αὐτὰ τερπομένων θεατῶν, τῆς αμερικανικῆς ζωῆς, καὶ μάλιστα τῆς αμερικανικῆς νεολαίας. Ἡ ταινία ὅμως αὐτή, παρὰ τὴν τεχνικὴν ἀριότητα τοῦ γυρίσματός της, ἐπροκάλεσε τὰ δυσμενῆ σγόλια τοῦ αμερικανικοῦ κοινοῦ, τὸ ὁποῖον κατὰ βᾶθος κρατεῖ καὶ σέβεται τὶς ἠθικὰς ἀξίες καὶ ἀποστρέφεται κάθε βδελυρὸ καὶ ἀνήθικο, καὶ τελικῶς ἡ ταινία αὐτή, λόγω τῶν προκλητικῶν σκηνῶν της, ποὺ ὀδηγοῦν συνήθως στὴν μάθε μορφῆς νεανικῆ ἐγκληματικότητά, ἀπεσύρθη ἀπ' τὶς προβολὰς τῶν αμερικανικῶν κινηματογράφων. Εἰς δὲ τὴν δευτέραν ταινίαν, παραλείπεται τεχνιέντως κάθε διαφῆμις τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἠθικοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἔργου, προφανῶς γιὰ νὰ μὴ χάσουν οἱ θεατρῶναι τὴν εὐτελεῆ πελατεία τους, ἐνῶ καὶ αὐτὴ ἡ ἑλληνικὴ ἀπόδοσις τοῦ τίτλου τῆς ταινίας « Αἰώνια αγάπη » μὴ ποῖ νὰ θεωρηθῆ ὡς παραπλανητικὴ, καὶ πολλὰ ὑπονοοῖσα γιὰ τὸν θεατὴ ποὺ συγκινεῖται βλέποντας ὕλικες ἀγάπες καὶ τὰ τοιαῦτα. Καὶ τί παρουσιάζει ἡ ταινία αὐτή; Τίποτε ἄλλο ἀπ' τὴ ζωντανὴ ἱστορία τοῦ Peter Marchal, τοῦ ἱερέως τοῦ αμερικανικοῦ Κοινοβουλίου ποὺ ἔγινε περίφημος γιὰ τὶς προσευγὰς του καὶ τὰ κηρύγματά του στὸ αμερικανικὸ Κογκρέσσον (ναί, χριστιανικὰ κηρύγματα μέσα σ' ἕνα ἄθρησκον, κατὰ τὸ γράμμα τοῦ καταστατικοῦ χάρτου, δημοκρατικῶν Κοινοβουλίων). Εἶναι ἡ ταινία ποὺ παρουσιάζει ὅλη τὴν δραστηριότητα καὶ τὸν ζῆλον τοῦ ἱερέως Peter Marchal ὑπὲρ τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας, με βοηθῶ του καὶ παραστάτῃ εἰς τὸ ἔργο του, τὴν ἴδια τὴ γυναῖκα του, ποὺ, ὕστερα ἀπ' τὸ θάνατό του, ἔγραψε τὴν ἐκπληκτικὴ καὶ δοξασιμένη ἱστορία του.

Καὶ ἐρωτῶ ἐγὼ ὁ ἀπόδημος Ἕλληνας, γιὰ τί καὶ στὴν πατρίδα μας, ποὺ ὁ λαὸς της ὑποτίθεται ὅτι θρησκευεῖ περισσύτερον τοῦ αμερικανικοῦ λαοῦ, τέτοιες ταινίες νὰ μὴ ἔχουν βαθύτερη ἀπήχησι; Γιὰ τί ἡ διαφῆμις τῶν νὰ περιορίζεται μόνο στίς ἐμπορικὰς ἐπιδιώξεις καὶ σὲ ὕλικα κέρδη καὶ ὄχι γιὰ ἐποικοδομητικὸς σκοποὺς καὶ ἠθικὸν παραδειγματισμόν; Δὲν εἶναι ἀποκαρδιωτικὸ γιὰ τὸ πνευματικὸ καὶ ἠθικὸ μέλλον τῆς πατρίδας μας αὐτὸ ποὺ παρατηρεῖται ἐκεῖ, οἱ γκαγκστερικὲς αμερικανικὲς ταινίες νὰ ἔχουν τόση πέραση, ἐνῶ οἱ ἀξίες καὶ ἠθικοῦ περιεχομένου ταινίες νὰ μὴ ἐκτιμῶνται καθόλου ἢ πολὺ ὀλίγον;

Des Moines, Iowa, U.S.A.

Διατελῶ μὲ ἐξαιρετικὴ τιμὴ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ Α. ΤΖΙΩΤΗΣ Ἱερεὺς

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΕΩΣ

Ἀξιότιμε κ. Διευθυντά,

Εἰς τὸ τεῦχος Ἀπριλίου ἐδημοσιεύθη ἐπιστολὴ σχετικῶς μετὰ τὸ ἄρθρον μου « Γύρω ἀπὸ τὸ πρόβλημα τῆς μεταναστεύσεως », ὅπου ὁ ἐπιστολογράφος, ἀγαπητὸς συνδρομητῆς τῶν « Ἀκτῶν », δὲν περιορίζεται νὰ ἀναπτύξῃ τὰς ἀπόψεις του ἐπὶ τοῦ θέματος ἀλλὰ γίνεται κριτῆς ἄδικος, μολοντὶ βεβαιώνει ὅτι ἐδιάβασε « μετὰ προσοχῆς » τὸ ἄρθρον μου.

Εἰς τὸ ἐν λόγω ἄρθρον μου ἐξήτασα μόνον τὸ θέμα τῆς μεταναστεύσεως καὶ ἐπρότεινα τὰ μέσα ἀναστολῆς τῆς μεταναστεύσεως καὶ ἀντικαταστάσεως αὐτῆς διὰ τῆς ἐξευρέσεως ἐργασίας εἰς τοὺς ἀνέργους ἐντὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, ἐν ὕψει μάλιστα τῶσαν πολλῶν ἐξαγγελιομένων ἔργων, ὑδροηλεκτρικῶν, ἐγχειροβελτιωτικῶν, ἀνεγέρσεως νέων ἐργοστασιῶν, ἐκχερσώσεως νέων ἐκτάσεων, κ.λ.π.

Γράφει ὁ ἐπιστολογράφος ὅτι « δὲν γράφω τίποτε γιὰ τὴν τόση δυστυχία καὶ τὴν πείνα ποὺ ἔχει ἀπλωθῆ στὸν τόπο μας καὶ ὅτι φαίνεται δὲν ἔχω ἀκούσει τὸν πόνον τῶν δυστυγῶντων ἀνθρώπων κ.λ.π. ». Δὲν θέλω νὰ ὑποθέσω ὅτι σκοπίμως ἔγραψε τὰ ἀνωτέρω, πάντως ἂν εἶχε ὀλίγην προσοχὴν θὰ διεπίστωνε ὅτι, ἀκριβῶς διότι γνωρίζω τὴν δυστυχία καὶ ἔχω ζῆσει μέσα εἰς τὸν πόνον καὶ τὸν μόχθον τῶν ἐργαζομένων Ἑλλήνων, προτεῖνω τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἀγροτῶν καὶ τῶν ὑποαπασχολομένων μετὰ συγκεκριμένα μέσα βελτιώσεως τῆς οἰκονομίας των καὶ ἐξευρέσεως ἐργασίας των. Πάντως, ἐπαναλαμβάνω, ὅτι ἡ λύσις τοῦ οἰκονομικοῦ μας προβλήματος διὰ τῆς μεταναστεύσεως δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἐπίσημος κρατικὴ πολιτικὴ, οὔτε νὰ προτείνεται ὑπευθύνως ἀπὸ κανένα οἰκονομολόγον ὡς ἡ θεραπεία τοῦ κακοῦ.

Ἡ ἀγάπη τοῦ πληθόν καὶ ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη εἶναι ἰδανικά μας. Ἀλλὰ δὲν θὰ διαμελισομε τὸ Ἔθνος διὰ μίαν δῆθεν καλυτέραν ἀτομικὴν ζωὴν.

Ἐὰν γίνῃ δικαία διανομὴ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, διακοπὴ τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἔργα παραγωγικὰ καὶ ἐνίσχυσις τῆς ἑλληνικῆς ἐπαρχίας, φρονῶ ἀδιστάτως ὅτι ἐντὸς τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου θὰ ἀνατελοῦν καλύτεραι ἡμέραι διὰ τὴν οἰκονομίαν μας καὶ τὴν εὐημερίαν τοῦ λαοῦ μας.

Μετὰ τιμῆς

ΚΟΣΜΑΣ ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ

τέως Ἐπαρχὸς Κονίτσης καὶ Πωγωνίου

Ο ΑΧ. ΤΖΑΡΤΖΑΝΟΣ

Ἀγαπητὲς Ἀκτῖνες,

Στίς 3 Ἰουνίου συνεπληρώθη δεκαετία ἀπὸ τὸ θάνατο ἐνὸς μεγάλου ἐπιστήμονος, ἐκπαιδευτικοῦ καὶ κυρίως Ἀνθρώπου, τοῦ Ἀχ. Τζαρτζάνου.

Εἶναι ἀπὸ τοὺς λίγους ἐκείνους, ποὺ ἀρμονικὰ συνθέτουν τὴν θεωρία μετὰ τὴν πράξη καὶ σχηματίζουν ἔτσι μιὰ ὁλοκληρωμένη προσωπικότητα,

πού παρουσιάζει άγνό και ύψηλό ήθος. Και τούτο γιατί είχε βαθύνει στό άρχαίο έλληνικό και χριστιανικό πνεύμα, τó είχε κατανοήσει σέ βάθος και σέ πλάτος τόσο πολύ, ώστε τó έκαμε ó ίδιος βίωμα στόν έαυτό του.

Όλες οι έπιστημονικές έργασίες τού Τζαρτζάνου παρουσιάζουν τήν σφραγίδα τής συνθετικότητας. Είναι μαζί γλωσσολόγος, φιλόλογος και παιδαγωγός. Τό Συντακτικό γιά τή δημοτική μας γλώσσα, πού μέξ άφησε ó Τζάρτζανος, είναι τó μόνο βιβλίό, τó όποιο μέ έπιστημονικό πλέον πρίσμα βλέπει τά φαινόμενα τής ζωντανής γλώσσας τού λαού μας, καθώς και τούς κανόνες τού τή διέπουν. Στόν Τζάρτζανό άνήκει ή τιμή πού πρόσεξε και μελέτησε πρώτος αυτός τó γλωσσικό όργανο τού λαού μας, είδε τή θαυμαστή νομοτέλειά του, ενώ μέχρι τότε, και τώρα ίσως ακόμα, οι μονοπωλούν τού σοφολογιατισμού ούτε λόγος γιά δημοτική γλώσσα ήθελαν νά γίνεται. Πάνω όμως άπ' όλα ó Τζάρτζανος ήταν Ἄνθρωπος. Στάθηκε ήρωϊος πάντα άνάμεσα στους συνανθρώπους του και είπε πάντα μέ θάρρος τή γνώμη του και τήν άλήθεια άψηφώντας κάθε συνέπεια.

Χωρίς νά τόν συνεπαίρνη ή άκαιρη και επιπόλαιη manía τού μοντερνισμού, πού ώθησε πολλούς στό νά κηρύξουν τόν πόλεμο έναντίον τής κλασσικής παιδείας, τού ιστορικού παρελθόντος τού Έθνους και τής πίστεις στις ανώτατες πνευματικές αξίες τού έλληνοχριστιανικού πολιτισμού, στήν Παιδεία στάθηκε ó σοφός δάσκαλος και έμπνευσμένος παιδαγωγός, στήν Έπιστήμη άναδείχθηκε μεγάλος διανοητής, άκούραστος μελετητής και έρευνητής τής γλώσσας τού λαού μας. Γι' αυτό και τó Έθνος τόν ύψωσε στή συνείδησή του φωτεινό και υπέρλαμπρο παράδειγμα ιδανικού άνθρώπου, πού θυσιάστηκε γιά τó σύνολο.

Se aliis serviendo consumpsit

Με κάθε τιμή
Β. ΧΑΤΖΗΑΝΤΩΝΙΟΥ
 Φιλόλογος

ΦΟΙΤΗΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Κύριε Διευθυντά,

Είς τó τεύχος Ἐπριλίου και είς τήν φοιτητική στήλην εδιάβασα τά έξαιρετικού ενδιαφέροντος έπί τών φοιτητικών ζητημάτων σημειώματα, έπως τó φοιτητικόν εισιτήριον, περιθάλψως τών φοιτητών, οίκος φοιτητού, φοιτητριάς κ.λ.π.

Δέν παραγνωρίζει κανείς τās δυσχερείας τās όποιās παρουσιάζει ή αντιμετώπισις τών ζητημάτων αυτών λόγω τής σοβαρότητός των και τής έλλείψως κάθε συντονισμού τών άρμοδίων. Είναι όμως δυνατόν μέ όλίγην καλήν θέλησιν εκ μέρους τών υπεύθυνων διά τά φοιτητικά ζητήματα, ή όποία θά πηγάζη από ένα βαθύ συναίσθημα άνθρωπισμού και κατανοήσεως πρós τόν δεινοπαθούνα φοιτητήν, νά συμβάλουν τά μέγιστα είς

τήν επίλυσιν τών περισσοτέρων ζητημάτων, και νά δημιουργήσουν μίαν εύκαιρίαν διά τήν ριζικήν αντιμετώπισιν ολοκληρου τού φοιτητικού προβλήματος.

Τελευταίως μετέβην είς Θεσσαλονίκην και διεπίστωσα ότι υπάρχει φοιτητικόν εισιτήριον είς τήν συγκοινωνίαν τών αστικών αυτοκινήτων. Δέν θά ήτο δυνατόν νά εφαρμοσθή και διά τούς φοιτητάς τού Πανεπιστημίου και τών Ἄνωτάτων Σχολών τών Ἀθηνών; Και έπειδή ίσως προταβή ή ένσασις ότι ό αριθμός τών εν Ἀθηναις φοιτητών είναι μεγάλος και ή καθιέρωσις φοιτητικού εισιτηρίου είς όλας τās αστικές συγκοινωνιακάς γραμμάς θά ζημιώνη τούς ιδιοκτήτας τών μεταφορικών μέσων, δέν θά ήμπορούσε νά καθιερωθή φοιτητικόν εισιτήριον δι' ώρισμένας εκ τούτων διά τών όποίων έξυπηρετούνται οι φοιτηταί;

Μετά τιμής
Ι. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΣΠΟΥΔΑΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Κύριε Διευθυντά,

Είμαι καθηγητής τής ένταύθα Παιδαγωγικής Ἀκαδημίας.

Παρακολούθω πολύ προσεκτικά τούς σπουδαστάς τών Ἀκαδημιών και έχω πλήρως σχηματίσει τήν πεποίθησιν ότι τά όσα γράφετε είς τήν φοιτητικήν στήλην τών Ἀκτινών » είναι άληθή, νόμιμα και βάσιμα. Έάν δέν αύξηθοῦν τά χρόνια τής φοιτήσεως, οι έξερχόμενοι δασκάλοι θά μένουν άκατάριστοι πρós ύψιστην βλάβην τού Έθνους και τής Φυλής. Χαίρω πάρα πολύ διότι κάνετε μίαν άρχήν μίας νομίμου αιτήσεως και ή όποία άπηχεί τās γνώμας εκείνων πού ενδιαφέρονται διά τó Έθνος. Όμως πρέπει μέ όλας τās δυνάμεις σας νά τήν υποστηρίξετε και νά έπιμείνητε διά νά δυναθώμεν ούτω ν' άποκτήσωμεν κατηρτισμένους, εύσυνειδήτους εκπαιδευτικούς, μέ νομικήν αντίληψιν και ήθικην προσαρμογήν πρós τήν Ούρανίαν άλήθειαν και τήν θεϊαν δημιουργίαν, δι' ήν οι πλείστοι τούτων μένουν και είναι ξένοί πρós αύτήν, μέσα τούς δέ ζή ή νω χέ λεια και παρατηρείται έμφανώς τó ψεύδος τών πολιτικών και κοινωνικών αντίληψεων και άντινομιών.

Επίσης αι έξετάσεις πρέπει νά είναι υπό τών Καθηγητών αυστηρότεροι και ίδια νά λαμβάνεται υπ' όψει τó ήθος, ώστε νά πείθεται ό φοιτητής ότι εισερχόμενος εν τή Ἀκαδημία όφείλει νά παιδευθῆ διά τó χαρτί του και όχι νά πιστεύη, ότι έπειδή εισήλθεν είς τήν Ἀκαδημίαν, είναι βέβαιον πλέον, ότι θά έξέλθη και θά πάρη τó διπλωμά του.

Τρίπολις, Μάϊος 1956

Μετά τής προσηκούσης τιμής
ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΑΝΟΙΚΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

'Απευθύνεται πρὸς τοὺς συνανθρώπους μου, ὅπουδήποτε καὶ ἂν εὐρίσκωνται, ὅ,τι δῆποτε καὶ ἂν πιστεύουν.

Φίλοι μου,

Παρακαλῶ μὴν περιμένετε νὰ εὑρετε εἰς τὴν ἐπιστολήν μου καμμίαν νέαν ἀποψιν ἀλλὰ μᾶλλον μίαν προσπάθειαν πρὸς ἀποσαφήνισιν μιᾶς παλαιᾶς πραγματικότητος.

Πολλοί, οἱ ὅποιοι δὲν ζοῦν πολὺ πλησίον τῆς ἀληθοῦς πηγῆς τῆς ζωῆς, περιπλανῶνται εἰς μίαν ἔρημον, ἀκολουθοῦντες τὴν μίαν ὀφθαλμαπάτην μετὰ τὴν ἄλλην, παλαιότες μέσα εἰς τὴν φλογισμένην ἄμμον, κάτω ἀπὸ τὸν καυστικὸν ἥλιον. Δὲν ἀντιλαμβάνονται πλέον τὴν ἔνοιαν τῆς ὑπάρξεώς των καὶ πίπτουν εὐκόλως θύματα πολλῶν πλανῶν, ὅπως εἶναι ὁ ὕλισμός—ἡ ἄρνησις τῆς ὑπεροχῆς τοῦ πνευματικοῦ παράγοντος— ἡ θεοποίησις τῶν ἐπιτευγμάτων τῆς τεχνικῆς προόδου, ἡ νοοκρατία, ἡ πτώσις τῆς ἀξίας καὶ τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ ἀτόμου, ὁ ὑπαρξισμός, ἐφ' ὅσον οὗτος δὲν βλέπει τὸ θεῖον φῶς μέσα εἰς τὸ σκότος τῆς ζωῆς.

Μὲ τὰ ἐπόμενα θὰ ἤθελα εἰς αὐτοὺς τοὺς περιπλανωμένους νὰ δείξω τὸν δρόμον, διὰ νὰ ἐξέλθουν ἀπὸ τὴν ἔρημον εἰς τὰς πρασίνοὺς κοιλάδας, ὅπου ἡ ζωὴ των θὰ εὐρῆ τὸν προορισμὸν τῆς. Τὸν τόπον ὅπου ἡμποροῦν νὰ ἰκανοποιήσουν τὴν ψῆψαν των καὶ νὰ χορτάσουν τὴν πείναν των διὰ μίαν ἀπάντησιν ἐπὶ τῶν βασικῶν προβλημάτων τῆς ζωῆς.

Πρῶτον, ἄς μὴ λησμονοῦμεν ποτέ, ὅτι ἡ θρησκεία εἶναι ζήτημα καρδιάς. "Ὅταν ἐργάζεται μόνον ἡ διάνοια, φθάνει τελικῶς εἰς ἀδιέξοδον.

'Ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὴν καρδίαν ἐσωτερικὰ αἰσθητήρια, τὰ ὅποια τὴν καθιστοῦν ἱκανὴν νὰ δέχεται ὠρισμένας ἐμπνεύσεις καὶ νὰ διαισθάνεται ὠρισμένα πράγματα, οὕτω δὲ νὰ ἀποκτᾷ βαθεῖαν πείραν ἐπικοινωνίας μετὰ τὴν ἄπειρον ἀγάπην τοῦ προαιωνίου Χριστοῦ.

'Ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε ἔτσι τὸν ἄνθρωπον, ὥστε νὰ αἰσθάνεται τὴν σφοδρὰν ἐπιθυμίαν, νὰ εἶναι πλησίον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος λόγῳ τῆς πεπερασμένης φύσεώς του δὲν ἡμπορεῖ ν' ἀτενίσῃ τὸν ἄπειρον Θεόν. Οὕτως ὁ Θεὸς διὰ νὰ ἰκανοποιήσῃ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆν, ἔλαβε τοιαύτην μορφήν, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ τὸν γνωρίσῃ καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς προσωπικὴν σχέσιν μαζὶ Του, νὰ τὸν ἀγαπήσῃ καὶ νὰ τὸν λατρεύσῃ.

"Ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐνεσαρκώθη καὶ «ἐν Αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ

πλήρωμα τῆς Θεότητος σωματικῶς». 'Ακόμη καὶ κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς γῆς ἀποστολήν Του, ὅταν ὠνομάζετο ὁ «Υἱὸς τοῦ Θεοῦ» καὶ ὁ «Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου», ἐπανελημμένως ἐτόνισεν ὅτι «ὁ ἑωρακῶς ἐμὲ εἴωρακε καὶ τὸν Πατέρα» καὶ ὅτι «ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ μου ἐν ἐσμέν». Δὲν λέγεται τοῦτο μεταφορικῶς ἀλλὰ εἶναι ἡ διακήρυξις τῆς αἰωνίας 'Αληθείας. 'Εθυσιάσθη ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, διὰ νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ νὰ τὴν ἐπαναφέρῃ εἰς ἐπικοινωνίαν μετ' Αὐτοῦ. 'Ηγέρθη ἐκ τοῦ τάφου, ἐνῶ τὸ θνητὸν Του σῶμα ἐπροικίζετο μετὰ τὴν δόξαν τῆς ἀθανασίας.

Τὸ μυστήριον τοῦτο τῆς ζωῆς καὶ τῆς θυσίας τοῦ Θεοῦ ὑπερβαίνει κατὰ πολὺ τὰ ὅρια τῆς διανοίας μας, καὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος κάπως νὰ τὸ πλησιάσωμεν, εἰ μὴ μόνον διὰ βαθείας προσωπικῆς πείρας.

Διὰ νὰ ἐξηγήσῃ «πράγματα» ἀναφερόμενα εἰς τὴν Βασιλείαν Του καὶ διὰ νὰ τὰ παρουσιάσῃ καθαρώτερα εἰς τοὺς ἀκροατὰς Του, ὁ Χριστὸς ἐχρησιμοποίησε παραβολὰς. 'Ἐὰν ὠμίλει ἄλλως, δὲν θὰ τὸ ἐπετύγχανε. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον τὸ μυστήριον τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Θεοῦ παρουσιάζεται εἰς τὸν κόσμον ὅπου ζῶμεν «κεκαλυμμένον». Μόνον ὅταν 'Εκεῖνος ἔλυσε τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς Αὐτόν, («τὸ κάλυμμα» γίνεται διαφανές.

Εἶτε τὸ ἀντιλαμβανόμεθα εἶτε χι, 'Εκεῖνος ἔλκει τὴν ἀνθρωπότητα διαρκῶς πρὸς «Αὐτόν».

Προτοῦ ἀναληφθῆν ἐκ μέσου τῶν «ἀ ἐλφῶν» Του, τοὺς ὠμίλησε ὡς ἐξῆς: «ἐντολήν καινὴν δίδωμι ὑμῖν ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους». «'Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις».

Τὸ εἶπε κατ' εὐθειαν. Δὲν ἐχρησιμοποίησε παραβολὰς διὰ νὰ τὸ ἐξηγήσῃ, διότι ἐνεργῶν πάντοτε πρὸς τὸ συμφέρον τῶν δημιουργημάτων καὶ τῆς δημιουργίας Του, ἐδημιούργησε τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε αὐτὴ νὰ ἐνοῶν τὸν βασικὸν ἄνθρωπον τῆς Βασιλείας Του, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ 'Αγάπη. Περιέγραψε πρὸς τοὺς μαθητὰς Του τὴν ἀγάπην, πού λησμονοῦσα πληρῶς τὸν ἐαυτὸν τῆς συμπονεῖ καὶ συμπάσχει ἢ συγχαίρει μετὰ τὸν πλησίον, οὕτως ὥστε ὄλαι αἱ διαφοραὶ καὶ αἱ ἀποστάσεις πού ὑπάρχουν μεταξύ μας καὶ τοῦ πλησίον μας νὰ ἐξαφανίζονται.

Μᾶς ἔδωκεν ἕνα ὑπέροχον παράδειγμα τῆς ἀγάπης αὐτῆς κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἐπιγείου ζωῆς Του.

'Ἐγνώριζε πολὺ καλὰ τὴν δύναμιν, πού ὑπάρχει εἰς τὸ νὰ ζῆ κανεὶς μίαν ζωὴν, ὅπως 'Εκεῖνος τὴν ἀπεικονίζει.

Ὁ ἔφηρμοσμένος Χριστιανισμὸς δὲν εἶχεν ἀκόμη πλήρη εὐκαιρίαν, διὰ νὰ δεῖξῃ τὴν δύναμιν του. Θὰ ἀπεδεικνύετο μίᾳ ἀκαταγώνιστος δύναμις ἐνώπιον τῶν ἀτελειῶν, αἱ ὁποῖαι παρατηροῦνται εἰς τὰς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων σχέσεις καὶ θὰ ἐφανερώουν τὴν ἐπιβλητικὴν καὶ πειστικὴν του δύναμιν ἐναντι ὄλων ὅσοι θὰ ἐδοκίμαζαν νὰ ἀντισταθοῦν κατ' αὐτῆς.

Θὰ ἦτο τὸ θεμέλιον διὰ μίαν καλυτέραν κοινωνίαν.

Ἀγαπητοὶ μου φίλοι, ἀνείσατε τὸν διεσπασμένον καὶ διηρημένον μας κόσμον. Δὲν εἶναι πλέον καιρὸς διὰ νὰ καταστήσωμεν τὴν δύναμιν αὐτὴν ὅ,τι θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι, ἥτοι μίαν ζωντανὴν πραγματικότητα εἰς ὅλας τὰς ἐκφάνσεις τῆς καθημερινῆς μας ζωῆς ;

Μάϊος 1956

ΠΡΗΓΚΗΠΙΣΣΑ ΒΙΛΕΛΜΙΝΗ
Het Loo - Ὀλλανδία

ΕΝΑ ΟΡΑΤΟΡΙΟ

«Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ»

Ἡ σύνθεσις ἐνὸς ὁρατορίου δὲν εἶναι πρᾶγμα οὔτε εὐκόλο, οὔτε καὶ συνειθισμένο στὸν τόπο μας. Ἄν ἐξαιρέσει κανεὶς τὴν πρόσφατη δημιουργία τοῦ κ. Πετρίδη μετ' ὁρατόριο «Παῦλος», δὲν ξέρομε πόσες εἶναι οἱ ἑλληνικὲς συνθέσεις ποὺ μποροῦν νὰ πάρουν τὸν τίτλο αὐτό, ἔστω καὶ ἂν σ' αὐτὲς συγκαταλεγοῦν καὶ ἐκείνες ποὺ ἀπλῶς συγγενεοῦν μετ' ὁρατόριο.

Κι' ἀπ' αὐτὴν λοιπὸν τὴν ἀποψὶ τῆς προσφορᾶς σ' ἓνα μουσικὸ εἶδος δύσκολο καὶ σπάνιο, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆ σκοπιᾶ τῆς γενικώτερης συμβολῆς στὴν ἑλληνικὴ μουσικὴ καὶ μάλιστα τὴν ἐμπνευσμένη ἀπὸ πνοῆ χριστιανικῆ, πρέπει ἰδιαίτερα νὰ χαιρετισθῇ ἡ νέα δημιουργία τῆς δίδοις Ἑλένης Οἰκονομοπούλου «Ὁ Κοινωνικός».

Ἡ ἰδέα τῆς συνθέτιδος νὰ μᾶς δώσῃ σὲ ἦχος τοὺς στίχους τοῦ ὁμωνύμου ἔργου τοῦ Γ. Βερίτη ὑπῆρξε ἀπὸ τὶς πρῶτες ἐπιτυχημένες. Ἀλλὰ καὶ ἡ πραγματοποίησις τῆς ἐπάνω στὸ μουσικὸ πεντάγραμμο θὰ μπορούσε νὰ εἰπῆ κανεὶς ὅτι δὲν ὑπελείφθη τῆς συλλήψεως τῆς. Μετ' ἐμπνευσι, ἀλλὰ καὶ μετ' συστηματικῆς καὶ μακροχρόνιας ἐργασίας ἡ δ. Οἰκονομοπούλου κατάρθρωσε νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο τὸ δύσκολο ἔργο: Νὰ ἀποδώσῃ μετ' ἡ μουσικῆ τῆς, τὸ λυρισμὸ, τὴν ἔξαρσι, τὴ μυστηριακὴ ἀτμόσφαιρα ἀλλὰ καὶ τὴν ἥρωϊκὴ πνοῆ καὶ τὸ ρωμαλέο ὄφρος, ποὺ ζεπηθοῦν μέσα ἀπὸ τοὺς στίχους τοῦ «Κοινωνικοῦ».

Τὸ ἔργο ἔχει τὴ γνωστὴ δομὴ τῶν ὁρατορίων. Περιέχει ἐναλλάξ ρετσιτατίβα, μονωδίες καὶ χορωδιακά σύνολα. Χωρίζεται σὲ δύο μέρη.

Ἡ εἰσαγωγὴ στηρίζεται σ' ἓνα μικρὸ μοτίβο ρυθμικοῦ κυρίως χαρακτήρος, ποὺ μετ' ἄργον καὶ ἐπίμονον ρυθμικὸ του στοιχείο μᾶς μεταφέρει στὶς ἐπίσημες καὶ μοναδικὰς στιγμὰς τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου.

Τὸ πρῶτο νοῦμερο εἶναι μίᾳ τετράφωνη φούγκα, χτισμένη μ' ὄλους τοὺς κανόνες τῆς ἀντιτίξεως, παρ' ὅλο τὸν περιορισμὸ ποὺ παρουσιάζει ἡ ἔκτασις μιᾶς τετράφωνης μουσικεῖας χορωδίας. Τὸ χαρούμενο ρυθμικὸ στοιχείο καὶ ἡ διαδοχικὴ εἰσόδος τῶν φωνῶν ὑπογραμμίζουν, μαζὶ μετ' ὁ κατόπιν ἔρχομενο solo τῆς soprano, τὴν λαχτάρα τῆς πιστῆς ψυχῆς νὰ συμμετάσχῃ στὴ θεία Εὐχαριστία.

Στὸ τέταρτο νοῦμερο, ἡ χορωδία, σὰν ἐκπρόσωπος τῶν πιστῶν, ἐκφράζει ἱκετευτικὰ καὶ μετ' ἡ χαρούμενη προσμονὴ τὰ θερμὰ τῆς συναισθήματα. Τὸ duetto καὶ τὸ coro μᾶς ἐπαναφέρουν καὶ πάλι στὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ Πάσχα, ἐνῶ συγχρόνως μᾶς προετοιμάζουν γιὰ τὶς τελευταῖες ὑποθήκες τοῦ Ἰησοῦ. Μετὰ τὰ πρῶτα πέντε πένθυμα μέτρα τοῦ recitativo μίᾳ ἀπροσδόκητῆ μουσικῆ πτώσις μᾶς προβάλλει μετ' ἐπιβλητικότητᾳ τὴν φωνὴν τοῦ Διδασκάλου, ποὺ ἐμπιστεύεται στοὺς μαθητὰς του τὴν «ἄσπερη ἐντολή» Του.

Μετ' ὁ allegretto amabile μπαίνομε σὲ τόνο χαρούμενο καὶ γιορταστικόν. Ἐνα ξέσπασμα ἐνθουσιασμοῦ ἐκφράζει ἡ χορωδία μετ' ἡ φράσι «μαζὶ τὸ Πάσχα θὰ γιορτάσουμε» ποὺ ἀποτελεῖ τὸ κατῶφλι μιᾶς ἄλλης φούγκας. Ἐδῶ πιά κορυφώνεται ἡ ἄρρητη χαρὰ τῶν πιστῶν. Τὸ γεμᾶτο παλμὸ μοτίβο «Πάσχα θὰ κάμω πάλι σήμερα» περνάει ἀπὸ φωνὴ σὲ φωνὴ καὶ μετὰ ἀπὸ ἓνα φωνητικὸ ἀντιστικτικὸ σύμπλεγμα ἀπαντῶνται ὄλες μαζὶ οἱ φωνῆς στὸν κοινὸ πόθο: «Πόσο τὸ λαχταρῶ !»

Τὸ δεύτερο μέρος ἀρχίζει μ' ἓνα μικρὸ adaggio, τοῦ ὁποῖου τὴν πρώτη φράσι ἐκθέτει ἡ ὀρχήστρα. Μετ' ἡ γαλήνη τῆς ρυθμικῆς του κινήσεως καὶ τὴν μελωδικὴν του ἀγνότητα μᾶς εἰσάγει στὸν ἱερὸ γῶρον τοῦ ναοῦ. Στὸ νοῦμερο αὐτὸ ἡ ἐναλλαγὴ solo καὶ χορωδίας ἐνισχύει τοὺς πιστοὺς γιὰ τὴν ὀλοπρόθυμη συμμετοχὴ τους στὸ θεῖο τραπέζι.

Τὸ allegro con brio εἶναι ἀπὸ τὰ πρῶτα ἐνδιαφέροντα μέρη τοῦ ὄλου ἔργου. Οἱ ρυθμοὶ μετὰξὺ τοῦ κυριαρχοῦντος θέματος καὶ τῆς συνοδείας τῶν μπάσσων τῆς ὀρχήστρας εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εὐρίσκονται σὲ μιὰ ρυθμικὴ ἀντίθεσι. Ἡ χορωδία ἀρχίζει τὶς μουσικὰς τῆς φράσεις μετ' ὁ ἐξαγγελτικὸν «νὰ». Μῦριες φωνῆς ἀκούγονται, καθὼς ξεχωρίζουν σεπτὰς καὶ ἱερὰς μορφὰς τῶν χριστιανικῶν γενεῶν, ποὺ προσέρχονται στὸ Μυστήριον. Εἶναι ἓνα τραγοῦδι στὴν «μαρτυροπλάστρα Τροφῆ».

Νοῦμερο 15. Μὰ νὰ. Ἐφθασε ἡ ὥρα. Ἡ πιστὴ ψυχὴ «ἰδοῦ» βαδίζει μετ' ἡ ἱερὰ συναισθήματα στὴν πραγματάωσι τοῦ πόθου τῆς. Σὲ τόνους συντριβῆς καὶ μετανόιας ξετυλιγονται μιὰ - μιὰ οἱ μουσικὰς φράσεις. Ἡ εἰσόδος τῆς χορωδίας ὑπογραμμίζει τὴν ἱερότητα τῆς στιγμῆς τοῦ σφαγιασμοῦ τοῦ Ἄμνου.

Ἡ μουσικὴ φράσις συγκλονίζεται ἀπὸ κρυφοὺς λυγμούς. Οἱ φωνῆς λυγίζουν. Μοιάζουν νὰ συγκλίνουν ταπεινωμένες μπρὸς στὴ θεϊκὴ συγκατάβασι καὶ σιγὰ - σιγὰ χάνονται. Ἡ πιστὴ ψυχὴ μεταρσιωμένη ἀπὸ εὐλάβιας καὶ δέος τὸν «ἄνθρωπα στὰ χεῖλη παίρνει». Ὑστερα ἀπὸ

τήν συμμετοχή της στη πνευματική αυτή πανδαισία τίποτε δὲν στέκει ἰκανὸν νὰ τῆς ἀφαιρέσει τὴ μεγάλη χαρὰ, ποὺ προετοιμάζει τὴν ἔλευσι τοῦ χαρμόσυνου finale.

Στὸ τελευταῖο αὐτὸ μέρος ὅλα εἶναι ἐορταστικά : τὰ θέματα, ἡ κίνησις, ὁ ρυθμὸς, ἡ ἐνορχήστρωσις, τὸ coro. Ἡ διαύγεια τῆς τονικότητος τοῦ do μείζων συντελεῖ στὸ νὰ ἐκφραστοῦν ἔντονα τὰ συναισθήματα τῆς χαρᾶς καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν πιστῶν, ποὺ ἔγιναν μέτοχοι στὸ ποτήριον τῆς ζωῆς. Μὲ τὴν ἀποκλειστικὴν χρησιμοποίησιν ἐνιαίου χορῶδακτου ρυθμοῦ δίδεται ἕνας χρυσαφένιος χάλκινος ἤχος στὸν ὕμνο αὐτὸ τῆς χαρᾶς.

Ἡ « Κοινωνικός » δὲν εἶναι τὸ πρῶτο ἔργο τῆς δίδως Οἰκονομοπούλου ποὺ ἐκδίδεται. Τὸ « Ἀστέρι τῆς Αὐγῆς » καὶ « Φῶς καὶ τραγούδι » ποὺ προηγήθησαν ἀπέτελεσαν καὶ αὐτὰ μὴ πολὺτιμη συμβολὴν στὴν προσπάθεια γιὰ τὴν δημιουργίαν, στὸν τόπο μας, μουσικῆς ποὺ νὰ εἶναι γεμάτη ὑγείαν καὶ δύναμιν πνευματικῆν. Ἀς εὐχηθοῦμε λοιπὸν στὴ συνθέτιδα νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴ δημιουργικὴ τῆς προσπάθεια καὶ νὰ μᾶς χαρίσῃ καὶ νέα ἐπιτεύγματα ξεπερνώντας συνεχῶς τὸν ἑαυτὸ τῆς.

Δ. ΠΥΡΓ.

ΤΑ ΕΙΚΟΣΙ ΧΡΟΝΙΑ ΤΩΝ «ΚΥΠΡΙΑΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ»

Δὲν μποροῦσε νὰ γίνῃ καλύτερος καὶ εὐστοχώτερος ἐορτασμός τῆς εικοσαετηρίδος τοῦ ἐκλεκτοῦ περιοδικοῦ « Κυπριακὰ Γράμματα » ἀπὸ τὸ ὀγκώδες τεῦχος του τὸ ἀφιερωμένο στὴν ἑλληνικότητα τῆς Κύπρου. Εἶναι τὸ πεντακτάκω ἀπόσταγμα, ἡ γνήσια πεμπτοσύνη τῆς εικοσάχρονης πνευματικῆς τῆς δράσεως. Διότι ὅλη αὐτὴ ἡ ὥραία καὶ φωτεινὴ προσπάθεια τῶν εἰκοσι χρόνων δὲν ἦταν παρὰ μὴ ἀδιάκοπη, ἔντονη καὶ θετικὴ ἐκδήλωσις, κάτι περισσότερο ἀκόμα : μὴ νέα κάθε φορὰ πραγματοποιήσις τῆς πνευματικῆς, ἐπομένως καὶ τῆς ἐθνικῆς ἑλληνικότητος τῆς Κύπρου. Καὶ ἦταν βέβαια πολὺ φυσικὸ, ὕστερα ἀπὸ τὴν μακρόχρονη ἑλληνικὴ πορεία, ἑλληνικὸς νὰ εἶναι καὶ ὁ πρῶτος μεγάλος σταθμὸς.

Σήμερα προπάντων, ποὺ ὁ Κυπριακὸς λαὸς ἀγωνίζεται μὲ τόσο σθένος καὶ τόσην ἀποφασιστικὴν γιὰ τὸ ὑπέροτα πνευματικὸ ἀγαθὸ, γιὰ τὸ κορυφαῖο ἰδεώδες τοῦ ἑλληνικοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ — τὴν ἐλευθερίαν —, τὸ μεγάλο αὐτὸ τεῦχος δὲν εἶναι μόνον μὴ ζωντανὴ εἰκόνα καὶ ἐκφρασις τῆς πανάρχαιας καὶ παντοτεινῆς ἑλληνικῆς ζωῆς τῆς Κύπρου, πνευματικῆς καὶ ἐθνικῆς, ἀλλὰ καὶ μὴ σοβαρῆ, ἐμπρακτικῆ καὶ πολὺτιμη συμβολὴ σ' αὐτὸν τὸν ὑπέροτα καὶ μεγαλειώδη ἀγῶνα.

Μέσα στίς 262 σελίδες του, ποὺ συγκεντρώνουν τις ἀρμοδιώτερες συνεργασίαις σὲ ὅλους τοὺς πνευματικοὺς τομεῖς, σφύζει θερμὸς καὶ δυνατὸς ὁ ἑλληνικὸς παλμός, πνέει καθαρὴ καὶ ὀρμητικὴ ἡ ἑλληνικὴ πνοή, ἀναπνέει ὀλοζώνταναν καὶ αὐτοῦσια ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ, ἡ ψυχὴ τῆς Κύπρου.

Συγχαίρουμε θερμὰ τὸ ἐκλεκτὸ περιοδικὸ καὶ τὸν ἀκούραστο διευθυντὴ του κ. Ν. Κρανιδιώτη, καθὼς καὶ τὸν πνευματικὸν κόσμον τῆς Κύπρου γενικώτερα, γιὰ τὴν ὥραία καὶ γόνιμη πολιτιστικὴ καὶ ἐθνικὴ του δράση.

Η ΕΚΘΕΣΙΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗ

Ὅταν, στὰ ἐγκαίνια τῆς « Ἐκθέσεως Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου », ποὺ ἔγιναν στὸ Γαλλικὸ Ἰνστιτούτο, θέλησε κάποιος νὰ συγχαρῆ καὶ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν διευθυντὴ τοῦ Ἰνστιτούτου κ. Ὁκτάβιον Μερλιέ, ποὺ εἶχε τὴν ἔμπνευσιν καὶ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἐκθέσεως, τὸν εὐχαρίστησε ἰδιαιτέρως καὶ γιὰ τὸν « φιλελληνισμό » του. Ἀλλὰ ὁ ἐκλεκτὸς πνευματικὸς ἄνθρωπος διαμαρτυρήθηκε : « Ὅχι — εἶπε — δὲν εἶμαι φιλέλληρ, εἶμαι Ἕλληρ ».

Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς ἐξηγεῖ τὴν θαυμαστὴν πραγματικὰ ἐπιτυχίαν τῆς ἐκθέσεως. Ὅχι μόνον στὴ σκέψῃ ποὺ τὴν ἐνέπνευσε, ἀλλὰ καὶ στὴν συγκέντρωσιν καὶ τὴν ἐπιλογὴν τῶν ἐνθυμίων τοῦ ποιητῆ, στὴν διευθέτησιν καὶ τοποθέτησιν τῶν χειρογράφων, τῶν βιβλίων, τῶν πινάκων καὶ τῶν εἰκόνων, στὴν ἔντονη καὶ ζωντανὴν ἀτμόσφαιραν ποὺ γεμίζει καὶ δονεῖ τις αἰθούσας, ἡ ἐκθεσις — γνήσια καὶ αὐτούσια ἑλληνικὴ — ἀποπνέει μὲ τὸν πιὸ ὑποβλητικὸν καὶ συγκινητικὸν τρόπο τὸ ἴδιον ὕψηλο καὶ ἥρωικὸν πατριωτικὸν πνεῦμα, ποὺ, μὲ ἡφαιστειώδη ἐκρηκτικότηταν, μὲ παλληκαρίσια ὀρμὴν καὶ μὲ πλοῦσιαν φαντασίαν ἀνέδινε ἡ ποίησιν τοῦ Βαλαωρίτη.

Ἀντικρούζοντας κανεὶς τὰ χαρακτηριστικώτατα αὐτὰ ἐκθέματα, νομίζει πὸς ἀκούει τὰ πιὸ διαλεκτὰ καὶ πιὸ ἐκφραστικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν « Κυρὰ Φροσύνην », τὸν « Ἀστραπόγιαννον », τὸν « Φωτεινὸν » καὶ τὸν « Θανάση Διάκον ». Καὶ βλέποντας τὴν ἐπιβλητικὴν φυσιογνωμίαν τοῦ ποιητῆ, φαντάζεται πὸς θὰ τὸν δῇ νὰ ξανασταθῇ μπροστὰ στὸν ἀνδριάνταν τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ε', ὅπως τότε, γιὰ ν' ἀπαργεῖται ὁ ἴδιος τὸν ὑπέροχον ὕμνον σου.

Ἀλλὰ ἡ ἐκθεσις αὐτὴ δὲν ζωντανεῖ μόνον τὴν ποίησιν τοῦ Βαλαωρίτη, ἀλλὰ καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς του, ποὺ ἀποτελοῦσε τὴν μοναδικὴν σχεδὸν πηγὴν τῶν ἐμπνεύσεων του, τὴν τιμημένην καὶ δοξασμένην ἱστορίαν τῶν ἀπελευθερωτικῶν ἀγώνων τῆς Ἑπτανήσου. Καὶ ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ — ποὺ στρέφεται ὀλόκληρη, μὲ πίστην καὶ ἀφοσίωσιν, στὴν Κύπρον καὶ στὸν ἀγῶνα τῆς — κἀνοντας μπροστὰ στὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ ἐκθέματα τοὺς ἀναπόφευκτους συσχετισμοὺς καὶ συγκρίσεις, γεμίζει ἀπὸ ἰδιαιτέραν, βαθεῖαν καὶ συγκλονιστικὴν, συγκίνησιν.

Ο ΛΥΚΑΒΗΤΤΟΣ... ΚΟΣΜΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ!

Ὁ ἰδιόρρυθμος καὶ μονήρης λόφος, ποὺ, μὲ τὴν σεπτὴ ἐκκλησιότητα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στὴν κορυφὴν, μοιάζει μ' ἕναν ἐπιβλητικὸν μοναχὸν,

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἐδελφότητος θεολόγων ἡ «Ζωή»: «Ἐμπρός εἰς τὰ παιδιά μας». Ἀθήναι 1955.

Πλούσιο, περιεκτικό, σὲ ἀπλό, κατανοητὸ ὕψος εἶναι γραμμένο τὸ βιβλίον αὐτό, ποὺ τὸ διαβάσεις μὲ ἀνεκὶ καὶ εὐχαρίστησι, ἐνῶ διδάσκεισιν καὶ διαφωτίζεισιν ἀπὸ τὴν ποικιλία τῶν θεμάτων, τῶν ἀπόψεων καὶ κατευθύνσεων.

Μὲ τὴν ἀνάγνωσι αὐτοῦ τοῦ βιβλίου ἀναλογίζεσθαι πόσο δύσκολο καὶ πάντα νέο εἶναι τὸ τεράστιο πρόβλημα τῆς ἀγωγῆς, ποὺ ἀποβλέπει ὄχι σὲ μόρφωσι τῆς ἐπιφανείας, ἀλλὰ προχωρεῖ ἀπὸ τὴν ὕψι στὸ βάθος καὶ προσπαθεῖ νὰ παρακολουθήσῃ τοὺς ψυχικοὺς κραδασμοὺς τοῦ ἐσωτάτου εἶναι τῆς ψυχῆς τοῦ παιδιοῦ.

Ὁ γονεὺς δὲν μπορεῖ νὰ μὲν ἤσυχος ὅτι φροντίζει γιὰ τὰ παιδιά του μόνο μὲ τὴ μέριμνα τῆς τροφῆς, τῆς ἐνδύσεως, τῆς ὑγείας τοῦ παιδιοῦ, χωρὶς νὰ λαβαίνει ὑπ' ὄψιν του ὅτι ἡ ψυχικὴ σφαῖρα τοῦ παιδιοῦ ἔχει τίς δικῆς τῆς ἀνάγκης, ποὺ ἀπαι-

τοῦν τέχνη, μαθητεία, ἀπασχόλησι. Στὴν ἀσκησὶ τῆς ὀρθῆς ἀγωγῆς κάθε λόγος, κίνησις, ἐνέργεια καὶ πρᾶξις πρέπει νὰ εἶναι μελετημένη, νὰ ἔχῃ τὸ νόημά της, τὴν κατευθύνσιν της πρὸς ἓνα σκοπὸ. Δὲν μπορεῖς π.χ. ν' ἀγνοήσης τὴν ἰσχυρὴ παιδικὴ τάσι γιὰ παιχίδι ἢ τὴν φανταστικὴ ἀναζητήσι γιὰ παραμῦθι, μὲ τὴν δικαιολογίαν ὅτι τὸ πρῶτο δὲν εἶναι σοβαρὸ καὶ καταπονεῖ χωρὶς λόγο τὸ σῶμα ἢ ὅτι ἐξάπτει τὴ φαντασίαν τοῦ παιδιοῦ τὸ δεύτερο, οὔτε πάλι ἀνεξέλεγκτα νὰ ἐπιτρέπῃς ὅποιοδήποτε παιχίδι ἢ νὰ προσφέρῃς τὸ πρῶτο τυχαῖο βιβλίον παραμυθίων.

Φυσικὰ, ἡ ἀγάπη τῶν γονέων, ἡ προσοχὴ, ἡ μεθοδικὴ παρακολούθησις καὶ κατεύθυνσις, γιὰ νὰ φέρῃ καρποὺς καὶ ἀποτελέσματα, χρειάζεται οὐσιαστικὴ συμπλήρωσι, πρέπει νὰ στηρίζεται στὸν μοναδικὸ θεμέλιον τῆς χριστιανικῆς ἀγωγῆς. Καὶ αὐτὸ τὸ ἰδιαιτὸν μᾶς προσφέρει, κοντὰ στὰ ἄλλα, τὸ βιβλίον αὐτὸ γιὰτι ὑπογραμμίζει τὴν ἀναγκαιότητα τῆς μεθόδου, χωρὶς ν' ἀγνοῇ τὴν πρωταρχικὴ σημασίαν τῆς «παιδείας τοῦ Κυρίου».

Γ. Μ.

πού, ἀνάμεσα στὴν γῆ καὶ στὸν οὐρανὸ τῆς Ἀττικῆς, ἐπιβλέπει μὲ στοργὴ τὴν πρωτεύουσα καὶ προσεύχεται γι' αὐτήν, κινδυνεύει νὰ ὑποκύψῃ καὶ αὐτὸς στὴ μακίαν τῆς ὑλικῆς ἀξιοποιήσεως τῶν πάντων.

Ἐνας ὄμιλος ἐπιχειρηματιῶν τὰ κατάφερε στὸ τέλος, ἔπειτα ἀπὸ ἀντίστασι πολλῶν ἐτῶν ἐκ μέρους ἐκείνων, ποὺ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν διατήρησι τῶν πιὸ χαρακτηριστικῶν καὶ γνησίων μορφῶν τῶν Ἀθηνῶν, νὰ ἀποσπάσῃ τὴν συγκράτησιν τοῦ Κράτους, γιὰ νὰ μετατρέψῃ τὸν ἱστορικὸ λόφον σὲ κοινὸ ψυχαγωγικὸ καὶ προσοδοφόρο κέντρον!

Ἔτσι δὲν θ' ἀνεβαίνουμε πλέον μὲ τὰ πόδια στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου ὡς προσκυνηταί, ἀλλὰ θὰ ἐκσπενδονίζωμαστε μὲ ἓνα πελώριον ἀνελευστῆρα ὡς τουρίσται. Δὲν θὰ μπορούμε πιά ν' ἀπομονωθοῦμε στὸ μικρὸ ἐκκλησάκι, γιὰ νὰ ἐπικοινωνήσουμε μὲ τὸ θεῖον, ἀλλὰ θὰ δερνόμαστε ἀπὸ τὴν δίνῃ μιᾶς ἔντονης κοσμικῆς κινήσεως σὲ δύο μοντέρνα «κέντρα ἀναψυχῆς». Καὶ ἀντὶ νὰ μπορούμε ἀπὸ τὸν ἥρεμο καὶ σιωπηλὸ λόφον νὰ θαυμάζουμε τὸ ἐξάισιο θέαμα, θὰ νοιώθουμε νὰ ταλανίζουσι τὴν ὄρασι καὶ τὴν ἀκοή μας — καὶ περισσότερο ἀκόμη τὴν ψυχὴ μας — τὰ καμώματα καὶ τὰ χάχανα τῶν «σὸμπ» τῶν κοσμικῶν κύκλων.

Καὶ τὸ λέγουσι αὐτὸ «ἀναμόρφωσι» τοῦ ἱστορικοῦ λόφου, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα δὲν θὰ

εἶναι παρὰ ἐλεεινὴ — καὶ ἀνερῆ μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς — «παραμόρφωσις» καὶ καταστροφὴ.

ΜΙΑ «ΜΟΝΤΕΡΝΑ ΚΡΕΜΑΣΤΡΑ»

Ἐνα αὐθεντικὸ ἐπεισόδιον, ποὺ ἔγινε στὶς Κάννες, κατὰ τὸ τελευταῖο ἐκεῖ κινηματογραφικὸ φεστιβάλ, εἶναι τόσο χαρακτηριστικὸ, ὥστε νὰ ἐνδιαφέρῃ ὅλο τὸν φιλότεγον κόσμον καὶ ν' ἀξίξῃ νὰ τὸ μεταφέρουμε στὴν στήλῃ μας.

Μὲ τὴν εὐκαιρίαν ποὺ ἐπροβάλλετο καὶ μιὰ ταινία ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ γνωστοῦ Ἰσπανογάλλου καλλιτέχνη Πικασσό, ἔγινε καὶ μιὰ δεξίωσις, ὅπου εἶχαν προσκληθῆ οἱ παρεπιδημοῦντες ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων, τῶν τεχνῶν καὶ τῆς ὀνήσης.

Ἀνάμεσα στοὺς τελευταίους αὐτοὺς ἦταν καὶ μιὰ νέα ἡθοποιὸς τοῦ κινηματογράφου, ποὺ ὁ Πικασσό, ὑποδεχόμενος τὴν μὲ ἰδιαιτέραν ἐγκαρδιότητα, τὴν βοήθησε νὰ βγάλῃ τὴ ζακέτα της. Καὶ ἐκεῖνη, ἀφοῦ τὸν εὐχαρίστησε, ἐπῆγε νὰ τοποθετήσῃ τὴ ζακέτα σὲ μιὰ κρεμάστρα ἐκεῖ κοντὰ. Μὰ ὁ Πικασσό, ἔντρομος, ἔτρεξε νὰ τὴν προλάβῃ.

— Ὅχι ἐδῶ, καλὴ μου, βιάστηκε νὰ τῆς ψιθυρίσῃ. Δὲν εἶναι κρεμάστρα αὐτὸ ποὺ βλέπετε. Εἶναι ἔργο γλυπτικῆς.

Εἶναι περιττὸ βέβαια νὰ ἐξηγήσουμε ὅτι πρόκειται γιὰ ἔργο «μοντέρνας» τέχνης.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑ Γ' ΔΗΣ

Ι. Θ. Κολιτσάρας : «'Ο Μεγάλος Παιδαγωγός». Ἐκδόσεις τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν». Ἀθήναι 1956.

Πάντα μεγάλο πρόβλημα στὴν ἀγωγή εἶναι ὁ καθορισμὸς τοῦ σκοποῦ τῆς, ἡ διακρίβωσις τῶν μέσων πού θά χρησιμοποιήσῃ κανεὶς, γιὰ νὰ φθάσῃ σ' αὐτόν. Παράλληλη ὅμως δυσκολία προκαλεῖ καὶ τὸ πρόσωπο, πού θά δείξῃ τὸ δρόμο καὶ θά σημαδεύσῃ τὸν σκοπὸ, γιατί ὁ παιδαγωγὸς καὶ ὅταν ἔχῃ ἀπικριβωμένο καὶ σαφῆ σκοπὸ καὶ ὅταν διαθέτῃ μεθόδους καὶ τρόπους ἀρίστους, εἶναι βέβαιον ὅτι θ' ἀποτύχῃ στὴν προσπάθειάν του, ἂν ὁ ἴδιος δὲν εἶναι ἐνσάρκωσις τῶν ιδεῶν, τῶν σκοπῶν, τῶν μεθόδων.

Τούτῃ τὴν τριπλῆ δυσκολία ἔρχεται νὰ λύσῃ ὁ κ. Κολιτσάρας προβάλλοντας τὸν Κύριο σὰν ιδεώδη τύπο παιδαγωγοῦ, πού στὸ πρόσωπό Του ἐναρμονίζεται ὁ σαφὴς καὶ ὑψηλὸς σκοπός, ἡ εὐφυῆς καὶ ἀπλὴ μεθοδικότης, μετὰ τὴν μεγαλειώδη καὶ θαυμαστὴ βίωσις τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς τελειότητος.

Μὲ ἀπλότητα καὶ σαφήνεια ὁ σ. ἀναπτύσσει σὲ 198 σελίδες τὶς ἐκδηλωσείσιν ἀγωγῆς, τῆς μοναδικῆς σὲ ὁλοκλήρωσι προσωπικότητος, πού σὲ κάθε εὐκαιρία προσέφερε καὶ ἕνα αἰώνιο ὑπόδειγμα συμπεριφορᾶς καὶ ὑγιᾶν ψυχικῶν ἀντιδράσεων μέσα σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα κατανόησεως, γλυκύτητος καὶ ἀγάπης. Ὁ «Μεγάλος Παιδαγωγός» ἔρχεται νὰ προσφέρῃ οὐσιαστικὴ βοήθεια στὸν ἐκπαιδευτὴ καὶ στὸν ἐκπαιδευμένο δείχνοντας τοὺς τὸ μοναδικὸ δρόμο.

Γ. Μ.

Ἄδελφότητος θεολόγων ἡ «Ζωή»: «Ἐνα σημάδι στὴν ἄμμο». Παιδικὸν διήγημα. Ἀθήναι 1956.

Τὸ διήγημα αὐτὸ εἶναι σκηνογραφημένο στὸ ρωμαϊκὸ περιβάλλον τῆς πρώτης χριστιανικῆς ἐποχῆς, ὅποτε ἡ ἀποδοχὴ τῆς πίστεως δὲν ἦταν ἀπλὴ κατάφασις, ἀλλ' ἀγωνιστικὴ παραδοχὴ κινδύνων, θυσιῶν, μαρτυρίου. Οἱ ἄνθρωποι πού ἀκολουθοῦσαν τὴν καινούργια πίστι ἦσαν ἀποφασισμένοι νὰ διακινδυνεύσουν πλοῦτη, ἀνέσεις, μεγαλεῖο, τὴν ἴδια τοὺς τῆ ζωῆ.

Τούτῃ τὴν ἐπιβλητικὴ ἀτμόσφαιρα τῆς ἡρωικῆς ἀνθρωπιᾶς μᾶς ζωντανεῖ τὸ διήγημα αὐτό, πού εἶναι γραμμένο μετὰ πειστικότητα, δύναμι περιγραφῆς, θερμῆ πίστι, προσήλωσι στὸ χριστιανικὸ ιδεώδες.

Οἱ ἥρωες τῆς ὑποθέσεως καλοῦνται νὰ πάρουν θέσι ἀπέναντι στὶς νέες ιδέες, νὰ σταθοῦν μπρὸς στὸ «ἀντιλεγόμενον σημεῖον», νὰ τὸ δεχθοῦν ἢ νὰ τὸ ἀπορρίψουν· αὐτὸ ἄλλωστε ἀποτελεῖ τὸ κύριον στοιχεῖο τῶν ἐσωτερικῶν ἀμφιταλαντεύσεων καὶ τῶν ἐξωτερικῶν συγκρούσεων τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς διηγήσεως.

Ὁ ἀφηγητὴς κατορθώνει αὐτὲς τὶς διακυμάνσεις καὶ ἀντιθέσεις νὰ τὶς πλάσῃ ἔντεχνα σὲ ζωηρὰ ἐπεισόδια, μετὰ τὰ ὁποῖα κερδίζει τὸ ἐνδιαφέρον (ἀκόμη καὶ τοῦ μεγάλου), ὥστε μετὰ εὐχαρίστησι παρακολουθοῦμε τὴν συγκινητικὴ ἐκτύλιξι τῆς ὑποθέσεως. Μορφὲς σὰν τοῦ Μιλβίου καὶ τοῦ

Ἀλεξάμενου, σκηνὲς σὰν τὸ μαρτύριο τοῦ Βρούτου, τὴν μεταμέλεια τοῦ Μαρκελλοῦ μᾶς συγκινοῦν καὶ μᾶς πείθουν.

Γ. Μ.

Ἄδελφότητος θεολόγων ἡ «Ζωή»: «Τὰ ὄνειρα τοῦ Φραγκίσκου». Παιδικὸν διήγημα. Ἀθήναι 1956.

Στὸ διήγημα αὐτὸ ἕνας ὄνειροπαρμένος πρωτευουσιᾶνος ἀνακαλύπτει τὴν πραγματικότητά τῆς γυμνῆς ζωῆς. Ἐχοντας ἐξημμένη τὴν φαντασία πίστεψε στὸν μῦθο τοῦ ὄνειρου νόμισε πὼς ἡ ἀγροτικὴ ζωὴ εἶναι ὀνειρωδὴς, μαγευτικὴ, καθὼς τὴν ἔβλεπε στὸν κινηματογράφο. Ἡ σκληρὴ ὅμως παρουσία τῆς πραγματικότητος ἔσχισε τὸν ἀρχαυόφαντο πέπλο τῆς φαντασίας καὶ τοῦ ἀπέκάλυψε τὴν ἀηδία τῆς κακίας· ἔπρεπε ὅμως νὰ διδαχθῆ ἀπὸ τὴν πικρὴ γεύσι τῆς πείρας.

Ὁ μῦθος ἀναπτύσσεται ἐξυπνα μετὰ γοργές καὶ ἐναλλασσόμενες εἰκόνες, μετὰ ἀπλότητα περιγραφῆς καὶ ρεαλισμῶ.

Γενικὰ εἶναι ἕνα εὐχάριστο καὶ διδακτικὸ ἀνάγνωσμα, πού τὰ παιδιὰ θά τὸ διαβάσουν μετὰ πολλὴ εὐχαρίστησι.

Γ. Μ.

J. R. Oppenheimer: «La Science et le Bon Sens», μετάφρ. ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπὸ Α. Colnat, Gallimard, 1955.

Εἶναι γνωστὸς εἰς ὅλους ὁ διάσημος ἀτομικὸς φυσικὸς Dr. I. R. Oppenheimer, ὁ ὁποῖος, ὀνομάζεται πολλακίς «ὁ πατὴρ τῆς ἀτομικῆς βόμβας». Βεβαίως ἡ ἀτομικὴ βόμβα ἦτο ἕνα ἔργον συλλογικὸν καὶ πολλοὶ εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι συνειργάσθησαν καὶ ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς. Ὅμως ἡ θέσις τοῦ Dr Oppenheimer ὡς διευθυντοῦ τοῦ κέντρου ἔρευνῶν τοῦ Los Alamos, δίδει εἰς αὐτὸν κάπως τὸ δικαίωμα ν' ἀντιπροσωπεύῃ ὅλους τοὺς ἐπιστήμονας, οἱ ὁποῖοι μαζί του ἐδημιούργησαν τὴν καταστρεπτικὴν μὲν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸσας θετικὰς προοπτικὰς, ἀτομικὴν βόμβαν.

Εἰς τὸ ἀνωτέρω βιβλίον ὁ Dr Oppenheimer ἐξέρχεται κάπως ἀπὸ τὸ αὐστηρῶς ἐπιστημονικὸν πλαίσιον τῶν ἐργασιῶν του, εἰς σκέψεις γενικωτέρας, φιλοσοφικωτέρας θὰ ἠδύνατο νὰ εἴπῃ κανεὶς, διὰ τῶν ὁποίων ζητεῖ νὰ εὕρῃ ποῖα σχέσις ὑπάρχει μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ κοινῆς λογικῆς.

Ἐπὶ τῆς σχέσεως μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ τῶν ἄλλων ἀγενικῶν ἀντιλήψεων τῶν ἀνθρώπων· τῆς μεταφυσικῆς των, ἢτοι τῶν ιδεῶν των περὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἀρχικοῦ· τῆς ἐπιστημολογίας των, ἢτοι τῆς ιδέας των περὶ τῆς γνώσεως· τῆς ἠθικῆς των, ἢτοι τοῦ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι, τοῦ ὁμιλεῖν, τοῦ κρίνειν καὶ ἐνεργεῖν εἰς τὰ ἀνθρώπινα προβλήματα, τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ ψευδοῦς, τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ·

Πολλὴ ὀρθὰ διαπιστῶναι ὁ σ. ὅτι αἱ σχέσεις αὗται εἶναι δύσκολον νὰ περιγραφῶν, «εἶναι μυστικά, ἐσωτερικά καὶ δύσληπτοι». Οὔτε εἶναι λογικῶς ἀναγκαῖαι. Ὅμως ὑπάρχουν. Ἡ ἐπίδρασις τῆς ἐπιστήμης π.χ. εἰς τὰς τρεχούσας ἀντιλήψεις τῶν ἀνθρώπων εἶναι πολλακίς μεγάλη,

δὲν εἶναι ὅμως πάντοτε εὐτυχής. Δι' αὐτὸ πρέπει αἱ συσχετίσεις νὰ γίνονται μὲ προσοχὴν καὶ μετριοφροσύνην (σ. 19).

Ἡ πρόοδος τῆς ἐπιστήμης πολλάκις στηρίζεται εἰς παράγοντας ἐξωεπιστημονικούς, ἠθικῆς τάξεως : Π.χ. ἡ ἐπιστήμη βασίζεται εἰς τὰς προηγούμενας ἀνακαλύψεις, τὰς ὁποίας δέχεται μὲ ἕν εἶδος πίστεως : « Ἡ συνεχὴς ἀμφιβολία καὶ τὸ νὰ θέτωμεν συνεχῶς ἐν ἀμφιβολίᾳ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ πού ἐμάθαμεν, εἶναι ξένον πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ ἐπιστήμονος » (σ. 43).

Ὁ σ. προχωρεῖ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὰς συγχρόνους ἀντιλήψεις τῆς φυσικῆς, αἱ ὁποῖαι προήλθον μὲν ἀπὸ τὴν πρόοδον τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης πού ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν κοινὴν λογικὴν, ὅμως εἰς τὸ τέλος ὑπερβαίνουν τὴν κοινὴν λογικὴν. Ἡ θεωρία τῶν quanta π.χ. ἔχει πλήθος σημείων, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δώσωμεν μίαν περιγραφὴν ἐν γόρῳ καὶ χρόνῳ, ὅπως εἰς ὅλα τὰ συνήθη φυσικὰ φαινόμενα. « Ξεύρωμεν π.χ. σήμερα ὅτι αἱ στάθμαι (τῶν ἠλεκτρονίων γύρω ἀπὸ τὸν πυρῆνα) δὲν ἔχουν τίποτε τὸ κοινὸν μὲ τὰς τροχιάς » ὅτι ἡ μεταβολὴ συναρτῆσει τοῦ χρόνου πού ἐνυπάρχει εἰς αὐτάς (τὰς τροχιάς) λείπει εἰς ἐκείνας (τὰς στάθμας) ».

Αἱ μεταπηδήσεις τῶν ἠλεκτρονίων ἀπὸ στάθμης εἰς στάθμην εἶναι κατὰ τὸ αὐτόχρημα ἀδιάνητον : « Γίνονται ἀποτόμως ; Πρόκειται περὶ κινήσεων πολὺ ταχειῶν, αἱ ὁποῖαι γίνονται διὰ μεταβάσεως ἀπὸ μίαν τροχίαν εἰς ἄλλην ; Προσδιορίζονται αἰτιωδῶς ; Μὲ ἄλλους λόγους ἤμπορεῖ κανεὶς νὰ προβλέψῃ ποίαν στιγμὴν ἕνα ἄτομον ὑποκείμενον εἰς πᾶρελξιν θὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν μίαν κατὰστασιν εἰς τὴν ἄλλην καὶ νὰ εὑρωμεν τί προσδιορίζει αὐτὴν τὴν στιγμὴν ; Εἰς ὅλας αὐτάς τὰς ἐρωτήσεις θὰ ἔπρεπε ν' ἀπαντήσωμεν « ὄχι » (σ. 67). Εἶναι ἀδύνατος ἡ λεπτομερὴς περιγραφὴ τῶν φαινομένων τῆς μικροφυσικῆς καὶ μόνον στατιστικῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐργασθῶμεν. Καὶ ὁ σ. συνεχίζει : « Εἶδαμεν εἰς αὐτὴν τὴν καρδίαν τοῦ φυσικοῦ κόσμου τὸ τέλος αὐτῆς τῆς πλήρους αἰτιότητος, ἡ ὁποία μᾶς εἶχε φανῆ τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς Νευτωνείου φυσικῆς » (σ. 78).

Παρόμοιαι εἶναι αἱ σκέψεις τοῦ διασήμεου ἐπιστήμονος καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ βιβλίου του. Ἀξίζει μόνον νὰ σημειωθῇ ἀκόμη, ὅτι εἰς τὸ τελευταῖον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου του ὁ σ. καταφέρεται κατὰ τοῦ κομμουνισμοῦ, μολονὶ εἶχε κατηγορηθῆ εἰς τὴν πατρίδα του ὡς συμπαθὴν τὸν κομμουνισμὸν. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν πίστιν, ὁ Oppenheimer φαίνεται ἂν ὄχι πιστός, πάντως σεβόμενος τὴν πίστιν τῶν ἄλλων (σ. 31, 64, 90). Εἶναι καὶ αὐτὸ ἕνα χαρακτηριστικὸν ἀμεροληψίας καὶ

ἀντικειμενικότητος, πού λείπει τόσον συχνὰ ἀπὸ μερικούς (ὄλονεν ὀλιγωτέρους εὐτυχῶς) « ἐπιστήμονας » πού μὲ τόσην ἐλαφρότητα εἰσέρχονται εἰς πεδία πού ἀγνοοῦν, διὰ νὰ κτυπήσουν μὲ τὰ πλεόν ἀστεῖα ἐπιχειρήματα τὰς μεγάλας Ἀξίας καὶ Ἀληθείας τοῦ πολιτισμοῦ.

Γ. Κ.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

κ. Δ η μ. Κ. Β α κ. Ἰ ω ἀ ν ν ι α. Ἀπὸ τὸ ποίημά σας « Στὴν ἐρημὸν περπάτησα » ξεχωρίζομε τὴν 12ην καὶ 14ην στροφὴν, αἱ ὁποῖαι παρέχουν τὴν ἐγγύσιν διὰ μίαν μελλοντικὴν ἀξιόλογον δημιουργίαν. Εἰς τὸ « Ἡ Κύπρος νικᾷ » ἡ ἀκροστοιχίς δὲν σᾶς ἔδωκε τὴν εὐχέριαν νὰ κινήθητε ἐλευθέρως.

κ. Ἀ λ κ. Ρ ο δ ὀ π. Τὸ διήγημά σας «Τὰ σκυλόψαρα» δείχνει ὅτι ἔχετε τὸ προσόν τῆς καλῆς ἀφηγήσεως. Ὁ μῦθος εἶναι πολὺ καλὸς καὶ ἀκριβῶς δι' αὐτὸ φρονοῦμεν ὅτι, ἂν τὸ ἐπεξεργασθῆτε καὶ πάλιν, θὰ παρουσιάσετε μίαν ἀξιόλογον δημιουργίαν.

κ. Ἀ ν δ ρ. Α. Κ α ρ. Ἐ ν τ α ὕ θ α. Τὸ διήγημά σας « Ὁ Γιῶργος » ἔχει ἀνάγκην ἐπεξεργασίας διὰ νὰ ἀποκτήσῃ πληρότητα. ἔχει ἀρκετὰ καλὰ στοιχεῖα, ἀλλ' ἀκριβῶς αὐτὰ μᾶς ὑποχρεώνουν νὰ σᾶς συστήσωμεν, νὰ καταβάλετε προσπάθειας διὰ ν' ἀποδώσετε κατὰ καλύτερον.

κ. Γ. Κ ο υ λ. Φ ι λ ο θ ἔ η ν. Τὸ πεζὸν σας μὲ τὸν τίτλον « Οὔτε ἕνας » ἔχει ἀρκετὰς ἀρετὰς καὶ κυρίως τὰς προϋποθέσεις μιᾶς καλῆς δημιουργίας. Προμίζομεν ὅτι θὰ πρέπη νὰ τὸ ἐπεξεργασθῆτε καὶ πάλιν.

κ. Ἀ γ γ. Χ ρ ι σ τ ο π. Φ ι λ ι α τ ρ ἄ. Μὲ χάραν ἐπήραμεν τὴν συνεργασίαν σας « Ἡ πίστις καὶ ὁ ἄνθρωπος ». Τὸ περιεχόμενον τῆς ὁμοῦς θὰ εἶχε περισσότερον θέσιν εἰς καθαράς θρησκευτικὸν περιοδικόν.

κ. Ἀ θ α ν. Τ σ ι κ ρ. Ἐ ν τ α ὕ θ α. Τὸ ποίημά σας « Χριστουγεννιάτικη νύχτα » μὲ τὴν ἀπλότητά του ἀφίνει μίαν λυρικὴν ἀπήχησιν.

κ. Δ η μ. Σ τ α μ. 518 Τ.Π.—Σ.Τ.Γ. 914γ. Λυπούμεθα διότι τόσον ἀργὰ ἀπαντῶμεν εἰς τὰ ἀποσταλέντα. Τὸ ἄρθρον σας ἀποτελεῖ μίαν ἀξιόλογον προσπάθειαν. Τὸ ποίημά σας « Γιὰ τὴν πολιτεία τοῦ Θεοῦ » ἐμφανίζει μίαν ἰδιαιτέραν λυρικὴν νόταν. Ἐὰν δώσετε ὡς περιεχόμενον τῆς προσπάθειάς σας θέματα πού ἀπασχολοῦν τὴν ἐποχὴν μας, θὰ παρουσιάσετε μίαν ἀξιόλογον δημιουργίαν.

Περιοδικὸν « Ἀ κ τ ῖ ν ε ς », ὄργανον τῆς « Χ ρ ι σ τ ι α ν ῖ κ ῆ ς Ἐ ν ὠ σ ε ω ς Ἐ π ῖ σ τ η μ ὶ ν ὢ ν ». Ἐκδόσις Χριστ. Ἐνώσεως « Ἀκτίνες ». Γραφεῖα : ὁδὸς Καρύτση 14, Ἀθήναι (1) Τηλ. 35 - 023.—Θεσ/νίκης : Ἀγ. Σοφίας 38.—Πειραιῶς : Φίλωνος 34α.—Ἰπυθύνος : Γ. Δ. Ἰατρίδης, κατοικία Ἀριστοφάνους 10. Ἀθῆναι (1).—Ἐτησία συνδρομὴ δρχ. 35, ἔξωτ. δολλ. 3.—Προστ. τυπογραφείου : Δ Παπακωνσταντίνου, Μαυρομιχάλη 176.—Χειρόγραφα, δημοσιευόμενα ἤ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.